

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/367

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр *дээр* дугаар/-ийг хавсаргав.
Хувийг: Төв аймгийн Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020733

**ТӨВ АЙМГИЙН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 ОНЫ АЙМГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ЗУУНМОД

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуй н тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт-Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2. Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1. Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2. Үнэт баялаг ус
- 5.3. Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1. Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2. Зам дагасан хөгжил /Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1. Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2. Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НАЙМ. ОРОН НУТГИЙН ХОТУУД

- 8.1. Ногоон, ухаалаг-Зуунмод хот
- 8.2. Шинэ Зуунмод хотын бүтээн байгуулалт
- 8.3. Хөшигийн хөндийн бүтээн байгуулалт

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1. **"Оюунлаг Төв аймагчууд"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2. Хүүхэд бүрийг сургуулийн өмнөх боловсролд хамруулж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд хүргэн, 5 настай хүүхдийг сургуульд бэлтгэгдсэн байдлыг хангана.
- 1.1.3. Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.4. Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.5. **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багшийн ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг сайжруулж, гадаад, дотоодод туршлага судлах, чадавхжуулах үйл ажиллагаанд хамруулна.
- 1.1.6. Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлж, нийгмийн баталгааг хангах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.7. Хүүхэд, залуус, иргэдийн англи хэлний боловсролыг дэмжиж тусгайлсан хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8. Бүх шатны боловсролын байгууллагад цахим технологид суурилсан анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.9. Эрдэмтдийн зөвлөлтэй хамтран аймгийн хөгжлийн бодлого зорилтыг хэрэгжүүлж ажиллана.
- 1.1.10. Сургуулиудад байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын кабинетыг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.11. Сургуулиудын "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг сайжруулж, шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.12. **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.13. **"Төв+100"** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.14. Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.

- 1.1.15. Бүх шатны боловсролын байгууллагад **“Хүүхэд хамгааллын бодлого”**-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.16. **“Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг сайжруулж, ая тухтай орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.17. Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **“Хүүхэд-Эрдэнэ”** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.18. Хүүхэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх **“Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан”**-ийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэн, шинээр хүүхэд хөгжлийн зуслан байгуулах хувийн хэвшлийг дэмжинэ.
- 1.1.19. Иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.1.20. Аймгийн хөгжлийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, өрсөлдөх чадвартай мэргэжлийн ажилтанг хөдөлмөрийн зах зээлд бэлтгэнэ.
- 1.1.21. Мэргэжлийн ур чадвартай гагнуурчин, инженер техникийн мэргэжилтнийг гадаад, дотоодод сургаж, дадлагажуулна.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1. Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх **“Нийгмийн эрүүл мэндийн төв”**-ийг байгуулна.
- 1.2.2. Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3. Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4. Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5. Суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.6. Аймгийн нэгдсэн эмнэлэгийн Урологи-Андрологийн кабинетийг өргөжүүлж, эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

- 1.2.7. Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, хиймэл оюун ухаанд суурилсан тусламж үйлчилгээг нэвтрүүлж эхэлнэ.
- 1.2.8. Бүх шатны эмнэлэг, эрүүл мэндийн байгууллагын барилга байгууламжийн дэд бүтцийг стандартын шаардлагад нийцүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.2.9. Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэл хийнэ.
- 1.2.10. Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлж, нийгмийн баталгааг хангах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.11. Эмч сувилагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, нэр хүндийг өсгөн иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.
- 1.2.12. Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлагажуулна.
- 1.2.13. Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.14. Аймгийн нэгдсэн эмнэлэгийн барилгын өргөтгөл шинэчлэлийн ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.15. Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.
- 1.2.16. Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар “Уламжлалт анагаах ухааны төв” байгуулна.

1.3 Соёл

- 1.3.1. Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэлжүүлэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулна.
- 1.3.2. Соёл урлагийн байгууллагууд орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвиж гүйцэтгэлд суурилсан санхүүжилтийг нэмэгдүүлж, үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.3.3. Монгол хэл, бичгээ иргэн бүр чанартай эзэмшиж, төрийн албан хэрэг хөтлөлтийг хос бичгээр хөтлөх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.3.4. Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолиор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадварыг төлөвшүүлнэ.
- 1.3.5. Үндэсний гар урлаач, зураач, уран дархан, уран барималчин, хувцас урлаач иргэн аж ахуйн нэгжийг дэмжин, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

- 1.3.6. Сумдын соёлын төвүүдийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, хүний хөгжлийн төв болгоно.
- 1.3.7. Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1. Сум бүрд нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж, үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.4.2. Ерөнхий боловсролын сургуулиудын шаардлага хангахгүй спорт заалыг стандартад нийцүүлэн үе шаттай засварлаж, шаардлагатай сумдад спорт заал шинээр барина.
- 1.4.3. Иргэдийг эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтцийн орчинг төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.4. Аймгийн өсвөр үе, залуучуудын шигшээ багийн тамирчдын бэлтгэл сургуулилтыг сайжруулж, тив, дэлхий, олимпод өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.5. Биеийн тамир, спортын сорилын төв байгуулна.
- 1.4.6. Орон нутгийн онцлог давуу талд тушиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.7. Улсын аварга шалгаруулах болон тив, дэлхийн тэмцээн уралдаанд аймгаа төлөөлөн оролцох тамирчдыг тусгай бэлтгэлд хамруулна.
- 1.4.8. Спортын төрөлжсөн сургалттай ерөнхий боловсролын сургууль байгуулж, ирээдүйн тамирчдыг бэлтгэнэ.
- 1.4.9. Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоодууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.

- 1.5.3 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.4 Сумдын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.5 “Төв аймагт үйлдвэрлэв” худалдаа үйлчилгээний агентуудыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.6 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нутгаа зорьё” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.7 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд мэргэжлийн ур чадвартай ажилтан бэлтгэх урт богино хугацааны сургалтад хамруулна.
- 1.5.8 Бизнесийн хөгжлийн төв, хөдөлмөрийн бирж, төрийн бус байгууллага, эрдэм шинжилгээний байгууллагын төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг сайжруулж, гадаад, дотоод хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.6.1. Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.2. Бүх сумдад төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.3. “Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, түрээслэх, түрээслээд өмчлөх орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.4. Зуунмод хотын ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдсан, шинэ суурьшлын бүсийн 2 дахь ээлжийн 2000,3 дахь ээлжийн 2500 айлын орон сууцны хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.5. Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.
- 1.6.6. Ашиглалтын шаардлага хангахгүй нийтийн зориулалттай орон сууцны барилга, байгууламж, байруудыг дахин төлөвлөлтөд хамруулна.
- 1.6.7. Барилга захиалагч, орон сууцны корпорацийн үйл ажиллагааг өргөтгөж, орон сууцжуулах чиг үүргийг нэмэгдүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.7.1. Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2. Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3. Аймгийн Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.4. Оюутан залууст зориулсан хөдөлмөрийн бирж байгуулж, үйл ажиллагааг тогмолжуулна.
- 1.7.5. Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.6. Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.7. Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.8. Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.9. Гэр бүлийн хүчирхийллийг эсрэг чиглэсэн үл тэвчих хандлагыг хэвшүүлнэ.
- 1.7.10. Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

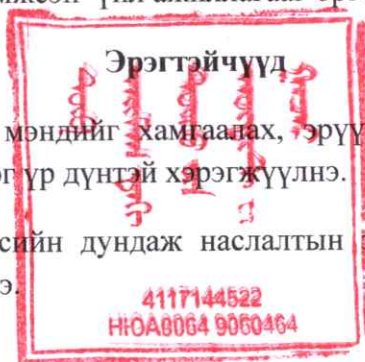
- 1.7.11. Тэтгэвэр, тэтгэмжийг үнийн өсөлттэй уялдуулан жил бүр нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэврээ өвлүүлэх, урьдчилан ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.12. Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

- 1.7.13. Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.14. Ахмадуудад төрөлжсөн үйлчилгээ үзүүлэх Ахмадын хөгжлийн төвтэй байгуулна.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.15. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендэрийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.16. Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

- 1.7.17. Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.18. Эмэгтэй эрэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүүг багасгахад чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.19. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.20. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.
- 1.7.21. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн талаарх зөв ойлголт, хандлагыг нийгмэд төлөвшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг хэрэгжүүлж, “Аз жаргалын өргөө” төвийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.22. Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.23. Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.24. Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.

- 1.7.25. Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажилагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.26. Малчид, тариаланчдад зориулсан эмчилгээ, үйлчилгээ бүхий эрүүл мэндийн шуурхай үйлчилгээг бий болно.

Ажилтан

- 1.7.27. Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.28. Нийгмийн даатгал төлөгч бүр орон сууцтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур

орлоготой иргэд

- 1.7.29. “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.30. Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Тэр” төсөл үргэжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.31. Төрөөс үзүүлж буй нийгмийн халамж, тусламж, үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

Иргэн бүрд

- 1.7.32. Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 2 хувийг иргэн бүрийн нэрийн дансанд байршуулж, хуримтлалын санг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.33. Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 6-12 хувиар өсгөн, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Эдийн засгийн чөлөөт бүс, үйлдвэр технологийн парк байгуулах ажлыг орон нутгийн бодлогоор дэмжиж, тус бүсэд байгуулагдах худалдаа, үйлчилгээ, хөнгөн үйлдвэрийг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт татах замаар хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.3. Эдийн засгийн хөгжлийг дэмжсэн эрчим хүч, хүнд үйлдвэрийн томоохон бүтээн байгуулалтын төслийг дэмжин, аймгийн оролцоог хангаж хамтран ажиллана.
- 2.1.4. Зуунмод, Сэргэлэн сумын бүс нутагт “Үйлдвэр технологийн парк” байгуулна.
- 2.1.5. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.6. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.7. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.8. Зарим сумдыг өөрөө өөрийгөө санхүүжүүлдэг тогтолцоонд шилжүүлнэ.
- 2.1.9. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

2.2 Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

- 2.2.1 Харилцаат муж, хотуудтай хамтын ажиллагааны чиглэлийг шинэчлэн тогтоож, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.2.2 Төрийн болон хувийн хэвшлийн ажилтан, албан хаагчдыг харилцаат муж, хотуудад урт, богино хугацааны сургалтад хамруулж орчин үеийн техник, технологийн дэвшилд мэргэшсэн алба хаагчдыг бий болгоно.
- 2.2.3 Нэг цонх-нэгдмэл гадаад бодлогыг бүх салбарт хэрэгжүүлж, эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

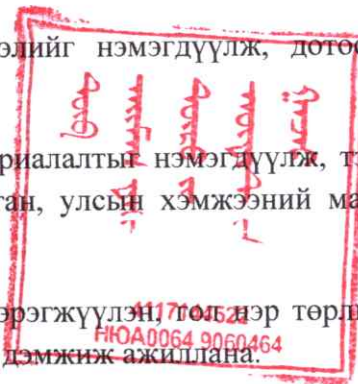

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1. Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, үндэсний хэмжээний гол үйлдвэрлэгч аймаг болж чадсан давуу тал, нөөцдөө тулгуурлан, нийслэл болон төвийн бүсийн зах зээлийн интеграцид манлайлан оролцоно.
- 3.1.2. Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3. Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4. Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5. Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.6. Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.7. Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсадын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.8. Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэх аймгийн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.9. Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.10. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорийн аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.11. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.12. Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, услалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологийн нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.

- 3.1.13. Үр үржүүлгийг дэмжин үрийн аж ахуй байгуулж, аймагтаа үйлдвэрлэсэн бүс нутагт тохирсон, нутагшсан үрээр тариалалт хийж, жилд тариалах үрийн 70 хүртэл хувийг хангана.
- 3.1.14. Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.15. Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.16. Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 3.1.17. Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтын нэмэгдүүлж, тэжээлийн тариалалтаар улсдаа тэргүүлсэн амжилтаа бататган, улсын хэмжээний малын тэжээлийн 50-аас доошгүй хувийг үйлдвэрлэнэ.
- 3.1.18. “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, төлөвлөх зөвлөлийн 19 бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2. “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумдын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3. Гадаад орнуудын хоршооны сайн туршлагыг дэлгэрүүлж, хоршоодын гадаад дотоод хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.4. Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжүүлнэ.
- 3.2.5. Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт,

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized cursive letters, is located at the bottom right of the page.

зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.

- 3.2.6. Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох, хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг бүс нутгаар, олон давтамжтай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

- 3.3.1. “Хөдөө аж ахуйн стратегийн бүс нутаг”, “Хүнс үйлдвэрлэгч, экспортлогч улс болох Засгийн газрын зорилтыг хангах түшиц аймаг болох, “Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг болох аймгийн урт хугацааны бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.3.2. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд боловсруулах салбарын эзлэх хувийн жинг 20 хувьд хүргэнэ.
- 3.3.3. Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө, түүний хүрээнд хэрэгжүүлэх төслүүдийг гадаад, дотоод хөрөнгө оруулагчидтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 3.3.4. Газар зүйн заалттай болон орон нутгийн бренд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх талаар мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачидтай хамтарч ажиллана.
- 3.3.5. Бүтээгдэхүүн сурталчлах, борлуулах үзэсгэлэн худалдааг дотоод гадаадад олон хэлбэрээр зохион байгуулна.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

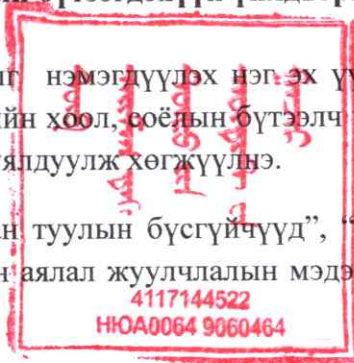
- 4.1.1. Аймгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг аймгийнхаа эдийн засгийг тэлэх суурь салбар болгон хөгжүүлнэ.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, малчдад түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

- 4.1.3. Манзуширын түүхэн дурсгалт газрыг түшиглэн, соёл, шашин, аялал жуулчлалын цогцолборыг ТЭЗҮ-ийн дагуу төсөл хөтөлбөр, хувийн хөрөнгө оруулалт татах замаар үе шаттай байгуулж эхлүүлнэ.
- 4.1.4. Туул голын сав, Богдхан уулын экосистемд түшиглэсэн Хөшигийн хөндийн аялал жуулчлалын тусгай бүсийг төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд байгуулна.
- 4.1.5. Хөшигийн хөндийд Кино контент үйлдвэрлэлийн цогцолбор байгуулна.
- 4.1.6. “Өв соёлын өргөө” цогцолборыг аялал жуулчлалын төв болгон хөгжүүлнэ.

4.2 . Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

- 4.2.1. Аялал жуулчлалыг иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх нэгдэх үүсвэр болгож, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэл, нийтийн хоол, соёлын бүтээлч үйлвэрлэл, театр, музей, номын сан, үндэсний спорттой нягт уялдуулж хөгжүүлнэ.
- 4.2.2. “Төв түмний цэнгэл наадам”, “Хатан туулын бүсгүйчүүд”, “Төв түмний сүүн соёл” зэрэг эвент арга хэмжээг олон улсын аялал жуулчлалын мэдээллийн санд бүртгүүлж, хамрах хүрээг нэмэгдүүлнэ.
- 4.2.3. Дотоодын аялал жуулчлалд зориулсан соёлын хөтөлбөр, худалдаа үйлчилгээг өргөжүүлнэ.
- 4.2.4. Үндэсний археологи палеонтологийн музейг ашиглалтад оруулж Археологийн дурсгалт газар, палеонтологийн үнэт зүйлсийг тусгай сонирхлын үнэ цэнэтэй аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн болгоно.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН-НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2. Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3. Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээллэх сэрэмжлүүлэх чадавхийг бэхжүүлж

байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж, зориудаар хур тунадас нэмэгдүүлэх үйл ажиллагаанд технологийн шинэчлэл хийнэ.

- 5.1.4. Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5. Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.6. Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий, ургамлын нөөцийг тогоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.7. Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр аймгийн төв болон боломжтой сумдад байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.8. Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.9. Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор аймаг, сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, “Эко жорлон” арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

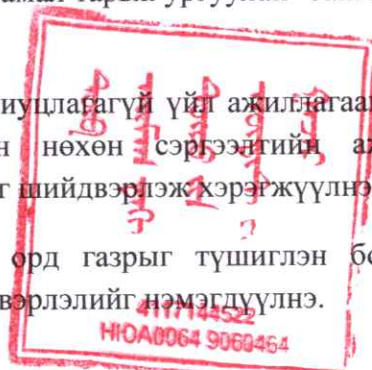
5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1. Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2. Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3. Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг 77.6 хувьд хүргэнэ.
- 5.2.4. Хаягдал усыг дахин боловсруулах, цэвэршүүлсэн усыг дахин ашиглах үйл ажиллагааг дэмжин хөгжүүлнэ.
- 5.2.5. Аймаг, сумдын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.
- 5.2.6. Туул голыг бохирдуулж буй хүчин зүйлсийн нөлөөллийг зогсоож, цэвэршүүлэх, усны нөөц сав газрыг хамгаалах, ашиглах, нөхөн сэргээх ажлыг Нийслэл болон Туул голын сав газрын захиргаатай хамтран үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1. Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.
- 5.3.2. Бичил уул уурхайн үйл ажиллагаанд хяналт, шалгалт хийж, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулан, шаардлагатай арга хэмжээ авна.
- 5.3.3. Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийн унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.
- 5.3.4. Бичил уурхай болон уул уурхайн хариуцлагагүй үйл ажиллагааны улмаас хөндөгдөн эвдэрч эзэнгүй орхигдсон талбайн нөхөн сэргээлтийн ажлыг үргэлжлүүлэн, санхүүжилтийн эх үүсвэрийн асуудлыг шийдвэрлэж хэрэгжүүлнэ.
- 5.3.5. Барилгын материалын нөөц бүхий орд газрыг түшиглэн боловсруулах үйлдвэр байгуулж, барилгын материалын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1. “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2. Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3. Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4. Бөөрөлжүүтийн 300 мВт-ын цахилгаан станцыг барьж, цахилгаан эрчим хүчний эх үүсвэрийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.5. Бөөрөлжүүт-Сэргэлэн чиглэлийн 87.2 км, 220 кВ-ын Цахилгаан дамжуулах агаарын шугамыг ашиглалтад оруулна.

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized cursive letters.

- 6.1.6. Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.7. Хот суурины үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.8. Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд аймгийн иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 6.1.9. Аймаг, сумдын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 6.1.10. Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.11. Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Аймгийнхаа бүх сумдыг улсын чанартай авто замтай хатуу хучилттай замаар холбоно.
- 6.2.2. Сумдын төв, суурин газруудын доторх авто замыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.2.3. Улаанбаатар-Баян сумын 58 км хатуу хучилттай автозамыг дөрвөн эгнээ болгон өргөтгөнө.
- 6.2.4. Авто зам, гүүрийн байгууламжил үнэлгээ хийж орон нутгийн чанартай хатуу хучилттай авто зам, гүүрийн их засвар шинэчлэлтийг шат дараатай хийнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1 . Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1. Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2. Хууль сахиулах байгууллагуудын ажиллах нөхцөлийг сайжруулж, гэмт хэргийг бууруулна.
- 7.1.3. Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлж, нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.

- 7.1.4. Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, “НОГООН БҮС”-ийг бий болгоно.
- 7.1.5. Төрийн архивыг зориулалтын байртай болгож, иргэд, аж ахуйн нэгжид үзүүлэх архивын цахим үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.6. Аймгийн Шүүх шинжилгээний гистологийн лабораторитой болгоно.
- 7.1.7. Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.
- 7.1.8. Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.9. Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, харилцаанд "блокчейн" технологийг ашиглан маргааныг бууруулна.

7.2 Хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1. Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.2. Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний цахим системийг нэвтрүүлнэ.
- 7.2.3. Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.4. Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагад шилжүүлнэ.
- 7.2.5. Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааг сайжруулна.
- 7.2.6. Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих боломжийг бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 7.2.7. Төрийн албанд таваас дээш жил үр бүтээлтэй ажилласан төрийн албан хаагчдад тэтгэмж олгож, гадаад, дотоодод суралцахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 7.2.8. Орон нутгаас олгож буй нэмэгдлийг 100 хувь олгох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.9. Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид ажиллах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.10. Төрийн түрээсийн орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлж, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээл олгох бодлого баримтална.

- 7.2.11. Төрийн албан хаагчдыг татварын хөнгөлөлтийн зургаа хүртэлх сая төгрөгийг орон байрны урьдчилгаанд тооцуулах, батлан даах боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3 . Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1. Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий “УХААЛАГ E-MONGOLIA” системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2. “Цахим Төв аймаг” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, төрөөс иргэн, бизнест үзүүлж буй гол үйлчилгээнүүдийг цахимжуулж, үйлчилгээ авах хугацааг 2 дахин бууруулна.
- 7.3.3. Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.4. “Старлинк” зэрэг нам орбитын хиймэл дагуулын үйлчилгээг бүх сумдад нэвтрүүлнэ.
- 7.3.5. Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, гамшгаас хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 7.3.6. Батлан хамгаалах тогтолцоог бэхжүүлж, орон нутгийн батлан хамгаалах чадавх дээшлүүлнэ.

НАЙМ. ОРОН НУТГИЙН ХОТУУД

8.1. Ногоон, ухаалаг-Зуунмод хот

- 8.1.1. Зуунмод хотыг шинжлэх ухаан, технологи, аялал жуулчлал, бизнесийн ногоон, ухаалаг “Шинэ зууны Зуунмод хот” болгон хөгжүүлнэ.
- 8.1.2. Ухаалаг хотын суурь дэд бүтцийг бүрэн хийж, нийтийн тээвэр, хог хаягдал, дулаан цахилгаан зэрэг аж ахуйн зарим үйлчилгээнд ухаалаг системийг нэвтрүүлнэ.
- 8.1.3. Олон улсын нисэх буудал, Богд хаан төмөр зам, авто замын зангилаа бүхий олон улсын тээвэр, логистикийн төвийг барьж байгуулахад орон нутгийн оролцоог хангана.
- 8.1.4. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд Зуунмод Ногоон хот төслийг хэрэгжүүлж, ногоон байгууламж, мод бутны тоо хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлнэ.
- 8.1.5. Зуунмод хотод 30 Мвт хүчин чадал бүхий Дулааны станцыг ашиглалтад оруулан, станцаас хэрэглэгч хүртлэх 2, 3-р хэлхээний шугам сүлжээг шинэчлэн дулаан хангамжийн чанар хүртээмжийг сайжруулна.
- 8.1.6. Хуучин барилга, байгууламж, орон сууцыг дахин төлөвлөлтөд хамруулж, шинэ хороолол байгуулах ажлыг эхлүүлнэ.

- 8.1.7. Зуунмод хотын өнгө үзэмжийг сайжруулах бүтээн байгуулалтыг өрнүүлж, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэн гудамж, талбайн нэр, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандарт нэвтрүүлнэ.
- 8.1.8. Улаанбаатар-Зуунмод чиглэлийн 43 км хатуу хучилттай авто замыг дөрвөн эгнээ болгон өргөтгөнө.
- 8.1.9. Зуунмод хотод олон улсын стандарт жишигт нийцсэн уулзалт, үзэсгэлэн худалдаа зохион байгуулах цогцолбор, зочид буудал байгуулах хөрөнгө оруулалтыг дэмжин хамтран ажиллана.
- 8.1.10. Зуунмод хотын засаг захиргааны оновчтой зохион байгуулалт хийнэ.
- 8.1.11. Зуунмод сумын төвийн доторхи авто замын сүлжээг өргөтгөнө.
- 8.1.12. Зуунмод хотын нийтийн тээврийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.
- 8.1.13. Аймгийн төв Зуунмод хотын газар хөдлөлийн бичил мужлалын зураглалыг боловсруулж, Барилгын материалын сорил шинжилгээний лаборатори байгуулж үйл ажиллагааг жигдрүүлнэ.
- 8.1.14. Зуунмод сумын багуудад “Инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бие даасан төвүүдийг байгуулж, цэвэр ус, дулаан хангамжийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.

8.2. Шинэ Зуунмод хотын бүтээн байгуулалт

- 8.2.1. “Шинэ Зуунмод” хотын төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтад орон нутгийн оролцоог ханган ажиллаж, Зуунмод, Сэргэлэн сумыг харилцан хамааралтай хөгжих боломжийг бүрдүүлэн ажиллана.
- 8.2.2. Шинэ Зуунмод хотын шинэ суурьшлын бүсийн эхний ээлжийн инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, ариутгах татуургын шугам сүлжээ, цэвэрлэх байгууламж, ус, дулаан, цахилгаан хангамжийн барилга угсралтын ажилд орон нутгийн оролцоог ханган ажиллаж Зуунмод хоттой харилцан уялдаатай хөгжүүлэх, дэд бүтцийн цогц бодлогыг хамтран хэрэгжүүлнэ.

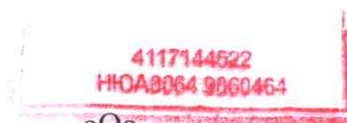
8.3. Хөшигийн хөндийн бүтээн байгуулалт

- 8.3.1. Улаанбаатар хотыг тойрсон 144.9 км Богдхан төмөр замыг барих ажилд орон нутгийн оролцоог ханган ажиллана.
- 8.3.2. Хөшигийн хөндийд ачаа тээврийн нэдсэн логистикийн төв байгуулна.

8.3.3. Олон улсын нисэх буудал, Богд хаан төмөр зам, авто замын зангилаа бүхий олон улсын тээвэр, логистикийн төвийг барьж байгуулахад орон нутгийн оролцоог хангана.

8.3.4. Хөшигийн хөндийд Эдийн засгийн чөлөөт бүс байгуулна.

___оОо___

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized cursive letters.

**ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

ТӨВ АЙМГИЙН АЛТАНБУЛАГ СУМЫН
СОНГУУЛИЙН ХОРООНД

2024.08.05 № 01/368
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Алтанбулаг сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817 - 1 : 2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817 - 6 : 2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817 - 8 : 2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Алтанбулаг сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Алтанбулаг сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /16хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Алтанбулаг сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020735

**ТӨВ АЙМГИЙН АЛТАНБУЛАГ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН АЛТАНБУЛАГ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС
2024 ОНЫ ОРОН НУТГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

АЛТАНБУЛАГ СУМ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжил
- 1.6. Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгаалалт

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1 Мал аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2 Газар тариалангийн хөгжил дэвшил
- 3.3 Хөдөөгийн сэргэлт-Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус

ЗУРГАА. ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖИЛ

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

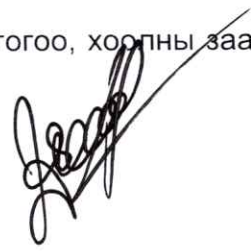
Төв аймаг Алтанбулаг сумын МАН-ын
Хорооны тэргүүлэгчдийн 2024 оны 06-р сарын 23-ний
өдрийн... хуралдааны ... тоот тогтоолоор батлав

**ТӨВ АЙМГИЙН АЛТАНБУЛАГ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНЫ
ОРОН НУТГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ
СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

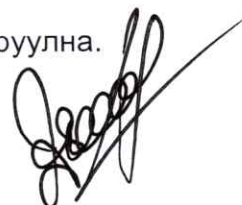
НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1. Боловсрол

- 1.1 Бүх шатны боловсролын хөгжлийг тогтворжуулж, тэгсэгчдийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, иргэдийн өөрийн хүсэл сонирхлоор сурч, хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлж, боловсролын салбарт өрсөлдөөнийг бий болгоно.
- 1.2 Бага дунд боловсролын чанарыг дээшлүүлж, сургалтын хөтөлбөр, агуулга арга зүйд Монгол улсын түүх, хэл, соёл, үндэсний өв уламжлал, зан заншил, эх оронч сэтгэлгээ, хувь хүний хөгжил төлөвшил, хос хэл, хүн төрөлхтний нийтлэг үнэт зүйлийг тусган хэрэгжүүлж, хүүхдийн өөрийнх нь авьяасад тулгуурлан хүүхдийг хөгжүүлж, зөв дадалд сургана.
- 1.3 Сургуулийн өмнөх боловсролын, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд хүргэж, хүүхэд бүрд ээлтэй, эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэн, цэцэрлэгийн ердийн болон хувилбарт сургалт, 5 настай хүүхдийг хамран сургалтад, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулна.
- 1.4 Хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангаж, сургууль цэцэрлэгийн орчныг бүрэн камержуулна.
- 1.5 Хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг ойлголт, хандлагыг нэмэгдүүлэх, нөлөөллийн ажлыг хэрэгжүүлж, иргэдийн оролцоотой хүүхдийг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 1.6 Нүүдлийн соёлын чадавхыг ерөнхий боловсролын сургалтаар өгч, бэхжүүлэх хүрээнд биеийн тамирын хичээлийн агуулгад үндэсний бөх, технологийн хичээлд хатгамал, дээл оёх, хөгжмийн хичээлд уртын дуу, морин хуур, биелгээг оруулна.
- 1.7 Малчин өрхийн хүүхдүүдэд сургуулийн өмнөх боловсрол олгох бүх талын сургалт үйлчилгээг эцэг эхчүүдийн боловсролыг дээшлүүлэх замаар хэрэгжүүлж, тэдний оролцоонд түшиглэсэн хүүхдийн хөгжлийг дэмжинэ.
- 1.8 Бага, суурь боловсролын хамран сургалтыг нэмэгдүүлж, бүрэн дунд боловсролыг сонголттой, уян хатан хөтөлбөр бүхий мэргэжлийн чиг баримжаа эзэмшүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 1.9 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах хөдөлмөрт бэлтгэх хүүхдийн хөдөлмөр зуслан байгуулна.
- 1.10 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй хүүхэд ердийн сургууль, цэцэрлэгт сурах, хөгжих орчин бүрдүүлнэ.
- 1.11 “Оюунлаг Төв аймагчууд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж бүх боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.12 “Хүүхэд бүр цэцэрлэгт” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, бүлэг дүүргэлтийн стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.13 Үдийн хоол хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж зориулалтын гал тогоо, хоолны заалтай болно.

- 1.14 Төрийн албан хаагчдын орон сууц барих.
- 1.15 Сургууль завсардалтын тоог бууруулж, насан туршийн боловсролын үр дүнг нэмэгдүүлнэ.
- 1.16 Дотуур байрны их засварын ажлыг шат дараатай гүйцэтгэж, малчдын хүүхдийг дотуур байраар бүрэн хангана.
- 1.17 Хүүхдийн эрүүл мэнд, чийрэгжилтийн түвшнийг 90-95 хуьд хүргэнэ.
- 1.18 Хувийн сургууль, цэцэрлэг байгуулахыг дэмжиж ажиллана.
- 1.19 Номын сан, Орон нутаг судлах танхим, Соёлын төвийн материаллаг баазыг бэхжүүлж, зарим үйлчилгээг аж ахуйн хэлбэрт шилжүүлнэ.
- 1.20 Түүх соёлын дурсгалт зүйлийн хадгалалт, хамгаалалтыг улам сайжруулж, сэргээн засварлах үйл ажиллагаанд төсөв хөрөнгө төлөвлөж зарцуулна.
- 1.21 Хүүхэд залуусын чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх "ЗАЛУУС" цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулна.
- 1.22 Боловсролын үйлчилгээнд хамрагдаж чадахгүй, эрсдэлт бүлгийн суралцагч нэг бүрд шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлж боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.23 Цэцэрлэгийн хоол болон ЕБС-ийн үдийн хоолны стандартыг шинэчилж, орц найрлагыг нэмэгдүүлж, шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоол, сүү сүүн бүтээгдэхүүнээр үйлчилнэ.
- 1.24 **"Багш бүрд компьютер"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.25 **"Хүүхэд"** бүрд сүү хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.26 **"Төв 100"** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.2 **"Эрүүл мэнд"**
- 1.2.1 Сумын эмнэлгийн үйлчилгээнд нийгмийн эрүүл мэндийн үйлчилгээний эзлэх хувийг нэмэгдүүлж, хүн ам ялангуяа хүүхэд, залуучуудыг архи тамхи үл хэрэглэх, осол гэмтлээс зайлсхийх, эрсдэлт зан үйлээс татгалзахад нийгмийн сэтгэл зүйг хандуулахад чиглэсэн сургалт сурталчилгаа, соён гэгээрүүлэх ажлыг системтэй явуулж, дундаж наслалтыг нэмэгдүүлж, эрүүл дадал хэвшил, идэвхтэй амьдралын хэв маягтай иргэн төлөвшүүлэн, эрүүл мэндийн чанар, хүртээмж, үр дүнтэй тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- 1.2.2 Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлж, чадавхыг бэхжүүлнэ.
- 1.2.3 Нийтийн биеийн тамир, спортоор хичээллэгсдийн тоог нэмэгдүүлж, эрүүл хооллолт, дасгал хөдөлгөөний дадал хэвшлийг бий болгох аян, хөдөлгөөн өрнүүлнэ.
- 1.2.4 Эрүүл ахуйн тухай хуулийн хэрэгжилтийг ханган стандартын шаардлага хангасан био жорлонтой болох хөдөлгөөн өрнүүлнэ.
- 1.2.5 Хүн амд нэн шаардлагатай, хүн төвтэй эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг тэгш хүртээмжтэй хүргэнэ.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн даатгалын санхүүжилт, эмийн хангалтын талаарх судалгаа гаргаж, санхүүжилт нэмэгдүүлнэ.
- 1.2.7 Орон нутагт шүдний өвчний тусламж үйлчилгээ авах нөхцөлийг бүрдүүлж, хүүхдийн шүдний өвчлөлийг бууруулна.
- 1.2.8 Эрүүл мэндийн хүний нөөцийн хангалт, ур чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.2.9 Эмч мэргэжилтнүүдийн тасралтгүй суралцах нөхцөл, боломжийг улам нэмэгдүүлж, орчин үеийн техник тоног төхөөрөмжийг эзэмшүүлэн, анагаах ухааны орчин үеийн ололттой танилцуулах сургаалтанд тогтмол хамруулна./ XX 2030/
- 1.2.10 Эх хүүхдийн эндэгдэл гаргахгүй ажиллана.
- 1.2.11 Урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг оношилгоонд иргэдийг хамруулж, хүн амын эрүүл мэндийг сахин хамгаална.
- 1.2.12 Сүрьеэгийн тархалтыг 100,000 хүн амд 40% хүртэл бууруулна.

- 1.2.13 Эрүүл мэндийн даатгалыг багцын системд шилжүүлж, даатгуулагч өөрт хэрэгцээтэй багцыг сонгодог тогтолцоонд шилжинэ.
- 1.2.14 “ЭЛЭГ БҮТЭН МОНГОЛ” хүүхдийн “ЭРҮҮЛ ШҮД”, “УМАЙН ХҮЗҮҮН ХАВДАРГҮЙ МОНГОЛ” хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлнэ.

1.3 Соёл урлаг

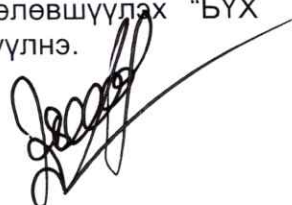
Төрт ёсны уламжлал, түүх соёлын дурсгал, утга зохиол, урлагийн бүтээлээр үндэсний бахархал төлөвшүүлж, эх оронч үзэл бий болгоно.

- 1.3.1 Соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээг сайжруулах, соёлын өвийг хадгалж хамгаалах, сэргээн засварлах, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх чиглэлээр орон нутгийн онцлогт тулгуурласан дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөг баталж, хэрэгжилтийг хангана.
- 1.3.2 Соёлын төвийн барилгыг шинээр байгуулж, соёлын үйлчилгээний хүртээмж чанарыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.3.3 Нийгмийг соён гэгээрүүлэхэд чиглэсэн санал санаачилгыг дэмжсэн арга хэмжээ зохион байгуулж ажиллана.
- 1.3.4 Нийтийн номын санд цахим мэдээллийн санг баяжуулж, үйлчилгээний хүртээмж чанарыг нэмэгдүүлж, малчид иргэдэд явуулын номын сангаар үйлчилнэ.
- 1.3.5 АВЬЯАС-БИДНИЙ БАХАРХАЛ соёл урлагийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлж, жил бүр төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуй нэгж, малчид иргэдийн ороолцоог хангаж, уламжлал болгон зохион байгуулна.
- 1.3.6 Монголын уламжлалт өв соёлыг сурталчилсан дөрвөн улиралд зохион байгуулдаг арга хэмжээний тоог нэмэгдүүлнэ.

1.4 Нийтийн биеийн тамир, спорт

Нийтийн биеийн тамирыг эрүүл аж төрөх ёсны салшгүй хэсэг болгон иргэдийг идэвхтэй хөдөлгөөнд уриалж, улирал бүрийн онцлогт тохирсон үйл ажиллагааг зохион байгуулна.

- 1.4.1 Хувь хүний оролцоог нэмэгдүүлж, олон нийтийн өргөн түншлэлийг бий болгоно.
- 1.4.2 Биеийн тамир, чийрэгжүүлэлтийн ажлыг иргэдийн нас, бие бялдрын онцлог, хэрэгцээнд нь тохируулан тасралтгүй үргэлжлүүлнэ.
- 1.4.3 Аймаг, бүсийн чанартай тэмцээн, уралдаанд оролцох спортын төрөл, тамирчдын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.4 Спортын төрөл бүрээр олон нийтийн санаачилгад тулгуурласан хамтлаг, холбоо байгуулна.
- 1.4.5 Хөдөлгөөний дутагдлаас шалтгаалах өвчлөлийг бууруулна.
- 1.4.6 Биеийн тамир, спортын клуб, холбоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, төрийн зарим ажил үйлчилгээг гэрээгээр гүйцэтгүүлнэ.
- 1.4.7 Идэвхтэй амьдралын хэвшилтэй иргэн, гэр бүлийг дэмжиж, биеийн тамир, спортын ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.4.8 Их спортыг хөгжүүлэн, бэлтгэл сургуулилтыг чанаржуулан, шилдэг тамирчдыг бэлтгэн гаргана.
- 1.4.9 Нийтийн спортын орчин нөхцөлийг сайжруулж хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.10 Идэвхтэй хөдөлгөөн спортоор хичээллэгсдийн үйлчилгээ үзүүлэх хүний нөөцийг бэхжүүлнэ.
- 1.4.11 Үндэсний өв уламжлал, түүх, уран зохиол, нүүдлийн ахуй соёлыг шингээсэн хөтөлбөр, уран бүтээл, дижитал контент бүтээгчдийг дэмжиж, соёлын боловсролтой, эерэг хандлагатай, бүтээлч иргэдийг төлөвшүүлэх “БҮХ НИЙТИЙН СОЁЛЫН БОЛОВСРОЛ-2” арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

- 1.4.12 Үндэсний соёлын өвийн баялаг байдлыг олон талт агуулгаар баяжуулж, дэлхий дахинд сурталчлан таниулах замаар Монгол орны соёлын орон зайн үнэ цент байдлыг өсгөнө.
- 1.4.13 Төр-Иргэний хамтын ажиллагааны түншлэлд үндэслэн соёлын өвийн эх төрх, бүрэн бүтэн байдал, оршин тогтнох чадварыг хамгаалан, хөгжүүлж, эдийн засаг, нийгмийн үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.
- 1.4.14 Улирлын нөхцөл байдалтай уялдуулан иргэдийг эрүүл идэвхтэй хөдөлгөөнд уриалсан олон нийтийн биеийн тамир спортын арга хэмжээг жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулна.

1.5 Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжил

Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжин өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх замаар идэвхтэй, бүтээлч иргэдийг төлөвшүүлэн бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэн өрх, гэр бүл, өөрийгөө тэтгэн амьдрах, хөгжих таатай орчныг бүрдүүлнэ.

- 1.5.1 Тогтвортой гэр бүлийг дэмжих бодлого хэрэгжүүлж, дундаж давхаргыг тэлнэ.
- 1.5.2 Орон нутагт мэргэжлийн сэтгэл зүйч, гэр бүлийн зөвлөгөө өгөх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.3 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжиж хариуцлагатай гэр бүлийг төлөвшүүлэн, хүүхэд, залуучуудын сурч, хөгжих, идэвхтэй амьдрах орчин, нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.4 Залуучуудын хөгжлийг дэмжих аймгийн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.5 Зорилтот бүлгийн болон өрсдэлт бүлгийн хүүхдүүдэд тусламж дэмжлэг үзүүлэх НЭГ БАГ, БАЙГУУЛЛАГА-НЭГ ХҮҮХЭД аяныг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.6 Нэг байгууллага-Нэг гэр бүл аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.7 Хамтарсан багийн үйл ажиллагаанд зориулж жил бүр төсөв батлуулж, зориулалтын дагуу зарцуулна.
- 1.5.8 Нийгэмд эмэгтэйчүүдийн идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор ХАТАНТУУЛЫН БҮСГҮЙЧҮҮД тэмцээнийг аймгийн ЗДТГ-тай хамтран уламжлал болгон зохион байгуулна.

1.6 Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгаалал

Эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх, нийгэмшүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийн зэрэгцээ ажлын байрны эрэлт нийлүүлэлтэд нийцсэн хөдөлмөрийн зах зээлийг хөгжүүлж, түр болон байнгын ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

- 1.6.1 Хувийн хэвшлийн дэмжлэг, тусгай сангуудын хөнгөлөлттэй зээл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх замаар шинэ ажлын байр бий болгоно.
- 1.6.2 Сул чөлөөтэй ажлын байрны захиалгад ажилгүй иргэдийг зуучилж хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.6.3 Хүүхэд, залуучууд, ажилгүй иргэдийг хөдөлмөр эрхлэх хүсэл сонирхолтой болгох агуулга бүхий сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулж хувь хүний хөгжил, хөдөлмөрт хандах зөв хандлагыг төлөвшүүлнэ.
- 1.6.4 Сумын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхэлж буй аж ахуй нэгжүүдтэй байгуулах нийгмийн хариуцлагын гэрээнд түр болон байнгын ажлын байрыг тусгаж, зорилтот өрхийн ажилгүй иргэдийг хамруулна.
- 1.6.5 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, ур чадварыг хөгжүүлэх, хувиараа болон аж ахуйн нэгж байгууллагад хөдөлмөр эрхлэхийг дэмжинэ.

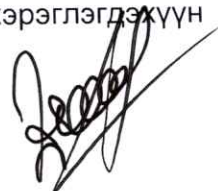
- 1.6.6 Өмчийн бүх хэлбэрийн аж ахуй нэгж байгууллагын хөдөлмөрийн харилцааны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, үр дүнгээр цалинжуулах, гэрээгээр буюу ажлын бус цагаар хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.7 МАА, газар тариаланд ажиллах мэргэжилтэй ажиллагсдыг урт богино хугацааны сургалтаар бэлтгэнэ.
- 1.6.8 Хувийн хэвшил дэх хөдөлмөрийн харилцааны эрх зүйн зөрчлийг бүрэн арилгана.
- 1.6.9 Монгол улсынхаа бүтээн байгуулалт, уул уурхайн салбарууд болон, гадаад улсад богино хугацааны гэрээгээр хөдөлмөр эрхлэхийг дэмжинэ.
- 1.6.10 Нийгмийн халамжийн тусламж, дэмжлэгийг ядуу, эмзэг бүлгийн хэрэгцээнд нийцсэн, амьжиргааг нь дээшлүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 1.6.11 Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээний бусад төрөл, эрүүл мэнд зэрэг шаардлагатай үйлчилгээнд хамруулахад холбон зуучилна.
- 1.6.12 Эмзэг бүлгийн өрх бүрийн амьжиргааг дээшлүүлэх, тэднийг хөгжүүлэх, хамгаалахад чиглэсэн үйл ажиллагааг олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээгээр зохион байгуулна.
- 1.6.13 Зорилтот бүлгийн иргэдийг дэмжиж, НЭГ УЛИРАЛД-НЭГ ӨРХ аяныг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.14 Ахмад настны хөгжил, оролцоог дэмжих аймгийн “Эрч, хүч эрүүл амьдрал хөтөлбөр”-ийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.15 Нийгмийн хамгааллын тогтолцоог сайжруулж, эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын нийгмийн даатгалд хамрагдах хувийг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.16 Ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлд жижиг дунд бичил бизнесийг дэмжих урт хугацаатай хүү багатай зээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тэлэх бодлого баримталж, шударга ил тод олгох зарчмыг баримтлан хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.17 Жижиг дунд үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг төрийн худалдан авалтаар дэмжинэ.
- 1.6.18 Ажлын байрыг шинээр бий болгосон орон нутгийн жижиг дунд хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч аж ахуй нэгжийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.
- 1.6.19 Хүнсний нарийн ногоо, мөөгний аж ахуй эрхлэх өрхийг бодлогоор дэмжинэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

Сумын эдийн засгийн салбарын бүтцийг төрөлжүүлж, төсвийн төлөвлөлтийг боловсронгуй болгож, батлагдсан төсвийг чанд мөрдөж, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчимд тулгуурлан, өндөр бүтээмжтэй, дэвшилтэт технологийг салбар бүрд нэвтрүүлэх, инновац шингэсэн шинэ нэр төрлийн бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжих замаар хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг дээшлүүлж, өрсөлдөх чадвартай эдийн засгийг бий болгоно.

2.1 ЭДИЙН ЗАСАГ ТӨСӨВ САНХҮҮ

- 2.1.2 Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлэн ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 12-оос доошгүй хувиар ханган, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.3 Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлнэ.
- 2.1.4 Ирээдүйд учирч болзошгүй эрсдэл, хүндрэлийг даван туулах тусгай хөтөлбөрийг боловсруулж, бэлэн байдлыг хангана.
- 2.1.5 Сумын нийгэм, эдийн засгийн статистик мэдээллийн санг баяжуулан, хүртээмжийг дээшлүүлэн, төлөвлөлт, хяналт, удирдлагын хэрэглэгдэхүүн болгоно.

- 2.1.6 Хөрөнгө оруулалтын таатай орчин бүрдүүлж, төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг сайжруулж, дэд бүтцийн болон нийгмийн салбарт хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.7 Төсөв, мөнгөний бодлогын оновчтой хослолоор эдийн засгийн сэргэлт хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.2 ОЛОН ТУЛГУУРТ ЭДИЙН ЗАСАГ БА ГАДААД ХАРИЛЦАА

Баялаг бүтээгчдийг дэмжин, боловсруулах салбар давамгайлсан эдийн засгийн бүтцийг бүрэлдүүлж, хүнсний аюулгүй байдлыг хангаж, хүнс үйлдвэрлэгч сум болно.

- 2.2.1 Орон нутгийн хэрэгцээг өөрийн сумын үйлдвэрлэгч нарын чанарын стандарт хангасан бүтээгдэхүүнээр ханган мөнгөний гадагш урсгалыг зогсоож, эдийн засаг үйлдвэрлэлээ тэтгэн тэлнэ.
- 2.2.2 Бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих, бүтээгдэхүүний нэр төрлийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.2.3 Хүнсний үйлдвэрлэлийн түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэн нийлүүлэх, үйлдвэрлэх загвар төслүүдийг орон нутгийн онцлогт тулгуурлан хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.4 Орчин үеийн техник, технологи бүхий тогтмол үйл ажиллагаатай үйлдвэр, цехтэй болж, үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэн бүтээгдэхүүний нэр төрлийг нэмэгдүүлэн, өөрийн аймаг, бүс, нийслэл, олон улсын нисэх онгоцны буудлын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 2.2.5 Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж түүнийг дагасан боловсруулах үйлдвэрийн хүчин чадлыг сайжруулна. /XX-2030/
- 2.2.6 Нийт малчдын 30-аас доошгүй хувийг сайн үүлдрийн шилмэл сүрэг бүхий эрчимжсэн мал аж ахуйтай болгоно.
- 2.2.7 Гадаад дотоодын хөрөнгө оруулалт, түншлэл хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 2.2.8 Орон нутагт үйлдвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнийг гадаад, дотоод зах зээлд борлуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.2.9 Аялал жуулчлалын бааз болон жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 2.2.10 Байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөлгүйгээр барилгын материалын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхийг дэмжинэ.
- 2.2.11 Үйлдвэр цехийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулж хүчин чадал, технологийг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.2.12 Орон нутагт үйлдвэрлэх бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо хэмжээг жилээс жилд нэмэгдүүлнэ.
- 2.2.13 Дотооддоо үйлдвэрлэж байгаа бүтээгдэхүүнийг гадаад зах зээлд гаргах борлуулалтыг нэмэгдүүлэхэд төр, хувийн хэвшилтэй хамтарч ажиллана.
- 2.2.14 Үйлчилгээний газруудыг стандартыг тогтмол хангуулж, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлнэ.
- 2.2.15 Малын дайвар бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл болон арьс, шир, ноос, ноолуур зэрэг түүхий эдийг байгаль орчинд сөрөг нөлөөгүй шинэ дэвшилтэт техник технологиор боловсруулж гутал, дээл, нэхий эдлэл, эсгий, сүлжмэл бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх хөнгөн үйлдвэрийн салбарын жижиг, дунд үйлдвэрүүдийг шинээр байгуулахыг дэмжинэ.
- 2.2.16 Сумын гадаад харилцааг эдийн засгийн харилцан ашигтай хамтын ажиллагаа болгох чиглэл барьж, гадаад харилцаа, хамтын ажиллагааны эцсийн үр дүнг орон нутаг, аж ахуйн нэгж, иргэдэд үр өгөөжтэй эдийн засгийн үр ашигтай байх иж бүрэн түншлэлийн бодлогоор хэрэгжүүлнэ.

2.2.17 Хамтын ажиллагаатай гадаадын улс орнуудын найрамдалт харилцааг улам бататгаж, МУЗГ болон аймаг, сумын бодлогын баримт бичигт тусгагдсан эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэх, арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлнэ.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

Хөдөө аж ахуйд шинэ дэвшилтэт технологийг үргэлжүүлэн нэвтрүүлж, бэлчээр ашиглалт, хамгаалалтын зүй зохистой тогтолцоотой болж, газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн хөгжлийг тогтворжуулж, гадаад дотоодын төсөл хөтөлбөр, санхүүжилтийг татаж нийлүүлэгчээс үйлдвэрлэгч сум болно.

3.1. Мал аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Бэлчээрийн менежментийг сайжруулж, нөхөн сэргээх ажлыг жил бүр үе шаттай зохион байгуулна.
- 3.1.2 Бэлчээрийн эрсдэлийн болон гамшгийн менежментэд малчид, тариаланчид, жижиг үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг сургаж, дадлагажуулна.
- 3.1.3 Мах сүү ноос ноолуурын чиглэлийн үүлдэр, омог, гойд ашиг шимт малыг биотехнологийн аргаар үржүүлнэ.
- 3.1.4 Мал, амьтны гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтыг шинжлэх ухааны нотолгоо, тархвар зүйн судалгааг үндэслэн төлөвлөх, мал, амьтны шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар өвчин гарах, тархах шалтгаан, нөхцөлийг таслан зогсоож гоц халдварт өвчингүй тайван бүсийг баталгаажуулна.
- 3.1.5 Малын халдварт өвчингүй тайван байдлыг баталгаажуулан хадгалж, хүн амыг эрүүл, аюулгүй хүнсээр, боловсруулах үйлдвэрийг чанартай түүхий эдээр хангаж, мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.6 Малыг ялган тэмдэглэх бүртгэх ажлыг эрчимжүүлэх, бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүний цахим тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.1.7 Монгол малын махны ач тусыг сурталчлан таниулж, мал бордох, үр ашигтай аргачлал технологийг нэвтрүүлнэ.
- 3.1.8 Сүүний чиглэлийн эрчимжсэн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын сүүний үйлдвэрлэл, сүүгээ борлуулж буй малчдад сүүний урамшууллыг олгоно.
- 3.1.9 Шинэ хоршоо хөдөлгөөнд малчдыг хамруулж, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.10 Малчид, тариаланчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 3.1.11 Малчид тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.12 Малын тоо толгойн албан татварын зарцуулалтыг ил тод болгож малчдад тайлагнадаг процессыг сайжруулна.
- 3.1.13 Цэцэрлэг, сургуулийн үдийн хоолонд сүү,сүүн бүтээгдэхүүний хэрэглээг нэмэгдүүлэх замаар малчдын орлогын тогтвортой байдлыг хангана.
- 3.1.14 Бэлчээрийн аж ахуйд зохистой сүргийн бүтэц, ашиг шимт байдал, байгальд ээлтэй мал маллах зөв дадлуудыг нэгтгэсэн стандартыг нэвтрүүлж, бэлчээрийн доройтлыг бууруулна.
- 3.1.15 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.16 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.17 Мал өсгөх, үүлдэр угсааг сайжруулах зорилтуудыг бэлчээрийн даац, ус, тэжээлийн хангамж зэрэгтэй уялдуулан оновчтой төлөвлөн зохицуулж, арга механизмыг боловсронгуй болгоно.

3.1.18 Бэлчээрийн менежментийг боловсронгуй болгох ажлыг шинжлэх ухааны үндэстэй зохион байгуулна.

3.2 Газар тариалангийн хөгжил дэвшил

Газрын ашиглалт хамгаалалтыг сайжруулан уул уурхайн улмаас хөндөгдсөн талбайн нөхөн сэргээлтийг стандартын дагуу хүлээн авч тариалангийн болон бэлчээрийн газруудын зүй зохистой ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ.

- 3.2.1 Тариалангийн эргэлтээс хасагдаж байгаа талбайн хөрсний эвдрэлийг зогсоож, олон наст ургамал тарих, бэлчээрийн нөөцөд шилжүүлэх арга хэмжээ авна.
- 3.2.2 Бэлчээрийн мэрэгч амьтны тархалтыг зогсоох, хор хөнөөлийг багасгах төрөл бүрийн дэвшилтэт арга хэлбэрүүдээс орон нутагт туршиж сонгон нэвтрүүлнэ.
- 3.2.3 Хөрсийг элэгдэл, эвдрэлээс хамгаалж, тариалангийн талбайг тойруулан ойн зурвас байгуулах.
- 3.2.4 Уул уурхайн тухайн жилийн нөхөн сэргээлтийг 80-аас дээш хувьд хийлгэж, нийт хөндөгдсөн талбайн нөхөн сэргээлтийг 70 хувьд хүргэх.
- 3.2.5 “Газар тариалангийн бодлого”, “Үр”, “Малын тэжээл бэлтгэл, үйлдвэрлэл”, “Уринш бордоо, ургамал хамгаалал”, “Техник технологи, боловсон хүчний хангалт”, “Хүнсний ногоо, Жимс жимсгэнэ” 5 дэд хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.6 Тариалангийн талбайг эдийн засгийн эргэлтэд оруулан, ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.7 Усалгаатай газар тариалан эрхлэх боломжтой атар газрыг газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөтэй уялдуулан эзэмшүүлэх, ашиглаж байгаа тариалангийн талбай хоорондын зайд тэлэлт хийх, тариалан эрхлэх газарт иргэдэд зөвхөн хүнсний ногоо тарих зориулалтаар талбай олгох арга хэмжээг зохион байгуулна.
- 3.2.8 Тариалангийн талбайг хашаажуулах, ойн зурвас байгуулах замаар хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.9 Ил талбай, хүлэмжийн тариалалтыг нэмэгдүүлж, төрөлжсөн зоорины аж ахуйг хөгжүүлэх замаар хүнсний ногооны дотоодын хэрэгцээг жилийн турш тогтвортой хангана.
- 3.2.10 “Өрх бүр хүнсээ бэлтгэе” аяны хүрээнд өрхийн хүлэмжийн аж ахуй эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 3.2.11 Хөдөө аж ахуйн даатгалын тогтолцоог сайжруулж, малчид, тариаланчдыг эрсдэлээс хамгаална.
- 3.2.12 Хөдөө аж ахуй дахь хамтын нөхөрлөлийг сайжруулж, хоршоог дэмжиж, хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа түүхий эдийн бэлтгэн нийлүүлэлтийн тогтолцоог хоршоонд түшиглэн хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.13 Дөрвөн улирлын хүлэмж, агуулах, зоорины аж ахуйг хөгжүүлэх замаар хүнсний ногоо, жимс жимсгэсний нэр төрлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг жилийн турш тогтвортой хангана.

3.3 ХӨДӨӨГИЙН СЭРГЭЛТ- ШИНЭ ХОРШОО ХӨДӨЛГӨӨН

- 3.3.1 “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнийг үндэсний хэмжээнд өрнүүлж хоршоолохыг дэмжинэ.
- 3.3.2 Малчдад өвөлжөө, хаваржааны газрыг урт хугацаатай эзэмших, ашиглах, тэжээлийн ургамал тариалах боломжийг олгох эрх зүйн орчныг бий болгоно.

- 3.3.3 Эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэх шалгарсан арга аргачлалыг сурталчилж, бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалын хүрээнд дутагдалтай малын эмч, мал зүйч, зоотехникч мэргэжилтэн бэлтгэх бодлого баримтална.
- 3.3.4 Малчдын боловсрол, эрүүл мэнд, нийгэм, соёлын үйлчилгээг хоршоогоор дамжуулан шинэ түвшинд гаргана.
- 3.3.5 Хоршоололд суурилсан хагас эрчимжсэн мал аж ахуй хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.3.6 Малчид хоршоолох замаар мах, сүү, арьс шир боловсруулах цех байгуулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

4.1 ТӨРӨЛЖСӨН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

Сумын аялал жуулчлалын бүсийг тодорхойлж, аялал жуулчлалын онцгой ач холбогдол бүхий нөөц газар, бүтээгдэхүүнээ хамгаалж хөгжүүлнэ.

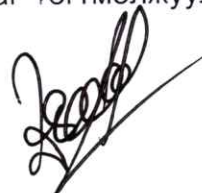
- 4.1.1 Үндэсний онцлог бүхий аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгоно.
- 4.1.2 Аялал жуулчлалын маршрутуудыг нарийвчлан тогтоож, аймаг, улсын, бүсийн аялал жуулчлалын сүлжээнд холбож, аялал жуулчлалын гол чиглэл, авто замын дагуу түр буудаллах цэгүүдийг байгуулна.
- 4.1.3 Аялал жуулчлалын стратегийн нөөц бүхий газруудыг аймаг, сумын тусгай хэрэгцээ, хамгаалалтад авна.
- 4.1.4 Өрсөлдөх чадвар бүхий жуулчны бааз, цогцолбор байгуулах иргэн, аж ахуй нэгжийг төрөөс бодлогоор дэмжинэ.
- 4.1.5 Жуулчдад үйлчилж орлого олдог малчдын бүлэг нөхөрлөл, өрх, хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.6 Жуулчдыг татах Монголын уламжлалт өв соёлыг илтгэсэн эвент арга хэмжээг жилд 2-оос доошгүй зохион байгуулж, эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.7 Аялал жуулчлалын дэд бүтцийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН НОГООН - ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧИН БА НОГООН ХӨГЖИЛ

Байгалийн үнэ цэнэ, өгөөжийг үнэлэн хамгаалж, байгалийн нөөц баялгийг нөхөн сэргээж, хомсдолыг бууруулан, ашиглалтын нөөц бий болгож, байгалийн үр өгөөжийг ирээдүй хойч үедээ өвлүүлнэ.

- 5.1.1 Гэр хорооллын айл өрхүүдийг төвлөрсөн халаалтад холбох ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.2 Нам даралтын халаалтын зуухаар үйл ажиллагаа явуулж байгаа байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийг байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээнд тогтмол хамруулна.
- 5.1.3 Хог хаягдлыг ялган боловсруулах технологи нэвтрүүлж, орон нутагт тохирсон үйл ажиллагаа явуулна.
- 5.1.4 Бургасан ойг хамгаалах, нөхөн сэргээх сумын бодлогыг шинэчлэн хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Ойн хортон шавж өвчинтэй биологийн болон байгальд халгүй аргаар тэмцэх ажлыг өргөжүүлнэ.
- 5.1.6 Ойн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, сурталчилгааг тогтмолжуулж, харуул, хамгаалалтыг сайжруулна.

- 5.1.7 Ойн нөхөн сэргээлтийн ажлыг эдийн засгийн хөшүүрэг хэрэглэн урамшуулж, сургалт сурталчилгааны ажлыг эрчимжүүлнэ
- 5.1.8 Газрын элэгдэл, эвдрэл, бэлчээрийн хомсдол, хөрсний үржил шимийн доройтол, элсний нүүдэл, хуурайшилт, цөлжилтийн явцын талаар мэдээллийн нэгдсэн сан байгуулна.
- 5.1.9 Ногоон байгууламжийн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлж, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах, улсын болон орон нутгийн чанартай авто замын дагуу ойн зурвас бий болгоно.
- 5.1.10 Цөлжилт газрын доройтолтой тэмцэх, нөхөн сэргээх ажилд зориулан тодорхой хэмжээний хөрөнгө төлөвлөн жил бүрийн төсөвт тусгана.
- 5.1.11 Цөлжилт газрын хөрсний доройтолтой тэмцэх, нөхөн сэргээх ажилд зориулан тодорхой хэмжээний хөрөнгө төлөвлөн жил бүр төсөвт тусгаж, цөлжилтийг хянах мэдээлэл мониторингийн сүлжээ бий болгоно.
- 5.1.12 Цөлжилттэй тэмцэх ажилд нутгийн иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж, ойн зурвас байгуулах иргэд аж ахуй нэгжийн идэвх санаачилгыг өрнүүлж, цөлжилттэй тэмцэх ажлыг иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх ажилтай уялдуулах.
- 5.1.13 Ховор ан амьтан үржиж төллөдөг, нүүдлийн болон суурин амьдардаг шувууд болон ховор ургамал бүхий газар нутгийн хамгаалалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.14 Тусгай хамгаалалтай газар нутгийн экосистемийн хөгжлийн горик: зүй тогтлыг танин мэдэж, байгалийн нөөц баялгийг үнэлж, тодорхойлж, мэдээллийн санг шинэчлэн бүрдүүлнэ.
- 5.1.15 Биологийн төрөл зүйлийн ач холбогдлын талаар хүн амын мэдлэг мэдээллийг сайжруулахад чиглэсэн сургалт сурталчилгааг өргөжүүлнэ.
- 5.1.16 Гамшгаас сэргийлэх, хор хөнөөлийг бууруулах, гамшигтай тэмцэх талаарх бодлого, шийдвэрийн хэрэгжилтийг бүрэн хангаж ажиллана.
- 5.1.17 Байгалийн гамшиг тохиолдсон үед хохирлыг нөхөх зорилгоор байгууллага, иргэдийг эд хөрөнгийн болон амь насны даатгалд хамруулна.
- 5.1.18 Агаар хөрсний бохирдлыг бууруулах, хог хаягдлын зохистой менежментийг хэрэгжүүлж, хүн амыг эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 5.1.19 Ойг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх чадавхыг дээшлүүлж, ойн талаар улс, орон нутгаас баримтлах бодлого хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.20 Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох стратеги боловсруулан, хэрэгжүүлж, байгаль орчин, уур амьсгалын мэдээллийн сан байгуулан, орон нутгийн цаг уурын байгууллагын чадавхыг бэхжүүлнэ.
- 5.1.21 Цөлжилт, газрын доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.22 Цөлжилтийн зэрэглэл бүхий газарт ойн зурвас байгуулах, ургамал тариалах төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн хөрсний элэгдлийг багасгана.
- 5.1.23 Иргэд, байгууллага, ААН-ийн идэвх оролцоог нэмэгдүүлэн, төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 30%-аас доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.24 Хариуцлагатай уул уурхайг хөгжүүлэн, олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгыг дэмжинэ.
- 5.1.25 Уул уурхай, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааны улмаас бохирдсон, доройтсон, эвдэрсэн газар, газрын хэвлийг хоргүйжүүлэх, нөхөн сэргээх, хамгаалах ажлын үр дүнг дээшлүүлж, хариуцлагатай үйл ажиллагааг хэвшүүлнэ.
- 5.1.26 Хайрга, дайрга, боржин чулууны орд газрыг түшиглэн боловсруулах үйлдвэр байгуулахыг дэмжинэ.
- 5.1.27 Нөхөн сэргээлт хийдэг, дэвшилтэт техник технологи нэвтрүүлдэг, усыг ахин ашигладаг хариуцлагатай уул уурхайг дэмжинэ.

- 5.1.28 Эко системийн тэнцвэртэй байдлыг хадгалахад үйл ажиллагаа, өөрийн хөрөнгөөр хувь нэмэр оруулсан иргэн, аж ахуйн нэгжийг төрөөс урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 5.1.29 Ухаалаг, хэмнэлттэй хэрэглээ, байгальд ээлтэй үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.
- 5.1.30 Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, байгальд сөрөг нөлөөгүй аргаар устгах үйлдвэр барих төслийг дэмжинэ.

5.2 ҮНЭТ БАЯЛАГ УС

- 5.2.1 Усны эх үүсвэрийг бохирдох, хомсдохоос урьдчилан сэргийлэх, гол горхи, булаг шанд, рашааны эхийг тохижуулан хамгаалах, усны нөөцийн нөхөн сэргээх чадварыг сайжруулах арга хэмжээг тасралтгүй хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн усаар хүн амыг бүрэн хангана.
- 5.2.3 Гол горхины гольдорлыг эвдрэлээс хамгаалах арга хэмжээ авна.
- 5.2.4 Уст цэг, гадаргуугийн усанд ариун цэвэр, эрүүл ахуйн бүс тогтоож, усны чанар бохирдолтод тогтмол шинжилгээ хийнэ.
- 5.2.5 Албан байгууллага, ААН, айл өрхөөс гарсан бохирыг эрүүл ахуй, байгаль орчинд халгүйгээр устгах шинэ технологи нэвтрүүлнэ.
- 5.2.6 Бүх ус ашиглагч иргэн аж ахуй нэгжүүдийг усны тоолууртай болгож хуулийн дагуу ус ашигласны төлбөрийг бүрэн төвлөрүүлж хэвшсэн байна.
- 5.2.7 Гадаргын усны хэмжээг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч ажиллана.
- 5.2.8 Усны аюулгүй байдлын төлөвлөгөөг шинэчилнэ. /Туул гол/
- 5.2.9 Хаягдал /саарал/ усыг цэвэршүүлэн ахуйн системд нэвтрүүлэх боломжийг судлан хэрэгжүүлж эхэлнэ.
- 5.2.10 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газрыг орон нутгийн хамгаалалтад бүрэн авна.

ЗУРГАА. ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖИЛ

6. ХӨГЖЛИЙГ ТЭТГЭСЭН ДЭД БҮТЭЦ – ТӨВ СУУРИНЫ ХӨГЖИЛ

Сумын төвийг тохилог суурины жишгээр хөгжүүлж, зам талбай, ногоог байгууламжийг нэмэгдүүлэн, орчин үеийн тохилог сууцанд амьдрах боломжийг бүрдүүлж, барилга барих, барилгын засвар хийх үйлчилгээг орон нутагтаа явуулж, цахилгаан эрчим хүч, холбоо, мэдээлэл, зам тээврийн салбарын шинэ техник, технологийг цаг алдалгүй нэвтрүүлж, **иргэдийн ая тухтай амьдрах тохилог орчныг бүрдүүлнэ.**

- 6.1.1 Дулаан, цэвэр, бохир усны инженерийн шугам сүлжээний хангамж бүхий дэд бүтцийг байгуулж, иргэд ая тухтай амьдрах, үйлдвэрлэл үйлчилгээ хөгжүүлэх орчин бий болгоно.
- 6.1.2 Хямд өртөгтэй орон сууц, Ахмадын орон сууц, Төрийн албан хаагчийн орон сууц, Залуу гэр бүлийн орон сууц, төсөл хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлж, иргэдийн орлогод нийцсэн аюулгүй, ая тухтай орон сууц барих хувийн хэвшлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 6.1.3 Орон сууцны төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжүүдэд татварын болон санхүүгийн дэмжлэг /хөнгөлөлттэй зээл болон бусад/ үзүүлэх зарчмаар тухайн орон сууцны тодорхой хувийг бага, дунд орлоготой иргэдэд түрээслүүлэх, хямд үнээр борлуулах замаар орон сууцаар хангана.
- 6.1.4 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутаг, хувийн хэвшил, гадаадын зээл тусламж хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.

- 6.1.5 Эрчим хүчний ачаалал ихтэй гэр хорооллуудад өргөтгөл хийх, шинэ суурьшлын бүсүүдэд эрчим хүч татах ажлыг улс, аймаг, сумын хөрөнгө оруулалтаар ээлж дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.6 Сумын газрын талаар баримтлах нэгдсэн бодлогыг хэрэгжүүлж, газрын ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулан, газар өмчлөлийг хуулийн дагуу зохион байгуулж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах боломж, нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 6.1.7 Газрын нөөцийн ашиглалт хамгаалалтыг сайжруулж, тариалангийн болон бэлчээрийн газруудын зүй зохистой ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.8 Туул голын хойд салаанд шинээр бетонон гүүр барих.
- 6.1.9 Инженерийн шугам сүлжээ бүхий газруудыг ГЗБТ-нд тусгаж, газрын тухай хуулийн дагуу орон сууцны зориулалтаар олгоно
- 6.1.10 Хувийн орон сууц, хаус хорооллыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.11 Сумын төвийн гэр хорооллын айл өрхийг нэгдсэн дулаан, цэвэр, бохир усны инженерийн шугам сүлжээнд холбох ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 6.1.12 Гэр хорооллын өрхүүдийн дунд бохирын хэсэгчилсэн, бие даасан инженерийн байгууламжийг байгуулах, био жорлон нэвтрүүлэх замаар хөрсний бохирдлыг багасгана.
- 6.1.13 Гудамж талбайн гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлж бүрэн камержуулах, ард иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах, гудамж, талбайн нэр, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандарт хангуулна.
- 6.1.14 Сумын төвийн орон сууц, гэр хороололд стандартад нийцсэн хүүхдийн тоглоомын талбай, ногоон байгууламж, явган зам барьж байгуулан, хүүхэд, залуучуудын чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх орчин бүрдүүлнэ.
- 6.1.15 Ногоон байгууламжийн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх, сумын төвийг цэцэрлэгжүүлэх үйл ажиллагааг идэвхжүүлнэ.
- 6.1.16 Хог хаягдлыг ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээнд технологийн шинэчлэл хийж, стандартыг бий болгох, айл өрх албан байгууллагыг хог ангилан ялгах савтай болгох, дахин боловсруулах үйлдвэрт шилжүүлэх, хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийн менежментийг сайжруулна.
- 6.1.17 Аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэх хүрээнд Монголын уламжлалт өв соёлыг түгээн дэлгэрүүлж Морины шүтээн цогцолборыг байгуулна.
- 6.1.18 БХЯ, ЗХЖШ, Хуурай замын цэргийн командлалтай хамтран, сумын нутаг дэвсгэрт хатуу хучилттай авто зам байгуулах, бүтээн байгуулалтын ажлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 6.1.19 Залуус цэцэрлэгт хүрээлэнгийн ажлыг үргэлжлүүлж, жилээс жилд бүтээн байгуулалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалт хамгаалалтыг сайжруулна
- 6.1.20 Стандартын шаардлага хангасан үерийн даланг улс, аймгийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлэнэ.
- 6.1.21 Орон нутгийн өмч хөрөнгөд бүртгэлтэй ашиглагдахгүй болон өнгө зүс муудсан барилга байгууламжийг засварлана.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1 ХҮНИЙ ЭРХ БА АМАР ТАЙВАН АЮУЛГҮЙ ОРЧИН

Сумын хэмжээнд эрх зүйн сургалт сурталчилгааны бодлогын хэрэгжилтийг 90-с дээш хувиар хангаж, иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлнэ.

7.1.1 Хүний эрхийг хангах чиглэлээр сургалт зохион байгуулж, хууль тогтоомжийн бүрэн хэрэгжилтийг хангана.

7.1.2 Цагдаагийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл, техник хэрэгслийн хангалтыг сайжруулна.

7.1.3 Сумын нутагт үйлдэгдэх гэмт хэргийн гаралтыг бууруулна.

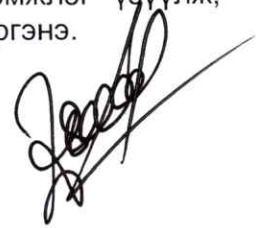

- 7.1.4 Эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх үйл ажиллагааны талаарх бодлогын хэрэгжилтийг зохион байгуулна.
- 7.1.5 Эрх зүйн мэдээллийн цахим сангийн программыг төрийн албан хаагчдад хэрэглүүлж хэвшүүлнэ.
- 7.1.6 Мэргэшсэн эрх зүйн хөтөч-сургагч нараар дамжуулан иргэд, байгууллагад үзүүлэх эрх зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 7.1.7 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд олон нийтийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэх замаар гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг бууруулна.
- 7.1.8 "Хүний эрхийг хангах үндэсний-2" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 7.1.9 Цахим орчин дахь ялгаварлал, хүчирхийлэл, тэгш бус байдлыг бууруулж, хамгаалах тогтолцоог бэхжүүлнэ.
- 7.1.10 Бүх нийтэд хүний эрх, жендерийн боловсрол олгох үндэсний тогтолцоог хөгжүүлж хүйсийн тэнцвэрт байдлыг хангах бодлого баримтална

7.2 ТӨРИЙН АЛБАНЫ ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН БОДЛОГО БА НИЙГМИЙН БАТАЛГАА

Төрийн зарим ажил үйлчилгээг гэрээгээр гүйцэтгүүлэхийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

- 7.2.1. Төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, төрийн зарим чиг үүргийг хэрэгжүүлэх гэрээг жил бүр байгуулж, хэрэгжилтийг хангуулж, дэмжиж ажиллана.
- 7.2.2. Дотоод хяналт шалгалтын үр нөлөөг сайжруулна.
- 7.2.3. Хяналт шинжилгээний үйл ажиллагааг хөндлөнгийн байгууллагаас хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулна.
- 7.2.4. Салбарын хууль тогтоомж, бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, төслийн хэрэгжилтийн үр нөлөө, зорилгод хүрч байгаа байдалд үнэлгээ хийнэ.
- 7.2.5. Төсвийн байгууллагын байгууллагын санхүүгийн үйл ажиллагаанд дотоод аудит хийж санхүүгийн зөрчлийг бүрэн арилгана.
- 7.2.6. Гамшгийн үед шаардлагатай хөрөнгө, санхүү, материал хэрэгслийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.2.7. Гамшгаас хамгаалах чадавхыг бэхжүүлэхэд чиглэсэн удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж, төлөвлөлтийн онцлог нөхцөл байдалд тохируулан боловсронгуй болгоно.
- 7.2.8. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага болон бүх шатны төрийн байгууллага хоорондын ажлын уялдаа холбоог сайжруулж манлайллыг дээшлүүлэн, бүх нийтийн оролцоо, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хангасан ил тод, хариуцлагатай засаглалыг орон нутгийн түвшинд бүрдүүлнэ.
- 7.2.9. Төрийн албаны шинэчилсэн хууль түүнийг даган гарсан дүрэм журмын хэрэгжилтийг ханган орон нутагт ажиллах боловсон хүчний хангалтыг нэмэгдүүлж тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.10. Төсөвт байгууллагууд бүх төрийн албан хаагчдад хандсан төрийн албаны ажлын зохион байгуулалт, сахилга хариуцлага, ёс зүйг сайжруулах бодлого, хөтөлбөр батлан хэрэгжүүлж өндөр ёс суртахуунтай төрийн албыг бий болгож төлөвшүүлнэ.
- 7.2.11. Төрийн албаны томилгоог хууль тогтоомжид нийцүүлэн чадахуйн зарчмыг чанд мөрдөж, улс төрөөс ангид, аливаа танил талын оролцоогүй, орон нутгийн болон салбарын ажлын мэдлэг мэргэжлийн ур чадварыг гол үзүүлэлт болгон төрийн алба тогтвортой байх зарчимд тулгуурлана.
- 7.2.12. "Баг-97" төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж багийн байрны засвар шинэчлэлт, шаардлагатай техник хэрэгслээр ханган дэмжлэг үзүүлж, багийн үйл ажиллагааг иргэдэд ойртуулж шинэ түвшинд хүргэнэ.

- 7.2.13. Сум, багийн ажлын уялдаа холбоог сайжруулан багийн түвшинд шийдвэрлэх асуудлыг багийн ИНХ, багийн өдөрлөг, "Нээлттэй өдөрлөг" зэрэг олон нийтийн оролцоо санал бодол дээр тулгуурлан шийдвэрлэх ажлыг сайжруулна.
- 7.2.14. Аймгийн хэлтэс агентлагтай хамтран "Нээлттэй хаалганы өдөрлөг"-ийг зохион байгуулж, иргэдэд төрийн үйлчилгээг нэг дороос хүргэнэ.
- 7.2.15. Нутгийн удирдлагын байгууллагын бодлого тодорхойлох, хэрэгжүүлэхэд иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагуудын оролцоог сайжруулж төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 7.2.16. Төрийн байгууллага, албан хаагчдын үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, үр дүн, ёс зүйн байдлыг иргэдээр үнэлүүлэх ажлыг эхлүүлж, сахилга хариуцлагыг чангатган урамшуулал, хариуцлага тооцно.
- 7.2.17. Төрийн үйлчилгээг иргэдэд нэгдсэн болон явуулын хэлбэрээр хүргэж, соён гэгээрүүлэх ажлыг зохион байгуулна.
- 7.2.18. Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааг хангах, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох замаар ажлын үр дүн, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.2.19. Төрийн албан хаагчид, залуучуудын ажиллах нөхцөл нийгмийн баталгааг хангах зорилгоор орон сууцжуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 7.2.20. Сумын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал, Засаг даргын зүгээс иргэдтэй хийх уулзалт ярилцлагыг тогтмолжуулж, иргэдээс гаргасан санал хүсэлт, өргөдөл гомдлыг шуурхай шийдвэрлэнэ.
- 7.2.21. Гамшгийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх, аврах, хор, уршгийг арилгах ажлыг мэргэжлийн удирдлагаар ханган, сургалт, сурталчилгаа, үйл ажиллагаанд иргэдийг оролцуулан, тэдний мэдлэг, чадварыг дээшлүүлэх, аюулгүй амьдрах ухамсарт соёл болон болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж гамшгийн эрсдэлийг бууруулна.
- 7.2.22. Батлан хамгаалах нь бүх нийтийн үйл хэрэг байх зарчимд тулгуурлан орон нутаг дахь орон нутгийн хамгаалалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг бүрэн хангаж, иргэн цэргийн харилцааг бэхжүүлэн нэгдмэл удирдлага, төлөвлөлт бүхий дайчилгааны тогтолцоог төгөлдөржүүлнэ.
- 7.2.23. Нутгийн удирдлагын үйл ажиллагааг иргэдэд ил тод нээлттэй мэдээлж, иргэдийн оролцоотой, хариуцлагатай шийдвэр гаргах тогтолцоог бүх шатанд нэвтрүүлнэ.
- 7.2.24. Төрийн байгууллагыг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэн, олон нийтэд шударга ёсны үзэл санааг төлөвшүүлж, ил тод, нээлттэй, хариуцлагатай байдлыг дээшлүүлнэ.
- 7.2.25. Төрийн архивын баримтыг цахимжуулах замаар лавлагаа, мэдээлэл, эрэлт хайлтын сүлжээний тогтолцоог бий болгож, архивын үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлнэ.
- 7.2.26. Орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажилласан албан хаагчдад 20-40 хувийн нэмэгдэл, боловсрол, эрүүл мэндийн салбарт гүйцэтгэл үр дүнд суурилсан цалингийн урамшууллыг хуулийн хүрээнд олгоно.
- 7.2.27. Хууль сахиулах байгууллагуудын чадамжийг бэхжүүлэн ажлын үр дүнг дээшлүүлж, албан хаагчдын ажиллах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 7.2.28. Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж ажлын хариуцлага үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.29. Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.

- 7.2.30. Төрийн албан хаагчийн тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтын байгууллагын хөтөлбөрийг олон улсын жишигт нийцүүлнэ.
- 7.2.31. Төрийн албыг цомхон, чадварлаг болгох, эдийн засаг дахь төрийн оролцоог бууруулах замаар төсвийн урсгал зардлын өсөлтийг хязгаарлаж, төсвийн алдагдлыг бууруулна.
- 7.2.32. Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.

7.3. ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ БА ИРГЭДЭД ОЙР ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

- 7.3.1. Сумын төсөвт байгууллагуудад ISO 9001:2015 олон улсын стандартыг нэвтрүүлж, үйлчилгээний чанарт ахиц гарган иргэдийн сэтгэл ханамжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.2. Цахим засаглалыг хэрэгжүүлж, төрөөс иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлэн төрийн үйлчилгээ авах нөхцөлийг хялбаршуулан төрийн байгууллагын шуурхай, ил тод байдлыг хангана.
- 7.3.3. Сумын "Нэгдсэн үйлчилгээний төв"-ийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж иргэн, хуулийн этгээдэд төрийн 1 болон 2 шатлалт үйлчилгээг цахим хэлбэрээр хүргэж иргэдэд төрийн үйлчилгээ хөнгөн шуурхай хүрэх нөхцөл бололцоог хангана.
- 7.3.4. Улсын бүртгэл, мэдээллийн үйлчилгээг иргэдэд чирэгдэлгүй, чанартай, шуурхай хүргэхэд анхаарч цахим засаглал хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 7.3.5. Олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, интернэт цахим сүлжээгээр дамжуулан иргэдэд хүргэх төрийн байгууллагын мэдээллийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, цаг алдалгүй шуурхай хүргэнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/369

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Аргалант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Аргалант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Аргалант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр 18 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Аргалант сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020737

**ТӨВ АЙМГИЙН АРГАЛАНТ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН АРГАЛАНТ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС
2024 ОНЫ АЙМАГ, СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

АРГАЛАНТ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1. Боловсрол
2. Эрүүл мэнд
3. Соёл
4. Спорт
5. Хөдөлмөр эрхлэлт
6. Орон сууцжуулах бодлого
7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2 Нийлүүлэгчээс үйлдвэрлэгч
- 3.3 Хөдөөгийн сэргэлт-Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус

4117144522
НЮА0064 9060464

ЗУРГАА. БҮС НУТГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц
- 6.2 Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1. Боловсрол

1.1.1. Хүүхэд бүрийг сургуулийн өмнөх боловсролд бүрэн хамруулж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд хүргэнэ. Энэ ажилд эцэг эцэг эхчүүдийн оролцоо, туслалцаа, хамтын ажиллагааг дээшлүүлж үр дүнд хүргэнэ.

1.1.2. Хүүхдийг эх оронч, хөдөлмөрч, энэрэнгүй, нийтэч, зөв зан суртахуун хүмүүжил төлөвшилтэй хүн болгох, хүүхдийг төлөвшлийг сайжруулах, хүн төрөлхтний нийтлэг үнэт зүйлийг тусган хэрэгжүүлж, хүүхдийн өөрийнх нь авьяасад тулгуурлан хүүхдийг хөгжүүлж, амьдралын зөв дадалд сургана.

1.1.3. Боловсролын үйлчилгээнд хамрагдаж чадахгүй эрсдэлт бүлгийн суралцагч нэг бүрд шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлж боловсролд тэгш хамруулна.

1.1.4. Цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй талтай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.

1.1.5. Хүүхэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх тусгай хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлж хүүхдийн хөдөлмөр зуслан байгуулах, хөдөлмөр сургалтын бааз, танхим байгуулах зэргээр бие даан ажиллаж амьдрах чадвартай иргэн төлөвшүүлэхэд ахиц гаргана.

1.1.6. Суманд шаардлагатай мэргэжлээр суралцагч оюутнуудыг дэмжиж, гэрээ байгуулан нутагтаа ажиллах нөхцөлийг сайжруулна.

1.1.7. Бүх насны суралцагч иргэдэд зайнаас цахимаар суралцах боломжийг бүрдүүлнэ.

1.1.8. Монгол амьдрах ухаан, уламжлалт арга, технологийг өвлүүлэх, хамгаалан сурталчлах танхим, судлагдахуунуудыг бий болгон сургалтад ашиглана.

1.1.9. Хүүхэд, залуусын авьяас чадварыг хөхүүлэн дэмжиж хөгжүүлэх зорилгоор төрөл бүрийн секц, дугуйлан клуб байгуулан ажиллуулна.

1.1.10. Улаанбаатар хот улсын төв зам харилцаанд ойр байгаа давуу талыг ашиглан алдартай эрдэмтэн мэргэдийг урьж лекц хичээл, заалгах ажлыг тогтмол зохион байгуулна.

1.2. Эрүүл мэнд

1.2.1. Сумын хүн бүр эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр тогтмол хамрагдах боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.2. Иргэдийн эрүүл мэндийн мэдээллийн санг үүсгэнэ. Дээд шатны эмнэлгүүдтэй цахим оношилгооны сүлжээгээр холбогдоно.

1.2.3. Хавдар, зүрх судасны өвчнийг эрт илрүүлэх оношилгооны тактик нэвтрүүлж түргэн шуурхай чанартай эмчлэх сүлжээнд идэвхтэй оролцоно.

1.2.4. Хүн амын эрүүл амьдрах орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх цогц төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлнэ.

1.2.5. Нийгмийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл амьдралын хэвшлийг түгээн дэлгэрүүлж баримтлалд хүн амыг сургах гэгээрүүлэх ажлыг өргөжүүлнэ.

1.2.6. Архидалт, тамхидалтыг багасгах хүүхэд залуусыг архи тамхинаас ангид байлгах ажлыг сумын хэмжээнд өрнүүлж тодорхой үр дүнд хүрнэ.

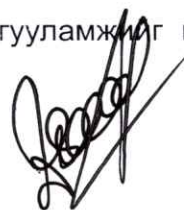
1.2.7. Ундны усны чанарт мэргэжлийн хяналтыг тогтмол хийлгэх хамгаалалт аюулгүй байдлыг сайжруулах.

1.2.8. Орчны бохирдлыг багасгах, урьдчилан сэргийлэх цогц арга хэмжээ авна.

1.2.9. Ажлын байрны эрүүл ахуйг тогтмол хянаж, сайжруулах бодлого төлөвлөгөө гаргаж хэрэгжүүлнэ.

1.2.11. Эрүүл хооллох ажиллаж амьдрах арга туршлагыг судлан дэлгэрүүлэх ажлыг хөдөлгөөнд оруулна.

1.2.12. Сумын эрүүл мэндийн төвийн ариун цэврийн байгууламжийг шинэчлэн стандартад нийцүүлэн ажиллана.

- 1.2.13. Сумын төвөөс эхлэн айл өрхүүдэд био жорлонтой болгох хөдөлгөөн өрнүүлж дэмжинэ.
- 1.2.14. Эрүүл хүүхэд, эрүүл шүд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.15. Эмч сувилагч нийгмийн ажилчдын хүрэлцээ хангамж ур чадварыг сайжруулж ажлын үр дүнг урамшуулна.
- 1.2.16. Нярайн тусламж, үйлчилгээг сайжруулж хүрсэн үр дүнг баталгаажуулна.
- 1.2.17. Эм, эмнэлгийн багаж хэрэгслийн нийлүүлэлт хангамжийг сайжруулж үнийг тогтмол хянаж, аль болох хямд байлгана.

1.3. Соёл

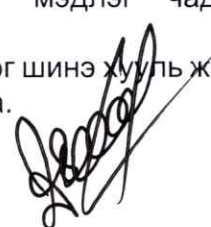
- 1.3.1. Соёлын төвийн үзвэр үйлчилгээг сар бүр бүтээгдэхүүн нийлүүлэх гэрээгээр шинэчлэн чанарыг сайжруулж, үзэгчдийн шаардлагад нийцүүлнэ. Энэ ажилд ардын авьяастнуудыг өргөн дэмжиж оролцуулна.
- 1.3.2. Соёлын төвийн материаллаг баазыг бэхжүүлж, боловсон хүчний хангалтыг сайжруулна.
- 1.3.3. Сумын хэмжээнд байгаа түүх соёлын өвийг илрүүлж, бүртгэх, хамгаалах сурталчлах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 1.3.4. Сумын номын сангийн фондыг шинэ номоор тодорхой хуваарь төлөвлөгөөний дагуу баяжуулж уншигчдын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.3.5. Ном сурталчлах өдөрлөг, номын сайн нөхөр аяныг зохион байгуулна.
- 1.3.6. Сумын музейн үзвэрийг баяжуулж цахим видео, үзвэрийг нэмэгдүүлж уламжлалт өв соёл, ахуйг сурталчлах, сургалтад ашиглах, танхим болгох зэргээр үйлчилгээг өргөтгөнө.
- 1.3.7. Сумын музейн үзвэрийг баяжуулж цахим видео, үзвэрийг нэмэгдүүлж уламжлалт өв соёл, ахуйг сурталчлах, сургалтад ашиглах, танхим болгох зэргээр үйлчилгээг өргөтгөнө.
- 1.3.9. Хүн бүрийн шашин шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөөг хүндлэн үзэхийн зэрэгцээ хуулийн дагуу төр шашны үйлийг тусгай байлгаж уламжлалт буддын шашнаар хүний нигүүлсэх, бусдыг хайрлаж энэрэх сэтгэлийг төлөвшүүлэх үйлсийг дэмжинэ.

1.4. Спорт

- 1.4.1. Нийтийн биеийн тамир спортоор хичээллэхийг нэмэгдүүлж секц, дугуйланг тогтмол хичээллүүлж сумын биеийн тамирын арга зүйн ажлыг тодорхой хариуцах хүнтэй болгоно.
- 1.4.2. Жил бүр тогтмол зохиогдох уралдаан тэмцээн, спортын арга хэмжээг нэмэгдүүлж чанарыг сайжруулахад хөрш зэргэлдээ сумд, ХБЦГ болон бусад байгууллагатай хамтран ажиллана.

1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1. Төр, хувийн хэвшлийн дэмжлэг оролцоотойгоор зээл, хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэн дэмжиж ажилгүй ажил идэвхтэй хийж байгаа иргэдийг ажлын байраар хангана.
- 1.5.2. Ажил эрхлэх, хөдөлмөрлөж бүтээх идэвх сонирхлыг дэвжээх сургалт, сурталчилгааг өргөн зохион байгуулж хөдөлмөрт хандах хандлагыг зөв төлөвшүүлнэ.
- 1.5.3. Сул чөлөөтэй ажлын байранд иргэдийг зуучилж хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.4. Хөдөлмөрийн тэргүүний арга туршлага шинжлэх ухааны ололтыг сурталчлах ажлыг өргөн зохион байгуулна. Суманд "Хөдөлмөр алдрын танхим" байгуулна.
- 1.5.5. Нийгмийн халамжийн үйлчилгээнд эмзэг бүлгийн өрх иргэдийг бүрэн хамруулна.
- 1.5.6. Ахмад настны идэвх оролцоог дэмжиж, залууст мэдлэг чадвараа уламжлуулахад нь туслан хамтарч ажиллана.
- 1.5.7. Малчдын тариаланчдын нийгмийн хамгаалал, үйлчилгээг шинэ хууль журмын дагуу чанартай хүртээмжтэйгээр шинэчлэн хүргэж сайжруулна.

1.5.8. Ажлын байр, түүний орчны аюулгүй байдалд тогтмол үзлэг хяналт хийж стандарт шаардлагад нийцүүлнэ.

1.5.9. Хүн амыг эрсдэлт хүчин зүйлээс хамгаалах урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлт нөхцөл үүсвэл хор хохирол багатай даван туулж нөхөн сэргээх сургалт дадлагыг тогтмол хийж нөхцөл бололцоог бүрэн ашигласан материаллаг баазыг бүрдүүлж ашиглалт хамгаалалт бэлэн байдлыг хангаж ажиллана.

1.5.10. Гэр бүл бүр хөдөлмөрөөрөө өөрөө өөрийнхөө хэрэгцээ хөгжлийг хангахын зэрэгцээ, байгалийн баялаг, хүний хөдөлмөрөөр бүтсэн аливаа үнэт зүйлсийг ариг гамтай, зүй зохистой, хэмжээ хязгаарт тохируулан хэрэглэдэг хэрэглээ, амьжиргааны зөв горимд шилжихэд тусална.

1.5.11. Нийгмийн хамгааллын тогтолцоог сайжруулах хөтөлбөр бодлогуудыг хэрэгжүүлж эдийн засгийн идэвхтэй хүн амыг нийгмийн даатгалд бүрэн хамруулахын төлөө ажиллана.

1.6. Орон сууцжуулах бодлого

1.6.1. Хүн амын орон сууцтай болоход дэмжлэг үзүүлж, инженерийн дэд бүтэцтэй орон сууц барихад тусална.

1.6.2. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

1.6.3. Гэр бүлийн эрүүл тогтвортой, хариуцлагатай байдлыг төлөвшүүлж, шаардлагатай болох залуу гэр бүлийг дэмжиж сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх, "Гэр бүл хөгжлийн төв"-ийг ахмадын болон эмэгтэйчүүдийн байгууллагаас хамтран байгуулж ажиллуулна.

1.6.4. Гэр бүл, хөдөлмөрөөс хүний нийгмийн сайн сайхан бүхэн ундрэн гэрдаг учраас хөдөлмөрч сайхан гэр бүл шалгаруулж нийтэд сурталчлан алдаршуулж дэлгэрүүлнэ.

1.6.5. Архи, тамхи хэрэглэдэггүй гэр бүл, өрх, байгууллага шалгаруулан урамшуулна.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

2.1.1. Орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлнэ.

2.1.2. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

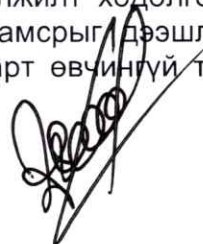
3.1.1. "Монгол мал-2", "Монгол малчин" үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж малыг эрчимжүүлэх, чанар ашиг шимийг нэмэгдүүлэх, байгаль, цаг уур орчиндоо олон мянган жил дасан зохицсон монгол малын удмыг хадгалан үржүүлэх ажлыг эрчимжүүлэн зохион байгуулна.

3.1.2. Бэлчээрийг зөв зохистой ашиглах ажлыг малчдын бүлэгтэй холбон зохион байгуулж тогтвортой үр дүнд хүрнэ.

3.1.3. Мал маллагааны уламжлалт тэргүүний арга ажиллагааг шинэ нөхцөлд баяжуулан хэрэглэх, бэлчээр тэжээл хосолсон баталгаат мал аж ахуйг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

3.1.4. Тэжээл үйлдвэрлэлийн хэмжээ, чанарыг сайжруулж малын тэжээлийн хангамжийг тасралтгүй найдвартай байлгах цогц төлөвлөгөө гарган ажиллана.

3.1.5. Мал амьтны гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтыг шинжлэх ухааны үндэстэй зохион байгуулж мал амьтны шилжилт хөдөлгөөнийг хянах, малчдын энэ талын мэдлэг, чадвар, хариуцлага, ухамсрыг дээшлүүлэх замаар өвчин гарах шалтгаан нөхцөлийг таслан, гоц халдварт өвчингүй тайван сумыг баталгаажуулна.

- 3.1.6.Малын халдварт өвчингүй тайван сумын баталгааг ханган хүн амыг эрүүл, аюулгүй хүнсээр, боловсруулах үйлдвэрийг чанартай түүхий эдээр хангаж, мал аж ахуйн түүхий эд бүтээгдэхүүн экспортлох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 3.1.7.Малын бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн сан, малын бүтээгдэхүүнийг гарал үүслээр нь тодорхойлох цахим тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 3.1.8.Монгол малын махны ач холбогдлыг сурталчлан таниулж мал бордох үр ашигтай технологи нэвтрүүлж махны экспортыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.9.Сүүний чиглэлийн эрчимжсэн ферм аж ахуйн тоог нэмэгдүүлж дотоодын сүү үйлдвэрлэлд урамшуулал олгох ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.1.10.Үндэсний боловсруулах үйлдвэрт сүү, мах, арьс шир, ноос, ноолуур, түүний эд тушаасан малчдад түүхий эд тушаасан малчдад түүхий эдийн чанартай уялдуулан мөнгөн урамшуулал олгоно.
- 3.1.10.Малчдын өвөлжөө, хаваржаандаа тохилог орон сууц, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний байр байгууламж /ус хөв тогтоох, таримал тэжээл, хүлэмжийн тариалан, зоорь агуулах, жижиг үйлдвэрийн байр/ барихад дэмжлэг тусалцаа үзүүлнэ.
- 3.1.11.Мал нядалгааны, мах боловсруулах үйлдвэрүүдийг малаас гарах бүх бүтээгдэхүүнийг /дотор гэдэс, дайвар, бүтээгдэхүүн, өлөн, өөх тос,эвэр туурай, яс зэрэг/ боловсруулах жижиг үйлдвэрийг хамтад нь байгуулах, байгаль орчны бохирдлоос сэргийлэх чиглэлд ахиц гаргана.
- 3.1.12.Сумандаа ажиллах ХАА-н мэргэжилтнүүдийг тэтгэлэгт хөтөлбөрт хамруулан чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

3.2.Газар тариалан

- 3.2.1.Атрын IV аяны холбогдох хөтөлбөрүүдийг сумандаа хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2.Газар тариаланг мал аж ахуйн салбартай зөв зохицуулан хөгжүүлнэ.
- 3.2.3.Айл, өрх бүр өөрийн жилийн хэрэгцээний ногоогоо өөрөө тарьж илүү гарснаа борлуулахад нь тусалцаа үзүүлнэ.
- 3.2.4.Хүлэмжийн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.5.Тариалангийн талбайг бүрэн ашиглаж хөрс хамгаалах, сайжруулах ажлыг талбайн онцлогт тохируулан хийж хяналт тавина.
- 3.2.6.Тариан талбайг хаших, ойн зурвас байгуулах замаар хөрсийг эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг авхуулна.
- 3.2.7.Сумын хөрс, цаг уурт зохицсон үр үржүүлж нөөцлөх ажлыг дэмжинэ.
- 3.2.8.Тэжээлийн таримлын үрийн нөөц бүрдүүлж тариалалт үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.9.Жимс, жимгэсний тариалалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.10.Тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх хөтөлбөрт хамрагдан боловсон хүчний нөөц чадавхыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.11.Тариаланчид, малчдыг эрсдэлээс хамгаалах хөтөлбөр баталж хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.12.Техникийн засвар үйлчилгээг чанартай гүйцэтгэдэг аж ахуйн нэгж байгуулан үйлчлэхийг дэмжиж хөгжүүлнэ.
- 3.2.13.Тариаланчид, малчид, хорших, хамтрах үйл явцыг дэмжиж хөгжүүлнэ.

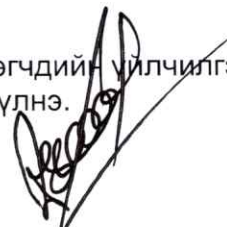
3.3 Хөдөөгийн сэргэлт-Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.3.1 Шинэ хоршоо хөдөлгөөн- Хөдөөгийн сэргэлт үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд хоршоодыг дэмжиж ажиллана.
- 3.3.2 Малчид хоршоолох замаар мах, сүү, арьс шир боловсруулах цех байгуулах, ажлын байрыг баг бүрд нэмэгдүүлэх бодлогыг баримтална

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1.Суманд ажиллаж байгаа аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгчдийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулж гадаад, дотоодын жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.

4.1.2.Дотоодын жуулчид, аялагчдад үйлчлэх шинэ нэр төрлийн үйлчилгээг бий болгох, зар сурталчилгааг сайжруулах замаар тоо хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

4.1.3.ХБЦГ-ын үйлчилгээтэй холбогдон хамтран гүйцэтгэх аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг шинээр бий болгон малчдад түшиглэсэн аялал жуулчлалыг өргөтгөнө.

4.1.4.Үндэсний ёс уламжлалыг тусгасан аялагчдын сонирхлыг татахуйц өөрийн нэрийн бүтээгдэхүүн бий болгох ажлын байр нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.3 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

5.3.1.Газрын доорх баялгийг ухаж газрын хөрс сүйтгэн байгалийг тэнцвэр алдагдахаас сэргийлж ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгуулахгүй байх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

5.3.2 Агаар хөрсний бохирдлыг бууруулж хог хаягдлын зохистой менежментийг хэрэгжүүлж хүн амийг эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

5.3.3.Хог хаягдлыг ангилж дахин боловсруулах цех байгуулахыг дэмжинэ хөгжүүлнэ.

5.3.4.Усны нөөц аюулгүй байдалд үнэлэлт өгч ашиглалтын горим журмыг шинэчлэн мөрдүүлнэ.

5.3.5.Хөв цөөрмийн сан тогтоох замаар гадаргын усыг ашиглахад ахиц дэвшил гаргана.

5.3.6. Сумын ойн нөөцийн хомсдолд эрдэм шинжилгээний байгууллага Хустайн Байгалийн Цогцолборт газартай хамтран судалгаа хийж зохих арга хэмжээ авна.

5.3.7. Таримал ойн талбайг нэмэгдүүлнэ.

5.3.8. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох стратеги боловсруулж хэрэгжүүлж эхэлнэ.

5.3.9. Байгаль орчин уур амьсгалын мэдээллийн сан байгуулна.

5.3.10.Бэлчээрийн доройтлыг сааруулах, нөхөн сэргээх ажилд малчдын бүлгүвдийг өргөн оролцуулна.

5.3.11.Хур тунадас нэмэгдүүлэх газрын генератор суурилуулах ажлыг судлан хэрэгжүүлнэ.

5.3.12.Сумын төвийн ногоон байгууламжийн талбайг 2024 оныхоос 30% нэмэгдүүлнэ.

5.3.13.Сумын газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд малчид иргэдийн саналыг тусган өөрийн сумын иргэдэд газрыг өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах бодлого хэрэгжүүлнэ.

5.3.14.Газар ашиглах, эзэмших, өмчлөхөд хуулийн дагуу хүлээх үүргийн биелэлтийг тогтмол ашиглаж сайжруулна.

5.3.15.Суманд байгаль орчинд халтай үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, үйлдэл гаргуулахгүй байх болно.

ЗУРГАА. БҮС НУТГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

6.1. Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц

6.1.1. Соёлын төвийн барилга шинээр барьж ашиглалтад оруулна.

6.1.2. Эрүүл Мэндийн Төвийн их засвар хийгдэнэ.

6.1.3. Сумын төвийн сайжруулсан замыг хатуу хучилттай болгоно.

6.1.4. Сум, суурины үерийн даланг барилга байгууламжийг барих ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

6.1.5. Сумын төв болон Цагаан хөтөл сууринд цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1.1. Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин

7.1.2. Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

7.1.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

7.1.4. Үндсэн хууль, төрийн албаны шинэчилсэн хууль түүнийг даган гарсан дүрэм, журмын хэрэгжилтийг ханган, төрийн алба хаагчдын хариуцлага, ёс зүй, идэвх санаачилгыг дээшлүүлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулна.

7.1.5. Төрийн албаны томилгоог хуульд нийцүүлэн чадахуйн зарчмыг чанд мөрдөж, улс төрөөс ангид танил талын оролцоогүй мэдлэг чадварыг гол үзүүлэлт болгон ил тод нээлттэй явуулна.

7.1.6. Төрийн албаны зохион байгуулалт, сахилга, хариуцлага, ёс зүйг байнгын өндөр хэмжээнд байлгаж, дотоод болон гадаад хяналт, ард түмний хяналтыг тогтмолжуулна.

7.1.7. Албан хаагчдыг сургаж, дадлагажуулах, мэргэшүүлэх ажлыг хуваарь, төлөвлөгөөтэй хэрэгжүүлнэ.

7.1.8. Төрөөс иргэдэд үзүүлэх боломжтой бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж хялбаршуулан шуурхай олгоно.

7.1.9. Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл хангамжийг сайжруулж цалин хөлс урамшууллыг нэмэгдүүлнэ.

7.1.10. Сум багийн ажлын уялдаа холбоог сайжруулан багийн түвшинд шийдвэрлэх асуудлыг багийн Иргэдийн Нийтийн Хурал, багийн өдөрлөг, Нээлттэй өдөрлөг зэрэг олон нийтийн оролцоо санал бодол дээр тулгуурлан шийдвэрлэнэ.

7.1.11. Бодлого шийдвэр гаргах хэрэгжүүлэхэд иргэд, олон нийтийн байгууллагын оролцоог сайжруулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг нэмэгдүүлнэ.

7.1.12. Төр, орон нутгийн өмч хөрөнгө төсвийн мөнгийг ариг гамтай үр дүнтэй ашиглаж төрийн үйлчилгээнд иргэд сэтгэл ханамжтай байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

7.1.13. Төрийн албан хаагч, байгууллагын ажил үйлчилгээ, үр дүн, ёс зүйг иргэдээр үнэлүүлж сахилга хариуцлагыг чангатган урамшуулал хариуцлага тооцно.

7.1.14. Төрөөс иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээг явуулын ба нэгдсэн төвлөрсөн хэлбэрээр үзүүлж, соён гэгээрүүлэх ажлыг тогтмол чанартай зохион байгуулна.

7.1.15. Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл нийгмийн баталгааг нэмэгдүүлэх, орон сууцаар хангахад хөнгөлөлт тусламж үзүүлнэ.

7.1.16. Сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг дарга нар иргэдтэй хийх уулзалт ярилцлагыг тогтмолжуулж, иргэдээс гарсан санал хүсэлт өргөдөл, гомдлыг шуурхай шийдвэрлэж ажиллана.

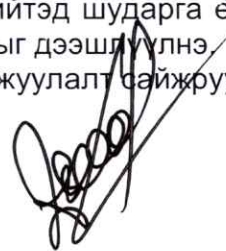
7.1.17. Гамшиг аюулаас урьдчилан сэргийлэх, аврах хор уршгийг арилгах ажлыг хууль журмын дагуу зохион байгуулж ард иргэдийг сургах мэдлэгжүүлэх дадлагажуулах, бэлэн байлгах ажлыг зохион байгуулна.

7.1.18. Мэргэшсэн эрх зүйн хөтөч-сургагч төрийн албан хаагчдаар иргэд байгууллагад эрх зүйн зөвлөгөө өгөх үйлчилгээг тогтмолжуулна.

7.1.19. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд олон нийтийг өргөнөөр оролцуулж гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг бууруулж илрүүлэлт шийдвэрлэлтийг нэмэгдүүлнэ.

7.1.20. Төрийн байгууллагыг авлигаас ангид байлгана. Олон нийтэд шударга ёсны эзэл санааг төлөвшүүлж ил тод нээлттэй хариуцлагатай байдлыг дээшлүүлнэ.

7.1.21. Төрийн архивын баримтын хадгалалт хамгаалалт, цахимжуулалт сайжруулж, мэдээлэл, лавлагаа авах үйлчилгээг улам шуурхай болгоно.

7.1.22.Улсын бүртгэл мэдээллийн үйлчилгээг иргэдэд чирэгдэлгүй шуурхай чанартай хүргэнэ.

7.1.23.Сумын хөгжлийн сан болон тусгай зориулалтын сангийн үйл ажиллагааг иргэдэд ил тод нээлттэй байлгаж тэдний санал оролцоотойгоор шийдвэр гаргадаг, байнгын хяналтад байдаг болгоно.

7.1.24.Сумын төв болон мал хулгайлах гэмт хэрэг гарч болзошгүй газруудыг камержуулах ажлыг нэмэгдүүлнэ.

7.1.25.Хэрэглэгчдийн эрхийг хамгаалах үндэсний хөтөлбөрүүдийн биелэлтийг сумандаа ханган ажиллана.

7.1.26.Гаднаас мал бүхий иргэн байгууллага орж ирж бэлчээрийн даац хэтрүүлэхээс сэргийлж малчдын бүлэг, багийн иргэдийн саналын үндсэн дээр шийдвэрлэнэ.

7.1.27.Цагдаагийн хэсгийн ажилтнуудын чадвар, хариуцлагыг сайжруулж, ажилд нь дэмжлэг туслалцаа үзүүлж, иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээний стандартыг чанд мөрдүүлнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

ТӨВ АЙМГИЙН АРХУСТ СУМЫН
СОНГУУЛИЙН ХОРООНД

2024.08.05 № 01/370
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Архуст сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Архуст сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Архуст сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /1/хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Архуст сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020739

**ТӨВ АЙМГИЙН АРХУСТ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН АРХУСТ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024
ОНЫ АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

НАРСТ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус
- 5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

- 1.1.1 **"Оюунлаг Төв аймагчууд"** хөтөлбөрийн хүрээнд Ерөнхий боловсролын сургуулийн сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 **"Хүүхэд бүр цэцэрлэгт"** хөтөлбөрийн хүрээнд бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 **"Багш бүрд компьютер"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.9 Англи хэлний сургалтын чанарт онцгойлон анхаарч, олон талын нөөц боломжийг ашиглан хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, нээлттэй боломжийг бий болгоно.
- 1.1.10 Ерөнхий боловсролын сургуульд орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.11 Ерөнхий боловсролын сургуульд ~~байгалийн ухаан~~, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.12 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.13 **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.14 Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.15 Бүх шатны боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.16 **"Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 1.1.17 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **"Хүүхэд -Эрдэнэ"** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.18 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан **"Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан"**-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлж, тогтмол ажиллуулна.
- 1.1.19 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх **“Нийгмийн эрүүл мэндийн төв”**-ийг байгуулна.
- 1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, хиймэл оюун ухаанд суурилсан тусламж үйлчилгээг нэвтрүүлж эхэлнэ.
- 1.2.7 Бүх шатны эмнэлэг, эрүүл мэндийн байгууллагын барилга байгууламж, дэд бүтцийг сайжруулан, стандарт, чанарын шаардлага хангасан тэгш, хүртээмжтэй, чанартай үйлчилгээг хүргэнэ.
- 1.2.8 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэлийг хийхэд аймгийн Засаг даргад уламжилна.
- 1.2.9 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.10 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлаажуулна.
- 1.2.11 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвихад соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.4 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.5 Үндэсний гар урлаачид, уран зураачид, уран дархчуул, уран барималчид, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Суманд нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.

- 1.4.2 Ерөнхий боловсролын сургуулиудын шаардлага хангахгүй байгаа спорт заалыг стандартад нийцүүлэн үе шаттай засварлана.
- 1.4.3 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтэц, орчин төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.4 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.5 Спорт аяллыг хөгжүүлнэ.
- 1.4.6 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.4 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор **“Нутгаа зорьё”** төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.5 Бизнесийн хөгжлийн төвүүд, хөдөлмөрийн бирж, бизнес холбоодтой төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар харилцаж, гадаад, дотоод хамтын ажиллагаагаар дэмжинэ.

1.6 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.6.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.6.3 Сумын оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.
- 1.6.4 Сумын харьяат оюутан залууст зориулсан хөдөлмөрийн бирж байгуулж, ажиллуулна.
- 1.6.5 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.6.6 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан "Залуус" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.7 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.6.8 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.9 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсоход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.10 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.6.11 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.12 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ"-г нэвтрүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.6.13 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.6.14 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.6.15 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.6.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.6.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.19 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.20 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.
- 1.6.21 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

Ажилтан

- 1.6.22 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.6.23 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.6.24 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөлд иргэдийг хамруулна.

Иргэн бүрд

- 1.6.25 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

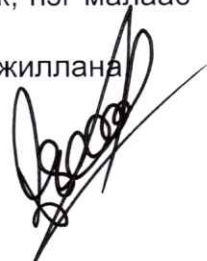
2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний газруудыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтойгоор санхүүжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.3. УБ-Багануурын засмал замаас Архуст сумын төв хүртэлх 24 км засмал замын зураг төсөл, замын ажлыг эхлүүлж, сумын төвийг засмал замтай холбоно.
- 2.1.4. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.5. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.6. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

2.2.1 ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

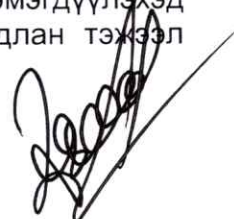
- 3.1.1 Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлнэ.
- 3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана

- 3.1.6 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.7 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.8 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэнэ.
- 3.1.9 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.10 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.11 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.12 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, услалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологу нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 10 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.13 Үр үржүүлгийг дэмжин үрийн аж ахуй байгуулж, аймагтаа үйлдвэрлэсэн бүс нутагт тохирсон, нутагшсан үрээр тариалалт хийж, жилд тариалах үрийн 70 хүртэл хувийг хангана.
- 3.1.14 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, мод тарьж, хашаалах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.15 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 3.1.16 Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж, тэжээлийн тариалалтаар аймагтаа тэргүүлсэн амжилтаа бататган, аймгийн хэмжээний малын тэжээлийн 20-аас доошгүй хувийг үйлдвэрлэнэ.
- 3.1.17 “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн 19 бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумдын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Гадаад орнуудын хоршооны сайн туршлагыг дэлгэрүүлж, хоршоодын гадаад дотоод хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл

бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.

- 3.2.5 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.6 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг бүс нутгаар, олон давтамжтай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

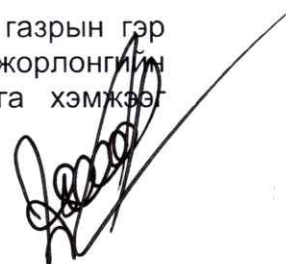
4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Сумын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг сумынхаа эдийн засгийг тэлнэ.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.3 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.4 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.5 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр суманд байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.6 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.7 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг 60 хувьд хүргэнэ.
- 5.2.3 Хаягдал усыг дахин боловсруулах, цэвэршүүлсэн усыг дахин ашиглах үйл ажиллагааг дэмжин хөгжүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1 Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.
- 5.3.2 Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийн унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг Архуст сумын төв болон Булагтай багийн төвд хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 6.1.5 Сумын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 6.1.6 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай хот хоорондын тээврийн үйлчилгээг /УБ-Архуст-Булагтай- Баянжаргалан чиглэлийн Хот хоорондын тээврийн үйлчилгээг сэргээх/ өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.7 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Сумын төвийг улсын чанартай авто замтай хатуу хучилттай замаар холбон

- 6.2.2. Сумдын төвийг засмал замтай болгон Булагтай багийн төвийн доторх авто замыг шинэчлэн засварлана.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно.
- 7.1.6 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.

7.2 хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

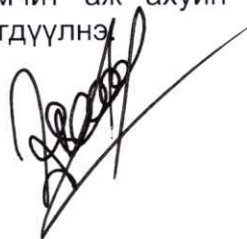
- 7.2.1 Төрийн захиргааны албан хаагчдын тоон өсөлтийн зохистой харьцааг тогтооно.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.3 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.4 Монгол эрдэмтдийн олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн оновчтой шийдэл бүтээлийг төрийн үйлчилгээнд нэвтрүүлнэ.
- 7.2.5 Төрийн зарим чиг үүргийг мэргэжлийн холбоод шилжүүлнэ.
- 7.2.6 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.7 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.8 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтын байгууллагын хөтөлбөрийг олон улсын жишигт нийцүүлнэ.
- 7.2.9 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.10 Төрийн түрээсийн орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлж, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээл олгох бодлого баримтална.
- 7.2.11 Төрийн албан хаагчдыг татварын хөнгөлөлтийн зургаа хүртэлх сая төгрөгийг орон байрны урьдчилгаанд тооцуулах, батлан даах боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрөөс иргэн, бизнест үзүүлж буй гол үйлчилгээнүүдэд процессын шинжилгээ хийж цахимжуулах, хиймэл оюун ухаан ашиглах, автоматжуулах боломжийг тодорхойлж, үйлчилгээ авах хугацаа болон үе шатыг 2 дахин бууруулна.
- 7.3.3 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.4 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.5 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.6 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.

4117144522
HIOA0064 9060464

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/371

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Батсүмбэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Батсүмбэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Батсүмбэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /*12* хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Батсүмбэр сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮДЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020741

**ТӨВ АЙМГИЙН БАТСҮМБЭР СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН БАТСҮМБЭР СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС
2024 ОНЫ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

БАТСҮМБЭР

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус, ой

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НАЙМ. ОРОН НУТАГ, БАГ

- 8.1 Шинэ зууны шинэ төрх- Батсүмбэр сум
- 8.2 Шинэ Батсүмбэр сум -бүтээн байгуулалт

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 "Оюунлаг Батсүмбэрчүүд" хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 "Хүүхэд бүр цэцэрлэгт" хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 "Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.8 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.9 Сургуулиудын "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежмент-ийг боловсронгуй болгоно.
- 1.1.10 "Хүүхэд бүрд сүү" хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.11 "Төв +100" хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.12 Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.13 Бүх шатны боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.14 "Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 1.1.15 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, "Хүүхэд - Эрдэнэ" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.16 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан "Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан"-уудын үйл ажиллагааг өргөжүүлж, тогтмол ажиллуулна.
- 1.1.17 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

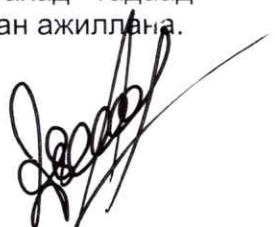
1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Батсүмбэрчүүд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхэд холбогдуулан сумын иргэдээ үзлэгт хамруулна.
- 1.2.3 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэн сумын иргэдээ хамруулна.
- 1.2.4 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн төвийн хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.6 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлагажуулна.
- 1.2.7 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.8 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвихад соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соёл гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.4 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.5 Үндэсний гар урлаачид, уран зураачид, уран дархчуул, уран барималчид, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллана.
- 1.3.6 Эрдэмтдийн зөвлөлттэй хамтран түүхэн дурсгалт газрууд, археологи, палеонтологи, угсаатны зүйн чиглэлээр судалгаа хийж, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 1.3.7 Сумын соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.8 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Сумандаа нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт залуучуудын гүйцэтгэлийн ажлыг бүрэн дуусгаж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтэц, орчин төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.3 Сумын өсвөр үе, залуучуудын шигшээ багийн тамирчдын бэлтгэл сургуулилтыг сайжруулж, тив, дэлхий, олимпод өрсөлдөх амжилтад хүргэх зорилт тавьж ажиллана.
- 1.4.4 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэн хөгжүүлнэ.
- 1.4.5 Улс, аймгийн болон олон улсын чанартай спортын тэмцээн, уралдааныг сумандаа зохион байгуулна.
- 1.4.6 Улсын аварга шалгаруулах болон тив, дэлхийн тэмцээн уралдаанд сум, аймгаа төлөөлөн оролцох тамирчдад дэмжлэг туслалцаа үзүүлж тусгай бэлтгэлд хамруулна.
- 1.4.7 **Спорт аяллыг хөгжүүлнэ.**
- 1.4.8 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна..
- 1.5.4 Сумынхаа эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.5 Батсүмбэрт үйлдвэрлэв” худалдаа үйлчилгээний агентуудыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.6 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.6.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.2 Сумандаа төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, шинэ технологийн дагуу шинэ болон хэрэгжиж буй төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.3 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.
- 1.6.4 Ашиглалтын шаардлага хангахгүй нийтийн зориулалттай орон сууцны барилга, байгууламж, байруудыг дахин төлөвлөлтөд хамруулна.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Сумын Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.
- 1.7.4 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.5 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.6 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.
- 1.7.7 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.8 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.9 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын болон өргөөтэй болгох.
- 1.7.10 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.11 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.

- 1.7.12 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.13 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх аймгийн хөтөлбөрийг дагаж хамтран ажиллана.
- 1.7.14 Эмэгтэй эрэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүүг багасгахад чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.15 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.
- 1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн талаарх зөв ойлголт, хандлагыг нийгэмд төлөвшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг эрчимжүүлнэ.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудаас урьдчилан сэргийлэх сургалт нөлөөллийн арга хэмжээ авах талаар залуу малчдад туршлага түгээх
- 1.7.19 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.

НН0А0064 9060464

Ажилтан

- 1.7.20 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.21 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.22 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрд

- 1.7.23 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

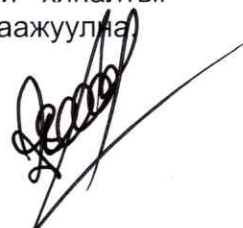
2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн чөлөөт бүс, үйлдвэр технологийн парк байгуулах ажилд сумын зүгээс идэвхтэй оролцох, орон нутгийн бодлогоор дэмжиж, тус бүсэд байгуулагдах худалдаа, үйлчилгээ, хөнгөн үйлдвэрийг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт татах замаар хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.2. Эдийн засгийн хөгжлийг дэмжсэн эрчим хүч, боловсруулах үйлдвэрийн томоохон бүтээн байгуулалтын төслийг дэмжин, сумын оролцоог хангаж хамтран ажиллана.
- 2.1.3. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.4. Хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.5. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.6. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, аймгийн хэмжээний гол үйлдвэрлэгч сум болж чадсан давуу тал, нөөцдөө тулгуурлан, нийслэл болон төвийн бүсийн зах зээлийн интеграцид манлайлан оролцоно.
- 3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.6 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.7 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.8 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар "Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс"-ийг баталгаажуулна.

- 3.1.9 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.10 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, услалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологу нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.12 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.13 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.14 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 3.1.15 Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж, тэжээлийн тариалалтаар аймагтаа тэргүүлсэн амжилтаа бататган, аймгийн хэмжээний малын тэжээлийн 10-аас доошгүй хувийг үйлдвэрлэнэ.
- 3.1.16 “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн тодорхой хувийг дотоодын үйлдвэрлэлийн бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсруулж болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумдын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Гадаад орнуудын хоршооны сайн туршлагыг дэлгэрүүлж, хоршоодын гадаад дотоод хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.5 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.6 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг орон нутгаар, хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

- 3.3.1 Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө, түүний хүрээнд хэрэгжүүлэх төслүүдийг гадаад, дотоод хөрөнгө оруулагчидтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 3.3.2 Газар зүйн заалттай болон орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх талаар мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачидтай хамтарч ажиллана.
- 3.3.3 Бүтээгдэхүүн сурталчлах, борлуулах үзэсгэлэн худалдааг дотоод гадаадад олон хэлбэрээр зохион байгуулна.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Сумын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг сумынхаа эдийн засгийг тэлэх суурь салбар болгон хөгжүүлэх бодлогыг дэмжиж ажиллана.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.
- 4.1.3. Сумаа аялал жуулчлалын төв болгон хөгжүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

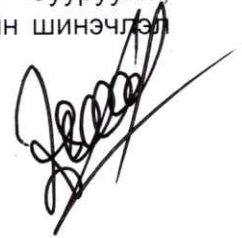
4.2. Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

- 4.2.1 Аялал жуулчлалыг иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх нэг эх үүсвэр болгож, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэл, нийтийн хоол, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл, театр, музей, номын сан, үндэсний спортоор нягт уялдуулж хөгжүүлнэ.
- 4.2.2 Дотоодын аялал жуулчлалд зориулсан соёлын хөтөлбөр, худалдаа үйлчилгээг өргөжүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг тодорхой хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж, зориудаар хур тунадас нэмэгдүүлэх үйл ажиллагаанд технологийн шинэчлэл хийнэ.

- 5.1.4 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.6 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.7 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.8 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангаж ус ашиглалтын нөхцөл боломжийг гарган тавьж усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Сум суурины ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.
- 5.2.3 Хараа голыг бохирдуулж буй хүчин зүйлсийн нөлөөллийг зогсоож, цэвэршүүлэх, усны нөөц сав газрыг хамгаалах, ашиглах, нөхөн сэргээх ажлыг Хараа голын сав газрын захиргаатай хамтран үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

НН0А0064 9060464

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 "Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж" төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Хот суурины үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг батлагдсан зураг төсвийн дагуу санхүүжилтийг шийдвэрлүүлэн үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

- 6.1.6 Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 6.1.7 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.
- 6.1.8 Авто зам, гүүрний байгууламжид үнэлгээ хийж, орон нутгийн чанартай хатуу хучилттай авто зам, гүүрний их засвар шинэчлэлтийг шат дараатай хийнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Сум баг хоорондын улсын чанартай авто замтай хатуу хучилттай замаар холбогдох зураглалыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх.
- 6.2.2. Сумын төв доторх авто замыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.2.3. Авто зам, гүүрний байгууламжид үнэлгээ хийж, орон нутгийн чанартай хатуу хучилттай авто зам, гүүрний их засвар шинэчлэлтийг шат дараатай хийнэ.
- 6.2.4. Сумын төв доторх 2,4 км хатуу хучилттай автозам, гэрэлтүүлгийн ажлыг эхлүүлэх
- 6.2.5. Сумын төвийн хэсгийг үерээс хамгаалах, далан сувгийн ажлыг эхлүүлэх талаар холбогдох газарт хандах

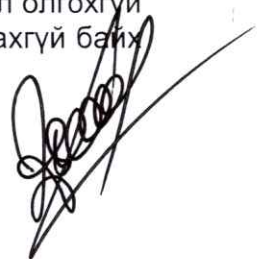
ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно.
- 7.1.6 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.

7.2 хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн захиргааны албан хаагчдын тоон өсөлтийн зохистой харьцааг тогтооно.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.

- 7.2.3 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.4 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтын байгууллагын хөтөлбөрийг олон улсын жишигт нийцүүлнэ.
- 7.2.5 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.6 Төрийн албан хаагчдыг татварын хөнгөлөлтийн зургаа хүртэлх сая төгрөгийг орон байрны урьдчилгаанд тооцуулах, батлан даах боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.2 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.3 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.4 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.5 Мэдээлэл харилцаа холбоо, хиймэл оюун ухаан, шинэ технологийг уул уурхай, боловсруулах аж үйлдвэр, эрчим хүч, зам тээвэр, логистик, эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй зэрэг бүх салбарт өргөнөөр нэвтрүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.6 "Старлинк" зэрэг нам орбитын хиймэл дагуулын үйлчилгээ үзүүлэгчдийг дэмжинэ.
- 7.3.7 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- 7.3.8 Аливаа контентын жинхэнэ эсвэл хиймэл оюун ухаанаар бүтээгдсэн эсэхийг тодорхойлох, байгууллагын болон иргэдийн нэр хүндэд халдах аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх системийг бүрдүүлнэ.
- 7.3.9 Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, харилцаанд "блокчейн" технологийг ашиглан маргааныг бууруулна.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/372

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Баян сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Баян сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Баян сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /*8* хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баян сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020743

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯН СУМ
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯН СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 ОНЫ
АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

БАЯН СУМ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 4.2 Үнэт баялаг ус
- 4.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ТАВ. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 5.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ЗУРГАА . ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 6.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 6.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 6.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 “Хүүхэд бүр цэцэрлэгт” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.2 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.3 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.5 “Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.6 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.7 Англи хэлний сургалтын чанарт онцгойлон анхаарч, олон талын нөөц боломжийг ашиглан хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, нээлттэй боломжийг бий болгоно.
- 1.1.8 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.9 Сургуулийн “Үдийн хоол” хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.10 Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.11 Боловсролын байгууллагуудад “Хүүхэд хамгааллын бодлого”-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.12 “Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.

1.1.13 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **“Хүүхэд - Эрдэнэ”** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.1.14 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

1.2.1 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх **“Сумын эрүүл мэндийн төв”**-ийг улсын хөрөнгө оруулалтаар байгуулах бий болгох.

1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.

1.2.3 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулна.

1.2.4 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.

1.2.5 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.

1.3 Соёл

1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.

1.3.2 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.

1.3.3 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.

1.3.4 Суманд соёл спортын цогцолбор байгуулна.

1.4 Спорт

1.4.1 Суманд нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.

1.4.2 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна

1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.6.1 Төрийн алба хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Дотоодын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.4 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.5 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.6 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.7 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ"-г нэмэгдүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.8 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.9 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Ажилтан

- 1.7.10 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуурорлоготой иргэд

- 1.7.11 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих "Гэр" төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрд

- 1.7.12 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.2. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.3. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

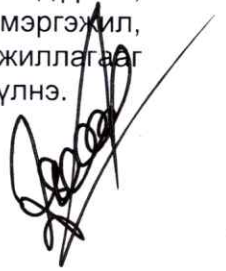
ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.2 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл өмөг, үүдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийзмалын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Ямааны аж ахуйг хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулна.
- 3.1.5 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 4.2.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 4.2.2 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2.3 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 4.2.4 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 4.2.5 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төвийн гэр хорооллын айл өрхүүдэд нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

4.2 Үнэт баялаг ус

- 4.2.1 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлнэ.
- 4.2.2 Төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

4.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 4.3.1 Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.

ТАВ. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1. Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил

- 5.1.1 "Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж" төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.2 Сумын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төвд явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 5.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Сумын төвд үерийн далан барих ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж

- ажиллана.
- 5.1.6 Сумын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.

5.2. Зам дагасан хөгжил

- 5.2.1 Сумын төв, доторх авто замыг нэмэгдүүлнэ.

ЗУРГАА. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

6.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 6.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 6.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.

6.2 хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 6.2.1 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 6.2.2 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 6.2.3 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.

6.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 6.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 6.3.2 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 6.3.3 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 6.3.4 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/373

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Баяндэлгэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Баяндэлгэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

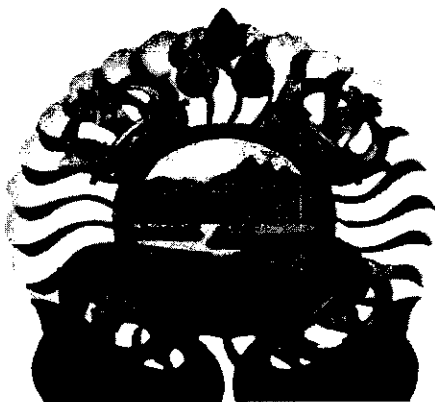
Төв аймгийн Баяндэлгэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /*8* хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баяндэлгэр сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020745

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯНДЭЛГЭР СУМЫН ИТХ-ЫН 2024-2028 ОНЫ ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНЫ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Баяндэлгэр сум 2024 он

АГУУЛГА

1. Хүний хөгжлийн бодлого

- 1.1 Хүний хөгжлийн бодлого
- 1.2 Эрүүл мэндийн бодлого
- 1.3 Соёл, спортын салбар
- 1.4 Гэр бүл, Хүүхэд, Залуучуудын хөгжил
- 1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт нийгмийн хамгаалалт
- 1.6 Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7 Хүн ам, нийгмийг бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

2. Эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг хангах бодлого

- 2.1 Өсөлттэй өгөөжтэй эдийн засаг
- 2.2 Олон тулгуурт эдийн засаг

3. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги, төлөвлөлт-Шинэ хоршоо хөдөлгөө.

4. Ногоон эдийн засаг ба аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бодлого

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

5. Байгаль орчин-ногоон хөгжлийн бодлого

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ногоон хөгжил

6. Хот хөдөөгийн тэнцвэрт хөгжлийг хангах бүсчилсэн хөгжлийн бодлого

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-төв суурингийн хөгжил
- 6.2 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

7. Иргэдийн оролцоонд тулгуурласан цахим засаглал

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин
- 7.2 Хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Хүний хөгжлийн бодлого

- 1.1.1 Хүн амын өсөлттэй уялдуулан сургуулийн өмнөх боловсролын барилгын өргөтгөлийг хийж, бүлгийн тоог нэмэгдүүлж, анги дүүргэлтийг сайжруулж багшлах боловсон хүчнийг бэлтгэх.
- 1.1.2 Бага, суурь боловсролын хамран сургалтыг эрчимжүүлж, хувьсах зардлыг нэмэгдүүлж, бүрэн бус дунд боловсролыг эзэмшүүлэх мэргэшсэн багшийн хангамжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.3 Хичээлээс гадуур сургуулийн насны хүүхдүүдийн сонирхлыг хөгжүүлэх, төрөл бүрийн дугуйлан, сургалтуудад хамрагдах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.1.4 Хүүхэд, залуус, иргэдийн англи хэлний боловсролыг дэмжиж тусгайлсан хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Сургуулийн болон, СӨБ-д цахим технологид суурилсан анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.6 Сургуульд байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын кабинетыг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.7 Сургуулийн “Үдийн хоол” хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг сайжруулж, шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.8 “Төв+100” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.9 Сургуулийн болон СӨБ-ын “Хүүхэд хамгааллын бодлого”-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.10 Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, “Хүүхэд-Эрдэнэ” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.11 Хүүхэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх “Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан”-ийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэн, шинээр хүүхэд хөгжлийн зуслан байгуулах хувийн хэвшлийг дэмжинэ.
- 1.1.12

1.2 Эрүүл мэндийн бодлого

- 1.2.1 Сумын эрүүл мэндийн нөөц боломжийг судлан үзэж засвар үйлчилгээг сайжруулж, эмийн хангамж, хөнгөлөлттэй эмийн эргэлтийг нэмэгдүүлж, хяналтыг сайжруулах, эрүүл мэндийн даатгалын хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх.
- 1.2.2 Эрүүл мэндийн ажилтнуудын хүний нөөцийн хангалт, ур чадварыг нэмэгдүүлж, эмч, эмнэлгийн ажилтнуудын тогтвор суурьшилтай ажиллах орчин нөхцөлийг нэмэгдүүлэх.
- 1.2.3 “Хүн-Мал-Байгаль орчин” нь эрүүл байх “ Эрүүл Баяндэлгэр” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.4 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх “Нийгмийн эрүүл мэндийн төв”-ийг байгуулна.
- 1.2.5 Шүдний эмчийн тоног төхөөрөмжийг суурилуулах.

- 1.2.6 Хавдар судлалын үндэсний төвтэй хамтран гадаадын хөрөнгө оруулалтаар “Хавдартай хүүхдийн сувилал” байгуулах ажлыг эхлүүлнэ.
- 1.2.7 Суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.8 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлагажуулна.

1.3 Соёл, спортын салбар

- 1.3.1 Соёл урлагийн үзвэр үйлчилгээг нэмэгдүүлж, соёлын бүтээлч чиглэлийг идэвхжүүлнэ.
- 1.3.2 Соёл урлагийн байгууллагын материаллаг баазад суурилж мэргэжлийн боловсон хүчнийг чадавхжуулж, соёл олон нийтийн үйлчилгээг өргөжүүлж соён гэгээрүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг зохион байгуулна.
- 1.3.3 Номын сангийн фондыг нэмэгдүүлж нүүдлийн номын санг багуудын иргэдэд хүргэж ажиллах.
- 1.3.4 Түүхийн үнэт бодит өв болох эртний булш хэрэгсүүр, түүхийн дурсгалт газруудын хараа хяналтыг сайжруулж, ухаж тоногдохоос сэргийлэх, бүртгэлд ороогүй орхигдсон булш хэрэгсүүр, дурсгалт газруудын байршлыг тогтоож кадастрын зураглалд оруулах.
- 1.3.5 Сумын музейг тохижуулж, үзвэрийн сан хөмрөгийг нэмэгдүүлж ажиллах.
- 1.3.6 Хуучин соёлын төвийн барилгад засвар хийж ашиглалтыг сайжруулах. Монгол хэл, бичгээ иргэн бүр чанартай эзэмшиж, төрийн албан хэрэг хөтлөлтийг хос бичгээр хөтлөх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.3.7 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана. Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.3.8 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.4 Гэр бүл, Хүүхэд, Залуучуудын хөгжил

- 1.4.1 Хүүхэд Залуучуудад өв соёл, зан заншлаа дээдлүүлж мөрдөн амьдрах арга ухаанд сургаж, ургийн бичиг хөтлөлтийг нийт өрхийн 50%-д хүргэх.
- 1.4.2 Залуучуудын хөгжлийг дэмжих сан байгуулж, “Залуу гэр бүл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.3 Гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг төрөөс баримталж буй бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлж ажиллах.
- 1.4.4 Хүүхэд хамгааллын байртай болгож, мэргэжлийн сэтгэл зүйч ажиллуулах.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт нийгмийн хамгаалалт

- 1.5.1 Жижиг дунд өрхийн үйлдвэрлэл, хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор Хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээлийн хүртээмжийг дээшлүүлж, зориулалтын дагуу ашиглуулж ажлын байр нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.2 Нийгмийн хамгаалал, иргэд малчдын тэтгэвэр тэтгэмжид чиглэсэн хууль дүрэм журмын хэрэгжилтийг нэмэгдүүлж иргэдийг нийгмийн даатгалд хамруулах хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх.
- 1.5.3 Цаг үеийн нөхцөлтэй холбогдуулж түр ажлын байранд ажиллах иргэдийн тоог өсгөж, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.

- 1.5.4 ОХУ-ын хөрөнгө оруулалтаар орон нутагт хэрэгжих “Сибagro” төслийн ажиллах ажилтнуудыг дадлагажуулах сургалтад ОХУ-ын Улан-Үдэ хотын Хөдөө аж ахуйн сургуульд гэрээний дагуу сургана.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.6.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.2 Сумын төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

- 1.7.1 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.3 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.4 Гэр бүлийн хүчирхийллийг эсрэг чиглэсэн үл тэвчих хандлагыг хэвшүүлнэ. Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.5 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.6 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ. Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.7 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.
- 1.7.8 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.9 Малчид, тариаланчдад зориулсан эмчилгээ, үйлчилгээ бүхий эрүүл мэндийн шуурхай үйлчилгээг бий болно.
- 1.7.10 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.11 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.12 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.13 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2. Өсөлттэй өгөөжтэй эдийн засаг

- 2.1.1 Сумын төсвийн орлогыг нэмэгдүүлж, сум өөрөө өөрийгөө санхүүжүүлдэг тогтолцоонд шилжүүлэх ажлыг үр дүнтэй зохион байгуулах.

- 2.1.2 Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгох, хэрэгжүүлэх.
- 2.1.3 Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 6-12 хувиар өсгөн, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.4 Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.2 Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

- 2.2.1 Төрийн болон хувийн хэвшлийн ажилтан, албан хаагчдыг харилцаат муж, хотуудад урт, богино хугацааны сургалтад хамруулж орчин үеийн техник, технологийн дэвшилд мэргэшсэн алба хаагчдыг бий болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.2 Мал аж ахуйн салбарт “Монгол мал 3” “Цагаан алт” “Эрүүл мал” хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт суурьлуулах, ашиг шимийг сайжруулан эрүүл хүнс хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Мал амьтны гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, дархлаажуулалтыг шинжлэх ухааны нотолгоо, тархвар зүйн судалгааг үндэслэн төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, мал амьтны шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар өвчин гарах, тархах шалтгаан, нөхцөлийг таслан зогсоож, гоц халдварт өвчингүй тайван сум болох зорилт тавьж ажиллана.
- 3.1.4 Монгол малын махны ач тусыг сурталчлан таниулж, мал бордох, үр ашигтай аргачлал технологийг нэвтрүүлж, хоршоогоор дамжуулан махны экспортыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5 Малын их эмчийн боловсон хүчнийг бэлтгэн, малчид, тариаланчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 3.1.6 Гахайн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.

3.2 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 “Хөдөө аж ахуйн стратегийн бүс нутаг”, “Хүнс үйлдвэрлэгч, экспортлогч улс болох Засгийн газрын зорилтыг хангах түшиц аймаг болох, “Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг болох аймгийн урт хугацааны бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”- нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.

- 3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.5 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох, хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг бүс нутгаар, олон давтамжтай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх, суманд тохиромжтой хэлбэр суурилуулах.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1 Тал хээрийн болон Хэрлэн голын ай сав орчмоор аялал жуулчлалын болон эмчилгээ сувиллын үйл ажиллагааг чанаржуулах.
- 4.1.2 Аялал жуулчлалын бүс газруудыг судлан үзэж нөөц газруудыг тогтоож аялал жуулчлалын баримт бичгийг боловсруулах.
- 4.1.3 Аялал жуулчлалын стратегийн нөөц бүхий газруудыг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авах.
- 4.1.4 Нүүдэлчдийн аж ахуйг аялал жуулчлалтай уялдуулан хөгжүүлэх боломжийг судлан үзэж, малчдын ахуй амьдралтай холбож өгөх.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН-НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тал хээрийн болон Хэрлэн голын ай сав орчмоор аялал жуулчлалын болон эмчилгээ сувиллын үйл ажиллагааг чанаржуулах
- 5.1.2 Агаар хөрсний бохирдлыг бууруулах, хог хаягдлын зохистой менежментийг хэрэгжүүлэн, иргэдийн эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 5.1.3 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газрыг орон нутгийн байнгын хяналтад байлгах
- 5.1.4 Цөлжилт, газрын доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Цөлжилтийн зэрэглэл бүхий газарт ойн зурвас байгуулах, ургамал тариалах төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн хөрсний элэгдлийг бууруулна.
- 5.1.6 Иргэд, байгууллага, аж ахуй нэгж, албан газруудын идэвх оролцоог нэмэгдүүлэн, төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг "Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд" жил бүр нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.7 Цэвэр усны нөөцийн судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар гаргуулж төв суурин газар болон бэлчээрийн усан хангамжийн усыг зүй зохистой ашиглах бодлого баримтална.
- 5.1.8 Сумын хэмжээнд дахь гол мөрөн, нуур, булаг шандын эхийг хамгаалалтад авна.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-төв суурингийн хөгжил

- 6.1.1 Нутгийн зам төслийн хүрээнд хэрэгжиж буй Мянганы замын хэвтээ тэнхлэгээс сумын төвтэй холбосон замын дэд бүтцийг бий болгох нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

6.1.2 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, их засвар хийх, өргөтгөл хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн, хувийн хэвшил, гадаадын хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.

6.1.3 2024-2028 оны сумын нийгэм эдийн засгийн үндсэн чиглэлд тулгуурлан зам дагуу хөгжлийн төлөвлөгөө боловсруулан, дэд бүтцийг нэмэгдүүлж, МУЗГ-ын орон нутагт хэрэгжих орон сууцжуулах ипотекийн зээлийн хөтөлбөрт хамрагдах нөхцөлийг хангаж ажиллана.

6.2 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

6.2.1 Авто зам, гүүрний байгууламжид үнэлгээ хийж, Галуутайн голын дунд гүүр, Байдлаг багийн гүүрүүдэд гарам гаргах, Сумын төвд үерийн далан, засвар шинэчлэлтийг шат дараатай хийнэ.

6.2.2 Нутгийн зам төслийн хүрээнд хэрэгжиж буй магистрал замаас сумын төв хүртэлх холбосон 2.4 км авто замын дагуу шинэ суурьшлын бүсийг бий болгож, цахилгааны дэд бүтцийн зураг төсвийг гаргаж, Аймаг, Улсын төсөвт суулгаж ажлыг эрчимжүүлэх.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1 . Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

7.1.2 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлж, нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.

7.1.3 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.

7.2 Хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

7.2.1 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний цахим системийг нэвтрүүлнэ.

7.2.2 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.

7.2.3 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааг сайжруулна.

7.2.4 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих боломжийг бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

7.2.5 Төрийн албанд таваас дээш жил үр бүтээлтэй ажилласан төрийн албан хаагчдад тэтгэмж олгож, гадаад, дотоодод суралцахад дэмжлэг үзүүлнэ.

7.2.6 Орон нутгаас олгож буй нэмэгдлийг 100 хувь олгох боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3 . Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий “УХААЛАГ E-MONGOLIA” системийг хөгжүүлнэ.

7.3.2 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/374

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Баянжаргалан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Баянжаргалан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Баянжаргалан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /1.1/ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баянжаргалан сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020747

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯНЖАРГАЛАН СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 ОНЫ АЙМАГ,
СУМДЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус
- 5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.2 “**Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч**” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.3 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.4 Англи хэлний сургалтын чанарт онцгойлон анхаарч, олон талын нөөц боломжийг ашиглан хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, нээлттэй боломжийг бий болгоно.
- 1.1.5 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.6 Сургуульд байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.7 “**Төв +100**” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.8 Бүх шатны боловсролын байгууллагад “Хүүхэд хамгааллын бодлого”-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.9 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, “**Хүүхэд - Эрдэнэ**” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.10 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан “**Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан**”-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлж, тогтмол ажиллуулна.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх “**Нийгмийн эрүүл мэндийн төв**”-ийг байгуулна.
- 1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хавдрын эсрэг “**Эрүүл Төв аймагчууд**” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн “**Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд**” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.5 Баянжаргалан сумын Эрүүл мэндийн төвийн түргэн тусламжийн автомашиныг бүрэн шинэчлэх.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.7 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлагажуулна.

- 1.2.8 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.9 Баянжаргалан суманд орчин үеийн шаардлага хангасан шинэ эмнэлэг барина.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Сумын соёлын төвд орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.2 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.
- 1.3.3 Соёлын салбарт ажиллагсдын цалин хөлс, нийгмийн баталгааны талаарх арга хэмжээг бусад салбарын төрийн албан хаагчидтай нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.4 Соёл, урлагийн байгууллагын материаллаг бааз, мэргэжлийн боловсон хүчний хангалтыг сайжруулах.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Сумын нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Ерөнхий боловсролын сургуулиудын шаардлага хангахгүй байгаа спорт заалыг стандартад нийцүүлэн үе шаттай засварлана.
- 1.4.3 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.4 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

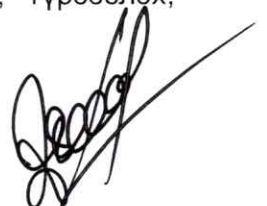
4117144522

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.4 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нутгаа зорьё” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.7.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Сумын төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.3 “Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, түрээслэх, түрээслээд өмчлөх орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.4 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.5 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.6 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.7 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.8 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.9 Тэтгэвэр, тэтгэмжийг үнийн өсөлттэй уялдуулан жил бүр нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэврээ өвлүүлэх, урьдчилан ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.10 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.11 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.12 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.13 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.14 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.15 Эмэгтэй эрэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүүг багасгахад чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.19 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.20 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.
- 1.7.21 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

Ажилтан

- 1.7.22 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.23 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.24 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.25 Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 2 хувийг иргэн бүрийн нэрийн дансанд байршуулж, хуримтлалын санг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.26 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 6-12 хувиар өсгөн, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ..

- 2.1.3. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, үндэсний хэмжээний гол үйлдвэрлэгч аймаг болж чадсан давуу тал, нөөцдөө тулгуурлан, нийслэл болон төвийн бүсийн зах зээлийн интеграцид манлайлан оролцоно.
- 3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.6 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.7 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.8 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэх аймгийн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.9 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.10 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.11 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ. НН0А0064 9060464
- 3.1.12 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, усалалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологу нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.13 Үр үржүүлгийг дэмжин үрийн аж ахуй байгуулж, аймагтаа үйлдвэрлэсэн бүс нутагт тохирсон, нутагшсан үрээр тариалалт хийж, жилд тариалах үрийн 70 хүртэл хувийг хангана.
- 3.1.14 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.15 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.

- 3.1.16 Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж, тэжээлийн тариалалтаар улсдаа тэргүүлсэн амжилтаа бататган, улсын хэмжээний малын тэжээлийн 50-аас доошгүй хувийг үйлдвэрлэнэ.
- 3.1.17 “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн 19 бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”- нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Гадаад орнуудын хоршооны сайн туршлагыг дэлгэрүүлж, хоршоодын гадаад дотоод хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам гүн нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.5 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.6 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг бүс нутгаар, олон давтамжтай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

- 3.3.1 Газар зүйн заалттай болон орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх талаар мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачидтай хамтарч ажиллана.
- 3.3.2 Бүтээгдэхүүн сурталчлах, борлуулах үзэсгэлэн худалдааг дотоод гадаадад олон хэлбэрээр зохион байгуулна.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

4.2. Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

- 4.2.1 Аялал жуулчлалыг иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх нэг эх үүсвэр болгож, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэл, нийтийн хоол, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл, театр, музей, номын сан, үндэсний спорттой нягт уялдуулж хөгжүүлнэ.
- 4.2.2 “Төв түмний цэнгэл наадам”, “Хатан туулын бүсгүйчүүд”, “Төв түмний сүүн соёл” зэрэг эвент арга хэмжээг олон улсын аялал жуулчлалын мэдээллийн санд бүртгүүлж, хамрах хүрээг нэмэгдүүлнэ.
- 4.2.3 Дотоодын аялал жуулчлалд зориулсан соёлын хөтөлбөр, худалдаа үйлчилгээг өргөжүүлнэ.

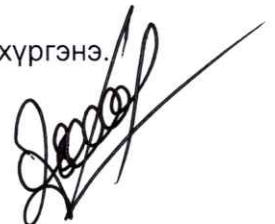
ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж, зориудаар хур тунадас нэмэгдүүлэх үйл ажиллагаанд технологийн шинэчлэл хийнэ.
- 5.1.4 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр суманд байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.6 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.7 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, “Эко жорлон” арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг 77.6 хувьд хүргэнэ.

- 5.2.4 Хаягдал усыг дахин боловсруулах, цэвэршүүлсэн усыг дахин ашиглах үйл ажиллагааг дэмжин хөгжүүлнэ.
- 5.2.5 Сумын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1 Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.
- 5.3.2 Бичил уул уурхайн үйл ажиллагаанд хяналт, шалгалт хийж, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулан, шаардлагатай арга хэмжээ авна.
- 5.3.3 Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийн унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.
- 5.3.4 Бичил уурхай болон уул уурхайн хариуцлагагүй үйл ажиллагааны улмаас хөндөгдөн эвдэрч эзэнгүй орхигдсон талбайн нөхөн сэргээлтийн ажлыг үргэлжлүүлэн, санхүүжилтийн эх үүсвэрийн асуудлыг шийдвэрлэж хэрэгжүүлнэ.

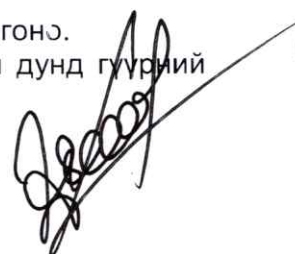
ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” хөгжүүлэх ажлын хүрээнд сумын төвийн төсөвт байгууллагууд, айл өрхийн цэвэр, бохирын шугамын ажлыг эхлүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Баянжаргалан сумын ЗДТГ-ын иргэний танхимын барилгын өргөтгөлийн ажлыг эхлүүлэх.
- 6.1.4 Бөөрөлжүүтийн 300 мВт-ын цахилгаан станцыг барьж, цахилгаан эрчим хүчний эх үүсвэрийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.5 Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.6 Сумын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 6.1.7 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.8 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Баян-Баянжаргалан сумын 65 км автозамыг хатуу хучилттай болгон.
- 6.2.2. Авто зам, гүүрний байгууламжид үнэлгээ хийж, Хэрлэн голын дунд гүүрний их засвар шинэчлэлтийг шат дараатай хийнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

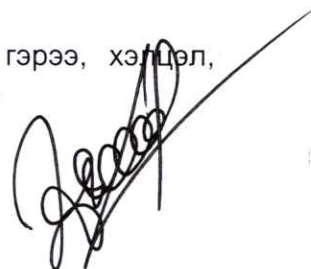
- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно.

7.2 хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.3 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.4 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.5 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.6 Төрийн түрээсийн орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлж, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээл олгох бодлого баримтална.
- 7.2.7 Төрийн албан хаагчдыг татварын хөнгөлөлтийн зургаа хүртэлх сая төгрөгийг орон байрны урьдчилгаанд тооцуулах, батлан даах боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

ТӨВ АЙМГИЙН БАЯН-ӨНЖҮҮЛ
СУМЫН СОНГУУЛИЙН ХОРООНД

2024.08.05 № 01/375

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Баян-Өнжүүл сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Баян-Өнжүүл сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Баян-Өнжүүл сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /12 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баян-Өнжүүл сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020749

**БАЯН-ӨНЖҮҮЛ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯН-ӨНЖҮҮЛ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС
2024 ОНЫ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ТӨВ АЙМГИЙН БАЯН-ӨНЖҮҮЛ СУМ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч сум

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

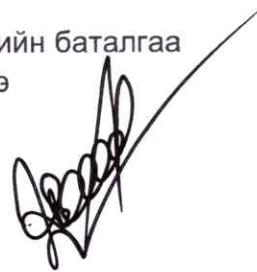
- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

ЗУРГАА. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 6.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 6.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 6.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 **"Оюунлаг Баян-Өнжүүлчүүд"** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 **"Хүүхэд бүр цэцэрлэгт"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.6 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.7 Сургуулиудын "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.8 **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.9 Бүх шатны боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.10 **"Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 1.1.11 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **"Хүүхэд -Эрдэнэ"** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.12 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.3 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.4 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэлийг эрэмбийн дагуу хийнэ.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.6 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.7 Эмч сувилагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, нэр хүндийг өсгөн иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.3 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.4 Үндэсний гар урлаачид, уран зураачид, уран дархчуул, уран барималчид, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллана.
- 1.3.5 Сумын соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.6 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Сумын нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Ерөнхий боловсролын сургуулийн шаардлага хангахгүй байгаа спорт заалыг стандартад нийцүүлэн үе шаттай засварлана.
- 1.4.3 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтэц, орчин төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.4 Сумын өсвөр үе, залуучуудын шигшээ багийн тамирчдын бэлтгэл сургуулилтыг сайжруулж, тив, дэлхий, олимпод өрсөлдөх амжилтад хүргэх зорилт тавьж ажиллана.
- 1.4.5 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.4 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нутгаа зорьё” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.7.1 сумын төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.2 “Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, түрээслэх, түрээслээд өмчлөх орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.3 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

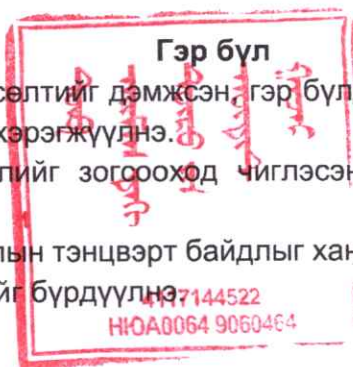
Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах,хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.3 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.4 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

- 1.7.5 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.6 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.7 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.8 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.9 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.10 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.11 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.12 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.13 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 6-12 хувиар өсгөн, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Эдийн засгийн чөлөөт бүс, үйлдвэр технологийн парк байгуулах ажлыг орон нутгийн бодлогоор дэмжиж, тус бүсэд байгуулагдах худалдаа, үйлчилгээ, хөнгөн үйлдвэрийг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт татах замаар хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.3. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.4. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.5. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.6. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

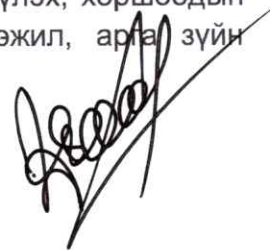
- 3.1.1 Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, үндэсний хэмжээний гол үйлдвэрлэгч аймаг болж чадсан давуу тал, нөөцдөө тулгуурлан, нийслэл болон төвийн бүсийн зах зээлийн интеграцид манлайлан оролцоно.
- 3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

- 3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.6 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.7 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар "Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс"-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.8 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, усалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологи нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 10 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.9 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.10 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.11 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа "Шинэ хоршоо" хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 "Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө"-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумдын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн

сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Сумын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийг тэлэх суурь салбар болгон хөгжүүлнэ.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.
- 4.1.3. Зоргол хайрхан уулыг түшиглэн, соёл, шашин, аялал жуулчлалын цогцолборыг ТЭЗҮ-ийн дагуу төсөл хөтөлбөр, хувийн хөрөнгө оруулалт татах замаар үе шаттай байгуулж эхлүүлнэ.

4.2. Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

- 4.2.1 Аялал жуулчлалыг иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх нэг эх үүсвэр болгож, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэл, нийтийн хоол, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл, театр, музей, номын сан, үндэсний спорттой нягт уялдуулж хөгжүүлнэ.
- 4.2.2 “Төв түмний цэнгэл наадам”, “Хатан туулын бүсгүйчүүд”, “Төв түмний сүүн соёл” зэрэг эвент арга хэмжээг олон улсын аялал жуулчлалын мэдээллийн санд бүртгүүлж, хамрах хүрээг нэмэгдүүлнэ.
- 4.2.3 Дотоодын аялал жуулчлалд зориулсан соёлын хөтөлбөр, худалдаа үйлчилгээг өргөжүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж, зориудаар хур тунадас нэмэгдүүлэх үйл ажиллагаанд технологийн шинэчлэл хийнэ.

- 5.1.3 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.5 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, “Эко жорлон” арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг сайжруулна.
- 5.2.3 Аймаг, сумдын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

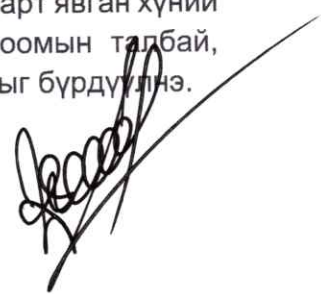
5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1 Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.
- 5.3.2 Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийн унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.
- 5.3.3 Бичил уурхай болон уул уурхайн хариуцлагагүй үйл ажиллагааны улмаас хөндөгдөн эвдэрч эзэнгүй орхигдсон талбайн нөхөн сэргээлтийн ажлыг үргэлжлүүлэн, санхүүжилтийн эх үүсвэрийн асуудлыг шийдвэрлэж хэрэгжүүлнэ.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Сумын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.

- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Газрын талаар баримтлах сумын бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 6.1.6 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.7 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Аймгийнхаа төвтэй сумын төвийг хатуу хучилттай замаар холбох ажлыг шат дараатай зохион байгуулна.

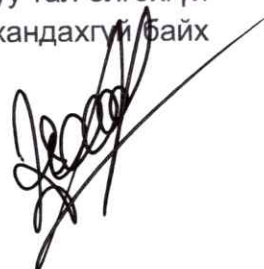
ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно. 41014322
НЮА0064 9060464
- 7.1.6 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах танхимтай болгоно.

7.2 хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн захиргааны албан хаагчдын тоон өсөлтийн зохистой харьцааг тогтооно.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.

- 7.2.3 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.4 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.5 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.6 Төрийн албанд таваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж, сүүлийн гурван жилд нь “маш сайн” үнэлэгдсэн төрийн албан хаагчийг “1+2” буюу гадаадад хэлний бэлтгэл болон ахисан түвшний сургалтад хамруулах бодлого баримтална.
- 7.2.7 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.8 Төрийн түрээсийн орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлж, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээл олгох бодлого баримтална.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.2 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.3 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.4 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/376

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Баянхангай сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Баянхангай сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Баянхангай сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /...Хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баянхангай сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020751

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯНХАНГАЙ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯНХАНГАЙ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС
2024-2028 ОНД АЙМАГ, СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

УЛААНХАД

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч сум

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

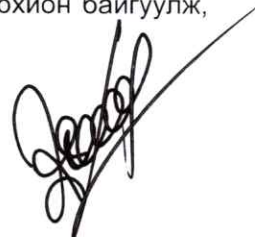
1.1 Боловсрол

- 1.1.1 "Оюунлаг Төв аймагчууд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 "Хүүхэд бүр цэцэрлэгт" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.4 "Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.5 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.6 Англи хэлний сургалтын чанарт онцгойлон анхаарч, олон талын нөөц боломжийг ашиглан хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, нээлттэй боломжийг бий болгоно.
- 1.1.7 Ерөнхий боловсролын сургуульд орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим танхимыг байгуулна.
- 1.1.8 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.9 "Хүүхэд бүрд сүү" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.10 "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.11 "Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 1.1.12 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, ерөөлч, магтаалч, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, "Хүүхэд -Эрдэнэ" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.13 Байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын кабинетыг байгуулна.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх зорилгоор "Эмнэлгийн өргөтгөл" барина.
- 1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн "Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.4 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулна.
- 1.2.5 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэлийг хийнэ.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.7 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.3 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.4 Монгол хэл, бичгээ иргэн бүр чанартай эзэмшиж, төрийн албан хэрэг хөтлөлтийг хос бичгээр хөтлөх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.3.5 Үндэсний гар урлаачид, уран зураачид, уран дархчуул, уран барималчид, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллана.
- 1.3.6 Сумын соёлын төвийн орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.7 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Сумын спорт заалыг стандартын дагуу барьж байгуулах.
- 1.4.2 Сумын өсвөр үе, залуучуудын шигшээ багийн тамирчдын бэлтгэл сургуулилтыг сайжруулж, тив, дэлхий, олимпод өрсөлдөх амжилтад хүргэх зорилт тавьж ажиллана.
- 1.4.3 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.4 Улсын аварга шалгаруулах болон тив, дэлхийн тэмцээн уралдаанд сумын төлөөлөн оролцох тамирчдыг тусгай бэлтгэлд хамруулна.
- 1.4.5 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.4 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нутгаа зорьё” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

4117144522
НН0А0064 9060464

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.7.1 Суманд хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төслийн ажилчдын “Орон сууцжуулах” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.2 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.
- 1.7.3 Ашиглалтын шаардлага хангахгүй нийтийн зориулалттай орон сууцны барилга, байгууламж, байруудын дээврийн засварын хийж гүйцэтгэх.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах,хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Сумын Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.
- 1.7.4 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.5 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.6 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.7 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.8 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.9 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.10 Тэтгэвэр, тэтгэмжийг үнийн өсөлттэй уялдуулан жил бүр нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэврээ өвлүүлэх, урьдчилан ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.11 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.12 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.13 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.14 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй гэдэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.15 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.16 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.17 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.18 Малчид,тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.

Ажилтан

- 1.7.19 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.20 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.21 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрт

- 1.7.22 Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 2 хувийг иргэн бүрийн нэрийн дансанд байршуулж, хуримтлалын санг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.23 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

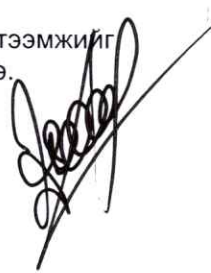
2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 5 хувиар өсгөн, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.3. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.4. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.5. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохис эй бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.2 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдэрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.4 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.5 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.

- 3.1.6 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар "Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс"-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.7 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.8 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.9 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, услалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологи нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.10 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.11 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.12 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 3.1.13 Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж, тэжээлийн тариалалтаар улсдаа тэргүүлсэн амжилтаа бататган, улсын хэмжээний малын тэжээлийн 50-аас доошгүй хувийг үйлдвэрлэнэ.
- 3.1.14 Өрх бүр хүнсээ бэлтгэх зорилгоор 4 улирлын хүлэмжийн аж ахуйн төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.15 "Хүнсний хувьсгал" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн 19 бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа "Шинэ хоршоо" хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 "Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө"-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумдын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.5 Махны үйлдвэр, хорио цээрийн бүс бүхий цогцолбор байгууламж барих, малын гаралтай бүтээгдэхүүнийг олон улсын стандартад нийцүүлэн бэлтгэх, экспортод гаргах

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Аймгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

4.2 . Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

- 4.2.1 Аялал жуулчлалыг иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх нэг эх үүсвэр болгож, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэл, нийтийн хоол, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл, театр, музей, номын сан, үндэсний спорттой нягт уялдуулж хөгжүүлнэ.
- 4.2.2 “Төв түмний цэнгэл наадам” , “Хатан туулын бүсгүйчүүд” , “Төв түмний сүүн соёл” зэрэг эвент арга хэмжээнд нутгийн иргэдийг хамруулна.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.3 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх сумын хогны менежментийг сайжруулна.
- 5.1.5 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, “Эко жорлон” арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолгоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээрийн худаг цэгийн засварыг хийнэ.
- 5.2.4 Хаягдал усыг дахин боловсруулах, цэвэршүүлсэн усыг дахин ашиглах үйл ажиллагааг дэмжин хөгжүүлнэ.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил

- 6.1.1 “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Сумын төвийн үерийн далан 1,4 км суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.6 Газрын талаар баримтлах сумын бодлогыг хэрэгжүүлэн сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 6.1.7 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Сумын төв, Цавхангай хороолол доторх авто замыг нэмэгдүүлнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1 . Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.

7.2 Хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.3 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.4 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.5 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтын байгууллагын хөтөлбөрийг олон улсын жишигт нийцүүлнэ.
- 7.2.6 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3 . Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрөөс иргэн, бизнест үзүүлж буй гол үйлчилгээнүүдэд процессын шинжилгээ хийж цахимжуулах, хиймэл оюун ухаан ашиглах, автоматжуулах боломжийг тодорхойлж, үйлчилгээ авах хугацаа болон үе шатыг 2 дахин бууруулна.
- 7.3.3 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.4 "Старлинк" зэрэг нам орбитын хиймэл дагуулын үйлчилгээ үзүүлэгчдийг дэмжинэ.
- 7.3.5 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, гамшгаас хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 7.3.6 Батлан хамгаалах тогтолцоог бэхжүүлж, орон нутгийн батлан хамгаалах чадавх дээшлүүлнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

ТӨВ АЙМГИЙН БАЯНЦАГААН СУМЫН
СОНГУУЛИЙН ХОРООНД

2024.08.05 № 01/377
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Баянцагаан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Баянцагаан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Баянцагаан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /~~4~~ хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баянцагаан сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020753

**БАЯНЦАГААН СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**Төв аймгийн Баянцагаан сумын Монгол
Ардын Намын хорооноос 2024 оны Орон нутгийн
Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд
оролцох мөрийн хөтөлбөр**

2024.06.23

Зогсоол

Сумын МАН-ын хороо 2024 оны ээлжит Орон нутгийн сонгуульд оролцох мөрийн хөтөлбөрөө сумын эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, орон нутгаа хөгжүүлэх, иргэдийнхээ ажиллаж амьдрах таатай орчныг бүрдүүлэх, өрхийн амьжиргааг дээшлүүлэх, ажлын байр нэмэгдүүлэх, орон нутагтаа мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийг анхан шатны боловсруулалт хийх, орчин үеийн дэвшилтэт техник технологид суурилсан тоног төхөөрөмжийг ашиглах ажлын байр нэмэгдүүлэх, "Шинэ хоршоо" хөдөлгөөнийг дэмжих чиглэлүүдээр мөрийн хөтөлбөрөө боловсруулсан болно.

МАН-ын мөрийн хөтөлбөрт тусгасан үзэл санааг дэмжин, аймгийн намын хорооны мөрийн хөтөлбөртэй уялдуулан сумандаа хийж хэрэгжүүлж болохуйц төсөл хөтөлбөрүүдийг иргэд, гишүүд дэмжигчдийнхээ хүсэл сонирхолд нийцсэн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд энэхүү мөрийн хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Нэг. Хүний хөгжлийн бодлогын хүрээнд.

1. Сумын хэмжээнд ЕБС-ийн хамран сургалтыг 71%-д хүргэнэ. СӨБ-ыг хамран сургалтыг 66%-д хүргэж хүүхдийн хөгжлийг ямагт дэмжин ажиллана.
2. Сургууль, цэцэрлэгийн сургалт явуулах материаллаг орчныг сайжруулан ЕБС-ийн хичээлийн байрны дээврийг бүрэн шинэчилнэ.
3. Нэн шаардлагатай мэргэжлийн багш бэлтгэхэд суралцагч нартай гэрээ байгуулан, суралцах хугацааны сургалтын төлбөрийг 100% хариуцна.
4. Насан туршийн боловсролын үйл ажиллагааг тууштай дэмжин мэргэжлийн чиг баримжаа олгох сургалтыг өргөжүүлж, насанд хүрэгчдэд богино хэмжээний амьдрах ухааны сургалтыг жилдээ 4 удаа зохион байгуулна.
5. Баг бүрд зуны цэцэрлэгийг жил бүр 14 хоногийн хугацаанд тогтмол зохион байгуулж хэвшинэ.

Хоёр. Эрүүл мэндийн салбарын хүрээнд хийгдэх ажлууд.

1. Хүн амд үзүүлэх эрүүл мэндийн үйлчилгээг чанаржуулан, иргэдэд тэгш хүртээмжтэй үйлчилгээг хүргэнэ.
2. Жил бүр иргэдээ урьдчилан сэргийлэх үзлэг шинжилгээнд тогтмол оролцуулж хамрагдалтын хувийг 85%-д хүргэнэ.
3. Эрүүл мэндийн төвд анхан шатны үзлэг оношилгоо хийх техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж нийлүүлнэ.
4. Хөдөөгийн багуудад явуулын эрүүл мэндийн үйлчилгээ нэвтрүүлнэ.
5. Нэн шаардлагатай мэргэжлийн боловсон хүчнээр бүрэн хангана.
6. Түргэн тусламжийн авто машины парк шинэчлэл хийж, зориулалтын авто машинтай болно.

Гурав. Соёл урлаг нийтийн биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх чиглэлээр.

1. Соёл урлагийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлэн тогтмолжуулж, сумын нутаг дэвсгэрт байгаа түүх соёлын дурсгалт өвийг хамгаалж, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд анхаарч ажиллана.

2. Хөдөөгийн иргэдэд үйлчлэх номын сангийн уншлагын үйлчилгээг нэмэгдүүлж номын фондыг 600 номоор өргөжүүлнэ.
3. Соёлын төвд лед дэлгэц, концертын хувцас хэрэглэлийн тоог нэмэгдүүлнэ.
4. Суманд орон тооны мэргэжлийн биеийн тамирын багш, арга зүйчтэй болно.
5. Ахмадуудад зориулсан чийрэгжүүлэлтийн танхимыг шинээр байгуулж, үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.
6. Биеийн тамир, спортын нэгдсэн цогцолбортой болох асуудлыг тууштай дэмжинэ.
7. Хүүхэд залуучуудын чөлөөт цаг зав боловсон өнгөрүүлэх "Баянцагаан- 100" цэцэрлэгт хүрээлэнтэй болгож тохижуулна.
8. "Өлзийт" нуурыг түшиглэн "Рашаан- Амралтын" цогцолбор байгуулна.
9. ЗДТГ-ын иргэд "Хүүхэд- хөгжлийн төв"-ийг бий болгож тохижуулна.

Дөрөв. Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгааллын чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх ажлууд

1. Ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулж, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх, шинээр ажлын байр бий болгох чиглэлээр иргэдийнхээ амьдралын нөхцөлийг сайжруулах "Дэд хөтөлбөр" боловсруулж ажиллана.
2. Зорилтот бүлгийн иргэдгүй "СУМ" болно.
3. Уул уурхай, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн түүхий эд боловсруулах чиглэлээр 109 иргэнийг шинэ ажлын байраар хангана.
4. Шаардлагатай өрхөд "ГЭР" төслийг хэрэгжүүлж ажиллана.
5. Шинэ залуу 20 малчин өрхийг малжуулах төсөлд дэмжинэ.

Тав. Эдийн засгийн бодлогын хүрээнд.

1. Төр, хувийн хэвшлийн, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн иргэдийнхээ хүсэл сонирхолд нийцсэн жижиг цех байгуулах, өрхийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
2. Сумын нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх чиглэлээр мал аж ахуйгаас гарах ашиг шимийг ашиглан "НУТГИЙН БРЭНД" бүтээгдэхүүний тоог нэмэгдүүлнэ.
3. Мал нядалгааны орчин үеийн дэвшилтэд тоног төхөөрөмж бүхий хөргүүртэй стандартын шаардлага хангасан цех байгуулна.
4. "Нэг баг- нэг бүтээгдэхүүн" үзэсгэлэн худалдааг сумандаа жилдээ 2 удаа зохион байгуулж явуулна.
5. Улсын чанартай төв замын дагуух үйлчилгээний цогцолборыг байгуулна.

Зургаа. Хөдөө аж ахуйг бодлогын чиглэлээр хийгдэх ажлууд.

1. Уламжлалт мал аж ахуйд суурилсан малын гаралтай түүхий эдэд анхан шатны боловсруулалт хийх жижиг үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.
2. Бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүлж жил бүр гүнийн худаг- 5 шинээр гаргаж, 20 гар худаг засварлана.
3. 400 га-д ногоон тэжээл тариална.
4. Нарийн ногооны хүлэмж 3-ыг шинээр бий болгоно.

5. "Шинэ хоршоо" хөдөлгөөний хүрээнд 8 хоршоог шинээр байгуулна.
6. "Баянцагаан илүү нугаламтай хонь" үүлдэр болгон баталгаажуулна.
7. "Баянцагаан" хонины үржлийн хээлтүүлэгч 2000-ийг зах зээлд нийлүүлнэ.

Долоо. Байгаль орчин ногоон хөгжлийн бодлогын хүрээнд.

1. Бэлчээр хамгаалах, цөлжилтийг бууруулах чиглэлээр бодлого боловсруулна.
2. "Тэр бум мод" хөтөлбөрийн хүрээнд 34,000 мод тарина.
3. Сумын нутаг дэвсгэрт ашигт малтмалын чиглэлээр үйл ажиллагаа олборлолт явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүдтэй нийгмийн хариуцлагын гэрээ байгуулан, нөхөн сэргээх ажлыг жил бүр хийлгэнэ.
4. Төвлөрсөн хогийн цэгт шороон далан байгуулж, стандартын хашаа барьж, байгальд ээлтэй орчныг бүрдүүлнэ.

Найм. Нутгийн удирдлага, хууль эрх зүйн бодлогын хүрээнд.

1. Иргэддээ төрийн үйлчилгээг хүртээмжтэй шуурхай хүргэнэ.
2. ЗДТГ-ын бүтэц орон тоонд мэргэжлийн боловсон хүчнээр 100% хангана.
3. ТАХ-ын ажиллаж амьдрах таатай орчныг бүрдүүлэн ажиллаж, хүнс, орон сууцны нөхцөлөөр хангах ажлыг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.
4. ТАХ-ын мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх, мэргэжлийн зэрэг ахих, урт богино хугацааны сургалтын төлбөрийг төрөөс бүрэн хариуцна.
5. Багийн засаг дарга нарын ажлын техник, хэрэглэлийг сайжруулан, албан хэрэгцээний унаатай болгоно.

Ёс. Дэд бүтэц, сумын хөгжлийн талаар хийгдэх ажлууд.

1. Баян сумаас, сумын төв хүртэлх 63 км авто замын хатуу хучилттай болгох ажлыг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийнэ.
2. Сумын төв хүртэлх авто замуудыг стандартын дагуу тэмдэгжүүлнэ.
3. Сумын төвийн гудамж хороодын айл өрхүүдийг төвлөрсөн дулаан хангамжид холбох ажлыг үргэлжлүүлэн, эхний ээлжийн 28 өрхийг 2025 онд дулаанаар хангана.
4. Сумын төвийн гэрэлтүүлгийг бүрэн шинэчилнэ.
5. Ахуй үйлчилгээний цогцолбор төвийг бүрэн ашиглалтад оруулна.
6. Мал аж ахуй гаралтай түүхий эд боловсруулах жижиг үйлдвэр 3-ыг шинээр байгуулна.
7. Сумын төвийн гудамж хороод, албан байгууллагуудыг бүрэн камержуулна.
8. Сумын төвд 2,6км хатуу хучилттай зам тавина.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/380

танай -ны № -т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Баянцогт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Баянцогт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Баянцогт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /12 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг:Баянцогт сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020755

**БАЯНЦОГТ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**БАЯНЦОГТ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 ОНЫ СУМ
АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ДУНД-УРТ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч сум

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус
- 5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

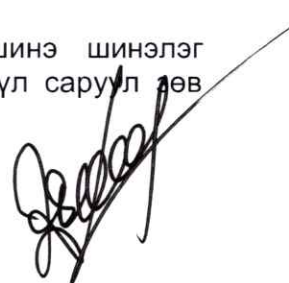
- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 **"Оюунлаг Төв аймагчууд"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 **"Хүүхэд бүр цэцэрлэгт"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 150 хүүхдийн шинэ цэцэрлэгийн барилгыг барьж ашиглалтад оруулна.
- 1.1.5 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.6 **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 **"Багш бүрд компьютер"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.9 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.10 Сургуульд байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.11 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.12 **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.13 **"Төв +100"** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.14 Бүх шатны боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.15 **"Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ. Шинээр дотуур байр барих, зураг төсөв хийлгэж аймаг улсын төсвөөр барих ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.16 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **"Хүүхэд-Эрдэнэ"** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.17 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан **"Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан"**-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлж, тогтмол ажиллуулна.
- 1.1.18 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул төв

- амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.
- 1.1.19 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, өрсөлдөх чадвартай мэргэжлийн ажилтан бэлтгэж, хөдөлмөрийн зах зээлд нийлүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.3 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, хиймэл оюун ухаанд суурилсан тусламж үйлчилгээг нэвтрүүлж эхэлнэ.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.7 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.8 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, ~~сэргээн хөгжүүлэх~~, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.3 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.4 Соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.5 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.
- 1.3.6 Соёлын салбарт ажиллагсдын цалин хөлс, нийгмийн баталгааны талаарх арга хэмжээг бусад салбарын төрийн албан хаагчидтай нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Сум багийн нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.

- 1.4.2 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтэц, орчин төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.3 Сумын өсвөр үе, залуучуудын бэлтгэл сургуулилтыг сайжруулж, аймаг, улс, тив, дэлхий, олимпод өрсөлдөх амжилтад хүргэх зорилт тавьж ажиллана.
- 1.4.4 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.5 Улс, аймгийн спортын тэмцээн, уралдааныг сумандаа зохион байгуулна.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.
- 1.5.4 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.5 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.6 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нутгаа зорьё” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.7 Бизнесийн хөгжлийн төвүүд, хөдөлмөрийн бирж, бизнес холбоодтой төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар харилцаж, гадаад, дотоод хамтын ажиллагаагаар дэмжинэ.

4117144522
HQA0064 9060464

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.7.1 Суманд төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.2 Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар нийтийн орон сууцны хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.3 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

1.7.3 Сумын Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийг байгуулж үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.

1.7.4 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

1.7.5 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.7.6 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

1.7.7 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.7.8 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

1.7.9 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

1.7.10 Тэтгэвэр, тэтгэмжийг үнийн өсөлттэй уялдуулан жил бүр нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэврээ өвлүүлэх, урьдчилан ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.

1.7.11 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж ажиллана.

1.7.12 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

1.7.13 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.

1.7.14 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

1.7.15 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.7.16 Эмэгтэй эрэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүүг багасгахад чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.

1.7.18 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

1.7.19 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.

- 1.7.20 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.21 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.
- 1.7.22 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

Ажилтан

- 1.7.23 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.24 Нийгмийн даатгал төлөгч бүр орон сууцтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.25 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.26 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрд

- 1.7.27 Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 2 хувийг иргэн бүрийн нэрийн дансанд байршуулж, хуримтлалын санг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.28 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

НХС-А/3064/308045-

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй хэрэгжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.3. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.4. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

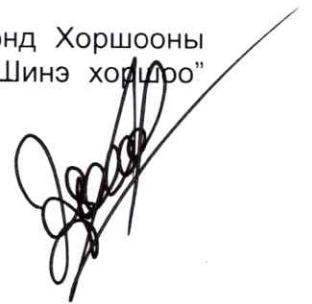

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.2 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малгаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.5 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.6 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.7 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэх сумын бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.8 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.9 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.10 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, усалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологийг нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.12 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.13 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.14 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж ажиллана.
- 3.1.15 Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж ажиллана.
- 3.1.16 “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн 19 бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.

- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.5 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг төслүүдийг дэмжиж хэрэгжүүлнэ.

3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч сум

- 3.3.1 Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө, түүний хүрээнд хэрэгжүүлэх төслүүдийг гадаад, дотоод хөрөнгө оруулагчидтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 3.3.2 Сумын брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх талаар мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачидтай хамтарч ажиллана.
- 3.3.3 Бүтээгдэхүүн сурталчлах, борлуулах үзэсгэлэн худалдааг дотоод гадаадад олон хэлбэрээр зохион байгуулна.

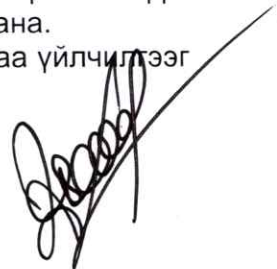
ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Сумын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийг тэлэх суурь салбар болгон хөгжүүлнэ.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.
- 4.1.3. “Өв соёлын өргөө” цогцолборыг аялал жуулчлалын төв болгон хөгжүүлнэ

4.2. Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

- 4.2.1 “Төв түмний цэнгэл наадам”, “Хатан туулын бүсгүйчүүд”, “Төв түмний сүүн соёл” зэрэг эвент арга хэмжээнд сумын оролцоог хангаж ажиллана.
- 4.2.2 Дотоодын аялал жуулчлалд зориулсан соёлын хөтөлбөр, худалдаа үйлчилгээг өргөжүүлнэ.

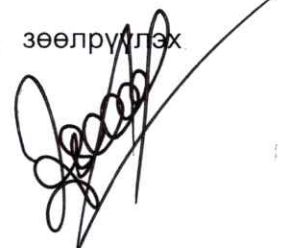
ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж ажиллана.
- 5.1.4 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэргч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.6 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.7 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр аймгийн төв болон боломжтой сумдад байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.8 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.9 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.2.4 Хаягдал усыг дахин боловсруулах, цэвэршүүлсэн усыг дахин ашиглах үйл ажиллагааг дэмжин хөгжүүлнэ.
- 5.2.5 Сум багийн төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Сумын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сум, багийн төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Сумын төвийн Үйлдвэр хороолол, гэр хороолол, Сарлаг, Гуна багийн төвийн цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 6.1.6 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.7 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, Гуна багт үүрэн холбооны сүлжээг оруулна.

6.2. Зам дагасан хөгжил

НН0А0064 9060464

- 6.2.1. Аргалант сумаас Баянцогт сум хүртэлх 25км замыг улсын чанартай хатуу хучилттай замаар холбоно.
- 6.2.2. Сумын төвд 2км авто замыг хатуу хучилттай авто замаар нэмэгдүүлнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж бий болгоно.

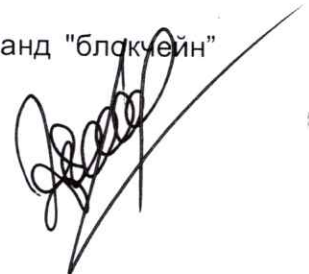
7.2 Хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн захиргааны албан хаагчдын тоон өсөлтийн зохистой харьцааг тогтооно.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.3 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.4 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.5 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгаачы зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.6 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтын байгууллагын хөтөлбөрийг олон улсын жишигт нийцүүлнэ.
- 7.2.7 Төрийн албанд таваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж, сүүлийн гурван жилд нь "маш сайн" үнэлэгдсэн төрийн албан хаагчийг "1+2" буюу гадаадад хэлний бэлтгэл болон ахисан түвшний сургалтад хамруулах бодлого баримтална.
- 7.2.8 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.9 Төрийн албан хаагчдыг татварын хөнгөлөлтийн зургаа хүртэлх сая төгрөгийг орон байрны урьдчилгаанд тооцуулах, батлан даах боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ Ё-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрөөс иргэн, бизнест үзүүлж буй гол үйлчилгээнүүдэд процессын шинжилгээ хийж цахимжуулах, хиймэл оюун ухаан ашиглах, автоматжуулах боломжийг тодорхойлж, үйлчилгээ авах хугацаа болон үе шатыг 2 дахин бууруулна.
- 7.3.3 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.4 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.5 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.6 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.7 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- 7.3.8 Эх хэл дээрх боловсруулалтыг сайжруулахад төрөөс дэмжих, төрийн үйлчилгээнд ухаалаг чат бот нэвтрүүлнэ.
- 7.3.9 Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, харилцаанд "блокчейн" технологийг ашиглан маргааныг бууруулна.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/381
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Баянчандмань сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Баянчандмань сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Баянчандмань сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /Хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баянчандмань сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020757

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯНЧАНДМАНЬ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН БАЯНЧАНДМАНЬ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН
ХОРООНООС 2024 ОНЫ ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

БАЯНЧАНДМАНЬ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч сум

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус
- 5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Босоо тэнхлэгийн Мянганы зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НАЙМ. ОРОН НУТАГ

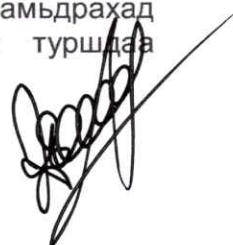
- 8.1 Шинэ зууны шинэ төрх - БАЯНЧАНДМАНЬ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 "Оюунлаг **"БАЯНЧАНДМАНЬ"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 "**Хүүхэд бүр цэцэрлэгт**" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 "**Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч**" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 "**Багш бүрд компьютер**" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.9 Англи хэлний сургалтын чанарт онцгойлон анхаарч, олон талын нөөц боломжийг ашиглан хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, нээлттэй боломжийг бий болгоно.
- 1.1.10 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.11 Сургуулийг байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.12 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.13 "**Хүүхэд бүрд сүү**" хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.14 "**БАЯНЧАНДМАНЬ +50**" хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.15 Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.16 Бүх шатны боловсролын байгууллагад "**Хүүхэд хамгааллын бодлого**"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.17 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, "**Хүүхэд -Эрдэнэ**" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.18 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулна "**Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан**"-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.1.19 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

- 1.1.20 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, өрсөлдөх чадвартай мэргэжлийн ажилтан бэлтгэж, хөдөлмөрийн зах зээлд нийлүүлнэ.
- 1.1.21 Мэргэжлийн өндөр ур чадвартай, гагнуурчин, цахилгаанчин, инженер техникийн мэргэжилтнийг орос, солонгос, хятад улстай хамт сургаж, дадлагажуулна.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх **“Эрүүл мэндийн төв”**-ийн үйл ажиллагааг сайжруулан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж тэгш, хүртээмжтэй, чанартай үйлчилгээг хүргэнэ.
- 1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл БАЯНЧАНДМАНЬ”**-чүүд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг хүүхэд бүрийг хамруулна.
- 1.2.6 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэл хийнэ.
- 1.2.7 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.8 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлагажуулна.
- 1.2.9 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.10 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвихад соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.4 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.5 Үндэсний гар урлаачид, уран зураачид, уран дархчуул, уран барималчид, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх зорилгоор спорт фитнес төвийг төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.

- 1.4.3 Өсвөр үе, залуучуудын баг тамирчдын бэлтгэл сургуулилтыг сайжруулж, олон улсын болон, улсын аваргын тэмцээнд өрсөлдөх амжилтад хүргэх зорилт тавьж ажиллана.
- 1.4.4 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.5 Улс, аймгийн болон олон улсын чанартай спортын тэмцээн, уралдааныг сумандаа зохион байгуулна.
- 1.4.6 Спорт аяллыг хөгжүүлнэ.
- 1.4.7 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.
- 1.5.4 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.5 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.6 **“БАЯНЧАНДМАНЬ”** үйлдвэрлэв” худалдаа үйлчилгээний агентуудыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.7 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор **“Нутгаа зорьё”** төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.8 Бизнестэй холбоодтой төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжиж ажиллана.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.6.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.2 Төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.3 “Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, түрээслэх, түрээслээд өмчлөх орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөл байгуулна.
- 1.7.4 Сумын харьяат оюутан залуусыг орон нутагтаа ажиллах боломжоор хангаж ажиллана.
- 1.7.5 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.6 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.7 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.8 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.9 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.10 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.11 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг дэмжинэ.
- 1.7.12 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г дэмжиж ажиллана.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

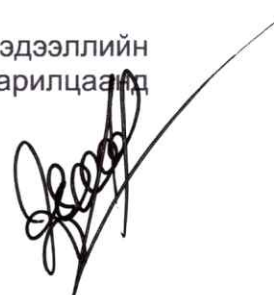
- 1.7.13 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангаж салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.14 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.15 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.

- 1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээ авна.
- 1.7.19 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдийг жил бүр хоёр удаа эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээнд хамруулна.
- 1.7.20 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

Ажилтан

- 1.7.21 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.22 Нийгмийн даатгал төлөгч бүр орон сууцтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.23 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.24 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрд

- 1.7.25 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Эдийн засгийн чөлөөт бүс, үйлдвэр технологийн парк байгуулах ажлыг орон нутгийн бодлогоор дэмжиж, тус бүсэд байгуулагдах худалдаа, үйлчилгээ, хөнгөн үйлдвэрийг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт татах замаар хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.3. **БАЯНЧАНДМАНЬ** сумын бүс нутагт “Үйлдвэр технологийн парк” байгуулна.
- 2.1.4. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.5. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.

- 2.1.6. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

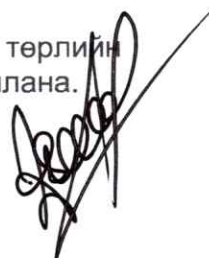
2.2 Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

- 2.2.1 Харилцаат муж, хотуудад аймгийн төрийн болон хувийн аж ахуй нэгжүүдийн албан хаагчдыг урт, богино хугацааны сургалтад хамруулж орчин үеийн техник, технологийн дэвшилд мэргэшсэн алба хаагчдыг бий болгох.
- 2.2.1 Гадаад харилцаагаа өргөжүүлж хөдөө аж ахуйн салбарт тэргүүлэгч гадаад улсын муж, хотуудтай харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулан хамтран ажиллах.
- 2.2.2 Одоо байгаа харилцаат муж, хотуудтай хамтын ажиллагааны чиглэлийг шинэчлэн тогтоож гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалт, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.2 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдэрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.4 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.5 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.6 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.7 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар "Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс"-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.8 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.9 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.10 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологийг нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.12 Өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.13 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 3.1.14 "Хүнсний хувьсгал" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүнүүдийн дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Бусад аймаг сумын хоршооны сайн туршлагыг судалж, хоршоодын хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.5 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

- 4.1.1. Сумын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг сумынхаа эдийн засгийг тэлэх суурь салбар болгон хөгжүүлнэ.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлогийг түшиглэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Хортон шавжийн, тархалтын судалгаа, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж, Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан,

тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.

- 5.1.5 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.6 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.7 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хороолол айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

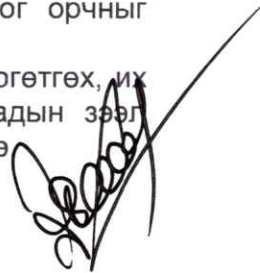
5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1 Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.
- 5.3.2 Бичил уул уурхайн үйл ажиллагаанд хяналт, шалгалт хийж, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулан, шаардлагатай арга хэмжээ авна.
- 5.3.3 Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийн унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.
- 5.3.4 Бичил уурхай болон уул уурхайн хариуцлагагүй үйл ажиллагааны улмаас хөндөгдөн эвдэрч эзэнгүй орхигдсон талбайн нөхөн сэргээлтийн ажлыг орон нутгийн төсөвт тусган ажиллана.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 "Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж" төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.

- 6.1.4 Хот суурины үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Сумдын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 6.1.6 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно.
- 7.1.6 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.

7.2 Хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.3 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.4 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.5 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтад хамруулж олон улсын жишигт нийцүүлнэ.
- 7.2.6 Төрийн албанд таваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж, сүүлийн гурван жилд нь "маш сайн" үнэлэгдсэн төрийн албан хаагчийг "1+2" буюу гадаадад хэлний бэлтгэл болон ахисан түвшний сургалтад хамруулах бодлого баримтална.
- 7.2.7 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.8 Төрийн түрээсийн орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлж, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээл олгох бодлого баримтална.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

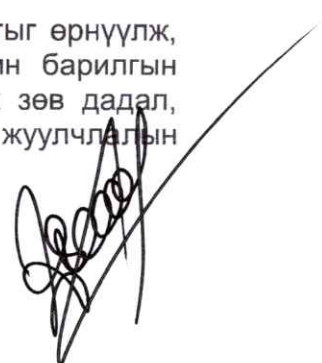

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.3 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.4 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.5 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.6 Мэдээлэл харилцаа холбоо, хиймэл оюун ухаан, шинэ технологийг уул уурхай, боловсруулах аж үйлдвэр, эрчим хүч, зам тээвэр, логистик, эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй зэрэг бүх салбарт өргөнөөр нэвтрүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.7 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- 7.3.8 Эх хэл дээрх боловсруулалтыг сайжруулахад төрөөс дэмжих, төрийн үйлчилгээнд ухаалаг чат бот нэвтрүүлнэ.
- 7.3.9 Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, харилцаанд "блокчейн" технологийг ашиглан маргааныг бууруулна.

НАЙМ. ОРОН НУТАГ

8.1. Шинэ зууны шинэ төрх - БАЯНЧАНДМАНЬ

- 8.1.1. Сумын өнгө үзэмжийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн бүтээн байгуулалтыг өрнүүлж, түүнд иргэдийн оролцоог ханган гудамж, талбайн нэр, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандарт нэвтрүүлэн, иргэдэд хотдоо амьдрах зөв дадал, хэвшил, хандлагыг бий болгож, шинжлэх ухаан, технологи, аялал жуулчлалын сум болгон хөгжүүлнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/382

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Борнуур сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Борнуур сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Борнуур сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /12 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Борнуур сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020759

**ТӨВ АЙМГИЙН БОРНУУР СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН БОРНУУР СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024
ОНЫ СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

БОРНУУР

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус
- 5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 **"Оюунлаг Төв аймагчууд"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 **"Хүүхэд бүр цэцэрлэгт"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 **"Багш бүрд компьютер"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.9 Англи хэлний сургалтын чанарт онцгойлон анхаарч, олон талын нөөц боломжийг ашиглан хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, нээлттэй боломжийг бий болгоно.
- 1.1.10 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.11 Сургуулийн байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.12 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.13 **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.14 **"Төв +100"** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.15 Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.16 Бүх шатны боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.17 **"Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.

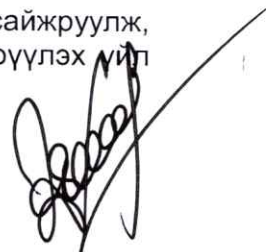
- 1.1.18 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **“Хүүхэд -Эрдэнэ”** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.19 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан **“Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан”**-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлж, тогтмол ажиллуулна.
- 1.1.20 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.
- 1.1.21 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, өрсөлдөх чадвартай мэргэжлийн ажилтан бэлтгэж, хөдөлмөрийн зах зээлд нийлүүлнэ.
- 1.1.22 Мэргэжлийн өндөр ур чадвартай, гагнуурчин, цахилгаанчин, инженер техникийн мэргэжилтнийг солонгос улстай хамт сургаж, дадлагажуулна.
- 1.1.23 320 хүүхдийн сургуулийн өргөтгөлийн барилгыг барьж бүрэн оруулна.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх **“Нийгмийн эрүүл мэндийн төв”**-ийг байгуулна.
- 1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.7 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлагажуулна.
- 1.2.8 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.9 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвихад соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.

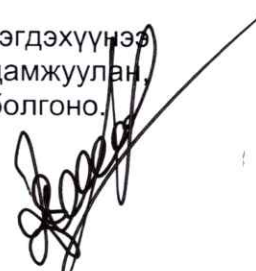
- 1.3.4 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.5 Үндэсний гар урлаачид, уран зураачид, уран дархчуул, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллана.
- 1.3.6 Сумаас төрсөн Эрдэмтдийн зөвлөлтэй хамтран түүхэн дурсгалт газрууд, археологи, палеонтологи, угсаатны зүйн чиглэлээр судалгаа хийж, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 1.3.7 Сумын соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.8 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.
- 1.3.9 Соёлын салбарт ажиллагсдын цалин хөлс, нийгмийн баталгааны талаарх арга хэмжээг бусад салбарын төрийн албан хаагчидтай нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтэц, орчин төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.3 Тамирчдын бэлтгэл сургуулилыг сайжруулж, тив, дэлхий, олимпод өрсөлдөх амжилтад хүргэх зорилт тавьж ажиллана.
- 1.4.4 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.5 Улс, аймгийн болон олон улсын чанартай спортын тэмцээн, уралдааныг сумандаа зохион байгуулна.
- 1.4.6 **Спорт аяллыг хөгжүүлнэ.**
- 1.4.7 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 БНСУ-ын хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.
- 1.5.4 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.5 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.

- 1.5.6 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нутгаа зорьё” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.7 Бизнесийн хөгжлийн төвүүд, хөдөлмөрийн бирж, бизнес холбоодтой төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар хамтын ажиллагаагаар дэмжинэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.7.1 24 айлын Орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.2 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.
- 1.7.3 Барилга захиалагч, орон сууцжуулах чиг үүргийг нэмэгдүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад, эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

4117144522

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Аймаг сумын харьяат оюутан залууст зориулсан хөдөлмөрийн бирж байгуулж, ажиллуулна.
- 1.7.4 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

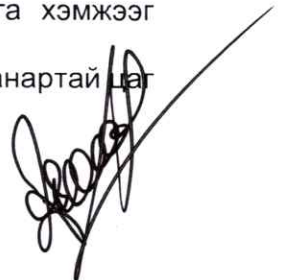
Залуучууд

- 1.7.5 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.6 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.7 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.8 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.9 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.10 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.11 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ"-г нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.12 Ахмад настны хуулийн дагуу жил бүр төсөв тусгайлан хуваарилж ажиллана.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.13 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.14 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.15 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

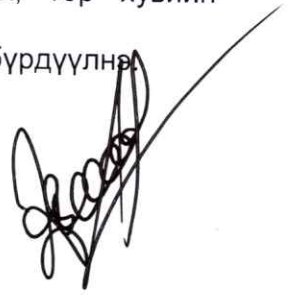
Малчид, тариаланчид

- 1.7.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.19 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.20 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.21 Тариалангийн талбайгаа 2 жил ашиглаагүй иргэн ААН байгууллагуудын газрыг хураан авч дахин хуваарилах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

Ажилтан

- 1.7.22 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.23 Нийгмийн даатгал төлөгч бүр орон сууцтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

**Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур
орлоготой иргэд**

- 1.7.24 **“Халамжаас-Хөдөлмөрт”** бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.25 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих **“Гэр”** төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрд

- 1.7.26 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

2.2 Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

2.2.1 БНСУ-ын Харилцаат муж, хотуудад хувийн аж ахуй нэгжүүдийн албан хаагчдыг урт, богино хугацааны сургалтад хамруулж орчин үеийн техник, технологийн дэвшилд мэргэшсэн алба хаагчдыг бий болгох.

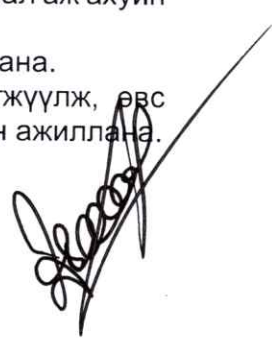
2.2.1 Гадаад харилцаагаа өргөжүүлж хөдөө аж ахуйн салбарт тэргүүлэгч гадаад улсын муж, хотуудтай харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулан хамтран ажиллана.

2.2.2 Одоо байгаа харилцаат муж, хотуудтай хамтын ажиллагааны чиглэлийг шинэчлэн тогтоож гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалт, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.2 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.5 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.

- 3.1.6 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.7 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.8 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, сөрчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.9 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.10 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулгах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.11 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.12 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 3.1.13 “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн 19 бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумдын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Гадаад орнуудын хоршооны сайн туршлагыг дэлгэрүүлж, хоршоодын гадаад дотоод хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.5 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.4 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.6 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор аймаг, сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

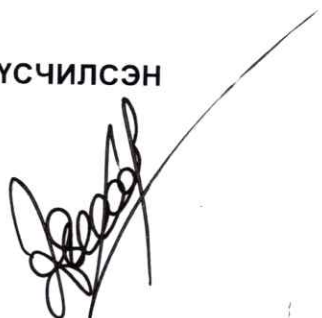
- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.2.4 Хаягдал усыг дахин боловсруулах, цэвэршүүлсэн усыг дахин ашиглах үйл ажиллагааг дэмжин хөгжүүлнэ.

5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1 Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийн унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Сумын үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.6 Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд аймгийн иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 6.1.7 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай хот хоорондын тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.8 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

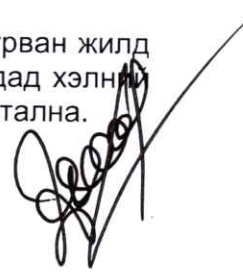
ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.3 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.4 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, “НОГООН БҮС”-ийг бий болгоно.
- 7.1.5 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.

7.2 хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн захиргааны албан хаагчдын тоон өсөлтийн зохистой харьцааг тогтооно.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.3 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.4 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.5 Төрийн албанд таваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж, сүүлийн гурван жилд нь “маш сайн” үнэлэгдсэн төрийн албан хаагчийг “1+2” буюу гадаадад хэлний бэлтгэл болон ахисан түвшний сургалтад хамруулах бодлого баримтална.

- 7.2.6 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.7 Шинэ төгсөгч, залуу төрийн албан хаагчдын байраар хангах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг иргэн бүр хэрэглэж хэвшинэ.
- 7.3.2 Төрөөс иргэн, бизнест үзүүлж буй гол үйлчилгээнүүдэд процессын шинжилгээ хийж цахимжуулах, хиймэл оюун ухаан ашиглах, автоматжуулах боломжийг тодорхойлж, үйлчилгээ авах хугацаа болон үе шатыг 2 дахин бууруулна.
- 7.3.3 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.4 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.5 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.6 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.7 Мэдээлэл харилцаа холбоо, хиймэл оюун ухаан, шинэ технологийг уул уурхай, боловсруулах аж үйлдвэр, эрчим хүч, зам тээвэр, логистик, эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй зэрэг бүх салбарт өргөнөөр нэвтрүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.8 "Старлинк" болон мобикомын шилэн кабелийн хурдыг нэмэгдүүлж, үйлчилгээ үзүүлэгчдийг дэмжинэ.
- 7.3.9 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- 7.3.10 Аливаа контентын жинхэнэ эсвэл хиймэл оюун ухаанаар бүтээгдсэн эсэхийг тодорхойлох, байгууллагын болон иргэдийн нэр хүндэд халдах аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх системийг бүрдүүлнэ.
- 7.3.11 Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, харилцаанд "блокчейн" технологийг ашиглан маргааныг бууруулна.

Дэд бүтцийн хувьд

- 8.1.1 Хуучин барилга, байгууламжийг засварлаж 24 айлын шинэ орон сууц барих ажлыг хувийн хэвшлийн байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/383.
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Бүрэн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Бүрэн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Бүрэн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /8 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Бүрэн сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020761

**ТӨВ АЙМГИЙН БҮРЭН СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН БҮРЭН СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024
ОНЫ ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

БҮРЭН СУМ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил, шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

ТАВ. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

ЗУРГАА. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

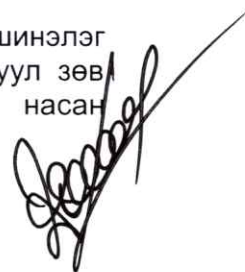
- 6.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 6.2 Цахим засаглал

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 Оюунлаг-Төв аймаг” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, ерөнхий боловсролын сургалтын чанарыг сайжруулан, чанар болон гүйцэтгэлийн үнэлгээ, элсэлтийн ерөнхий шалгалтын үр дүнг ахиулна.
- 1.1.2 ЕБС-ийн хамран сургалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.3 **“Хүүхэд бүр цэцэрлэгт”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг зохих түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.4 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.5 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.6 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.7 **“Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.8 Багш, удирдах ажилтны мэдээлэл холбооны технологи ашиглах чадвар, цахим контент бэлтгэх мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэн ажлын байр ан дээрээ хөгжих орчин бүрдүүлэн Багш бүрийг зөөврийн компютраар хангана.
- 1.1.9 Хөгжлийн тэргүүлэх чиглэлээр суралцаж байгаа болон сурлагын амжилтаар тэргүүлэгч оюутнуудыг сургалтын төлбөрийн тэтгэлэг олгох төсөл хөтөлбөрүүдэд хамруулна.
- 1.1.10 Цэцэрлэгийн хүүхдийн тоглоомыг олшруулж, сурч боловсрох орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.11 “Үдийн хоол “үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулж Хүүхэд бүрийг шим тэжээллэг аюулгүй халуун хоолны үйлчилгээнд тэгш хамруулна.
- 1.1.12 **“Хүүхэд бүрд сүү”** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.13 “Хүүхдэд Ээлтэй дотуур байр” дэд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, дотуур байрны тоног төхөөрөмжийн хангалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.14 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сурах орчин нөхцөлийг сайжруулж, тэдэнд ээлтэй сургалтын орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.15 ЕБС, Нархан цэцэрлэгийн “Хүүхэд хамгааллын бодлого”-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.16 Хичээлээс гадуурх сургалтын үйл ажиллагааг дэмжих замаар хүүхдийн авьяас, чадварыг хөгжүүлнэ.
- 1.1.17 Хүүхэд залуучуудад эх оронч үзэл төлөвшүүлэхэд төр, аж ахуйн нэгжийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.1.18 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

- 1.1.19 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, өрсөлдөх чадвартай мэргэжлийн ажилтан бэлтгэж, хөдөлмөрийн зах зээлд нийлүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

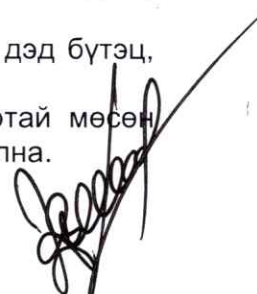
- 1.2.1 Урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх, эрүүл амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна..
- 1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг суманд үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Эрүүл эхээс эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийн хүрээнд эх хүүхдийн эндэгдлийг бууруулах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5 Эрт илрүүлэг үзлэгээр шүдний цоорол өвчнөөр оношлогдсон 0-18 насны хүүхдүүдийг эмчлэн эрүүлжүүлнэ.
- 1.2.6 Зонхилон тохиолдох халдварт бус өвчний эрт илрүүлэг үзлэгийн хамралтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.2.7 ЭМТ-ийн тоног төхөөрөмжийн хангалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.2.8 ЭМТ-ийн эмчийн хангалтыг нэмэгдүүлэх.
- 1.2.9 Эрүүл мэндийн төв, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Соёлын төвийн мэргэшсэн боловсон хүчний хангалтыг хангуулна.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.4 Номын сангийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ..
- 1.3.5 Орон нутаг судлах музейн үзмэрийн тоог нэмэгдүүлж, ашиглалт, үйлчилгээг сайжруулна.
- 1.3.6 Соёлын төвийн материаллаг бааз, тоног төхөөрөмж, хангалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.3.7 ЕБС-ийн сурагчдын дунд "Малчны хотонд" тэмцээнийг зохион байгуулна.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Иргэдийг сорил судалгаанд хамруулан зохих түвшинд хүрсэн хүний эзлэх хувийг нэмэгдүүлнэ..
- 1.4.2 Биеийн тамир, спортыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд тулгуурлан хөгжүүлж, тамирчдын залгамж халааг бэлтгэнэ.
- 1.4.3 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтэц, орчин төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.4 Залуучуудын дунд болон баг байгууллагын дунд улирлын чанартай мөсөн наадгай, төрийн албан хаагчдын спортын тэмцээнийг зохион байгуулна.

- 1.4.5 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж аймаг, бүсийн уралдаан тэмцээнийг суманд зохион байгуулна.
- 1.4.6 Улс, аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээнд сум орон нутаг төлөөлөн оролцож тамирчдыг бодлогоор дэмжин хамтарч ажиллана.
- 1.4.7 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй иргэн хувийн хэвшилтэй хамтарч ажиллана.

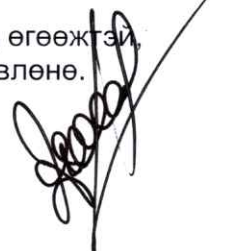
1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гэр бүлийн хөгжил, оролцоог дэмжихэд чиглэсэн “Залуус” бичил төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ..
- 1.5.4 Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөдөлмөр эрхлэлт дэмжих хөтөлбөрт хамруулна.
- 1.5.5 Ажил олгогч байгууллагын хөрөнгө оруулалт, бүтээн байгуулалтын төсөл хөтөлбөр, тусгай сангуудын санхүүжилтээр бий болсон шинэ ажлын байрыг бүртгэж мэдээлнэ.
- 1.5.6 Бүрэн брэндийн дэлгүүрийн тогтвортой байнгын ажиллах нөхцөл боломжийг бүрдүүлж төмс хүнсний ногоо, мах махан бүтээгдэхүүнийг худалдан борлуулна.
- 1.5.7 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.
- 1.5.8 Сул чөлөөтэй ажлын байрны захиалгын дагуу ажилгүй иргэдийг хөдөлмөрт бэлтгэж, ажлын байранд зуучилна.
- 1.5.9 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.10 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.5.11 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлэн, орлогын төлөвлөгөөг жигд биелүүлж, татварын өр барагдуулалтын стандартыг хангана.
- 2.1.2. Төсвийн ил тод байдал, сахилга хариуцлагыг дээшлүүлнэ..
- 2.1.3. Даатгалын салбарын тогтвортой байдлыг хангаж, салбарын хамрах хүрээг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.4. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн ашиглалтыг сайжруулан, ашигт ажиллагааг дээшлүүлнэ.
- 2.1.5. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжих төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж төлөвлөнө.

- 2.1.6. Төсвийн болон орон нутгийн төсөвт байгууллагын худалдан авалтыг www.tender.gov.mn цахим тендер шалгаруулалтын үйл ажиллагаагаар дамжуулж сүүлийн үеийн дэвшилтэт технологид тулгуурлан зохион байгуулж ажиллана..
- 2.1.7. Төрийн худалдан авах ажиллагаагаар дамжуулан эх оронч, дотоодын үйлдвэрлэлийн худалдан авалтыг дэмжинэ.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Сумын эдийн засгийн бүсийн бэлчээрийн хэмжээ, даацад нь нийцсэн сүргийн бүтэц, малын тооны оновчтой хэмжээг шинжлэх ухааны байгууллагатай хамтран тогтоож, баг, сумын ИТХурлаар шийдвэр гаргуулан, үе шаттай хэрэгжүүлнэ..
- 3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 “Казакын цагаан толгойт” үүлдрийн хэсгийн үхэр, нутгийн Монгол “Баянцагаан” хонийг сайжруулагчаар ашиглаж, нийт мал сүрэгт цөм сүргийн эзлэх хувийн жинг нэмэгдүүлнэ..
- 3.1.5 Гахай, тахианы цех үйлдвэрлэлийн төсөл хөтөлбөрийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.6 Малын гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулж, хүн амыг эрүүл, аюулгүй хүнсээр хангах зорилгоор тандалт шинжилгээг тогтмол хийнэ.
- 3.1.7 Хөдөөгийн багт инженерийн хийцтэй гүн өрмийн худаг шинээр гаргах .
- 3.1.8 Таван багт мал угаалгын стандарт шаардлага хангасан мал угаалгын ванн барих ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.9 Малчдыг өвөлжөө хаваржааны хөл, бууцыг хашаажуулан ногоон тэжээл тариалах ажлыг зохион байгуулна.
- 3.1.10 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Шилмэл мал, сүү цагаан идээний үзэсгэлэн худалдааг зохион байгуулна.
- 3.1.12 Мод бутлаг ургамлын тариалалт, жимс, жимгэсний нэр төрөл, үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, Чацаргана жимс жимгэсний тариалалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.13 Зуны хүлэмжийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, шинэ ургацын ногооны хангамжийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.14 “Өрх бүр хүнсээ бэлтгэе” уриалга дор өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 3.1.15 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ .БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 4.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотой ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.2 Мод үржүүлэг тариалалтын зориулалтаар иргэд аж ахуй нэгжид газар эзэмшүүлэн мод үржүүлгийн газар бий болгоно.
- 4.1.3 Гандангийн ойр орчмыг ногоон байгууламж бүхий цэцэрлэгт хүрээлэн маягаар тохижуулна
- 4.1.4 Хог хаягдлын менежментийг сайжруулах хөтөлбөр төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангаж, орчны бохирдлыг бууруулна.
- 4.1.5 Хог хаягдлыг ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээнд технологийн шинэчлэл хийж, ангилсан хогийг тусад нь цуглуулдаг тогтолцоог нэвтрүүлэн хоёрдогч түүхий эд авдаг байгууллага, иргэдийг дэмжиж, иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн байгууллагын үүрэг, хариуцлагыг дээшлүүлнэ.
- 4.1.6 Хогийн төвлөрсөн цэгийг ашиглалт хамгаалалтыг сайжруулна.
- 4.1.7 Рашаан, уст цэгийг судалгаа шинжилгээнд хамруулна.
- 4.1.8 Булаг шанд, рашаан усыг бохирдохоос хамгаалах арга хэмжээ авна.

ТАВ. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил

- 5.1.1 Гэр хорооллын айл өрхийг нэгдсэн дулаан, цэвэр, бохир усны инженерийн шугам сүлжээнд холбох ажлыг үргэлжлүүлнэ..
- 5.1.2 Хүүхдэд "Ээлтэй дотуур байр" дэд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж 130 хүүхдийн ортой дотуур байрны шинэ барилгыг ашиглалтад оруулна.
- 5.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Сумын төвийн 0,4 шугамын модон шонг бетонон шонгоор солих ажлыг хийнэ.
- 5.1.5 Дотуур байрны гадна гэрэлтүүлэг, камержуулалд, явган замын ажлыг хийнэ.
- 5.1.6 Сумын төвийн үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.7 Ахмадын өргөө шинээр барьж ашиглалтад оруулна.
- 5.1.8 Ахуйн үйлчилгээний нэгдсэн төвийн "Хувцас угаалгын" хүчин чадлыг сайжруулна.
- 5.1.9 Хуучин 2 давхар барилгын их засварын хийж төрийн албан хаагчийн байрны зориулалтаар ашиглана.
- 5.1.10 Сумын төвийн гудамж хорооллын гэрэлтүүлэг, зам талбайн тохижилтын ажлыг хийж гэрэлтүүлгийг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.11 сумын 100 жилийн ойг угтан "Соёлч өрх" "Бүтээлч гудамж" шилдэг тохижилттой аж ахуй нэгж байгууллага шалгаруулах журмыг боловсруулан батлуулж, сумын өнгө үзэмжийг сайжруулахад иргэдийн санал санаачилгыг дэмжин урамшуулна.
- 5.1.12 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж Юнител, Жи-мобайлын сүлжээний өргөтгөлийг хийнэ.
- 5.1.13 Бүрэн Зуунмод чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын ТЭЗҮ-ийг хийлгэнэ.

- 5.1.14 Аж ахуйн нэгж, байгууллагын гэрлэн хаяг, фасадны болон гудамж, зам талбайн гэрэлтүүлэг, тээврийн хэрэгслийн ил зогсоолуудыг нэмэгдүүлж, стандартад нийцүүлнэ.

ЗУРГАА. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

6.1 Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 6.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.1 Хүний эрхийн талаар боловсрол олгох сургалтыг зохион байгуулна.
- 6.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 6.1.3 Төрийн байгууллагуудын нээлттэй хаалганы өдөрлөгийг салбар дундын уялдааг ханган зохион байгуулж, иргэдийн өргөдөл гомдол, санал хүсэлтийг хүлээн авч, шийдвэрлэлтийн дундаж хугацааг бууруулна.
- 6.1.4 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.5 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 6.1.6 Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвөөр дамжуулан иргэдэд төрийн үйлчилгээг түргэн шуурхай, хүртээмжтэй хүргэж, иргэдийн санал хүсэлтийг хүлээн авч холбогдох байгууллагуудад уламжлан шийдвэрлэлтэд хяналт тавьж ажиллана
- 6.1.7 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж гудамж хорооллын хяналтын камерыг нэмэгдүүлнэ.

6.2 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 6.2.1 Төрийн үйлчилгээг цахимжуулж, “Цахим-Төв аймаг” төслийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ
- 6.2.2 Иргэдийн өргөдөл гомдол, санал хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэлтийн дундаж хугацааг бууруулах.
- 6.2.3 Улс төрийн нөлөөнөөс үл хамааран төрийн албан хаагч тогтвортой ажиллах нөхцөлийг хангуулж, томилгооны зөрчилгүй ажиллана.
- 6.2.4 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог сайжруулж, мэдээллийн ил тод байдлыг хангана.
- 6.2.5 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтосол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, Бүрэн сум мэдээ мэдээлэл цахим хаягаар ил тод мэдээлнэ.
- 6.2.6 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох бүтцийг сайжруулна.
- 6.2.7 Төр, хувийн хэвшил, байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжин ажиллана.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/384

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Дэлгэрхаан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Дэлгэрхаан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Дэлгэрхаан сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /6хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Дэлгэрхаан сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020763

**ТӨВ АЙМГИЙН ДЭЛГЭРХААН СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН ДЭЛГЭРХААН СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024
ОНЫ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ХУРИМТ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

ТАВ. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized cursive letters.

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 "Оюунлаг Төв аймагчууд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 "Хүүхэд бүр цэцэрлэгт" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд хүргэж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 "Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, мэргэжлийн багшийн хангалт, ур чадварыг сайжруулна.
- 1.1.6 "Багш бүрд компьютер" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.7 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.8 "Хүүхэд бүрд сүү" хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.9 "Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангаж, Дотуур байрны барилгыг шинээр барьж ашиглалтад оруулна.
- 1.1.10 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, "Хүүхэд-Эрдэнэ" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.11 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.
- 1.1.12 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, шаардлагатай мэргэжлээр сурч байгаа оюутнуудад дэмжлэг үзүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Хавдрын эсрэг "Эрүүл Төв аймагчууд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.3 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, "Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн "Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулна.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн төвийн барилгад их засвар хийж, ая тухтай орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2.7 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэлийг эрэмбийн дагуу хийнэ.

- 1.2.8 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.9 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.3 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.4 Соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.5 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Спорт заалыг стандартад нийцүүлэн үе шаттай засварлана.
- 1.4.2 Нийтийн биеийн тамираар хичээлдэгсдийн тоог нэмэгдүүлж, их спортын тодорхой төрлүүдээр хичээллэн амжилт гаргах боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.3 Орон нутгийн онцлог давуу талд тушиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шатайгн харваа, сур харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.4 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.

1.6 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

- 1.6.1 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг гучиваа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.2 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.3 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.4 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ"-г нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.5 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

- 1.6.6 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, цөөн малтай болон зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.7 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.8 Малчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.
- 1.6.9 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж ажиллана.
- 1.6.10 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.
- 2.1.3. Төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.4. Нийтийн зориулалттай орон сууцны гадна фасад, дээврийг засварлах ажлыг үе шат хэрэгжүүлнэ.

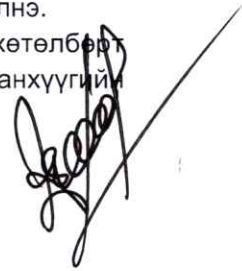
2.2. Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц

- 2.2.1. “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.2. Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 2.2.3. Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.4. Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 2.2.5. Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, үүрэн холбооны сүлжээний хүчин чадлыг нэмэгдүүлж ашиглалтыг сайжруулна

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, уламжлалт багаж хэрэгсэл, жижиг дунд оврын техник тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлнэ
- 3.1.2 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.3 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг дэмжиж, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн

үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

- 3.1.5 Бэлчээрийн даац, чадамж төлөв байдлын үнэлгээнд тулгуурлан зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, хамгаалах болон бэлчээрийн доройтол, мэргэчтэй тэмцэх ажлыг хэрэгжүүлж, бэлчээрийн худаг, уст цэгийг сэргээн засах, шинээр гаргах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 3.1.6 Малчдын хөдөлмөр хорших үйл ажиллагааг дэмжин хадлан тэжээлийн олон наст ургамал, ногоон тэжээл тарих ажлыг зохион байгуулна

ДӨРӨВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 4.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.2 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлнэ.
- 4.1.3 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлэх шинжлэх ухааны үндэслэлтэй тогтоосон нөөц дээр нь тулгуурлан хяналт тавьж хэрэгжүүлнэ
- 4.1.4 Ахуйн хог хаягдлыг төрөлжүүлэн ялгах, дахин боловсруулах, булшлах ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 4.1.5 Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, малчдад түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх
- 4.1.6 Хайгуулын зөвшөөрөл олгогдсон газруудад хяналт тавьж ажиллана.

ТАВ. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

5.1 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 5.1.1 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгож, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 5.1.2 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.4 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулна.
- 5.1.5 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.6 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 5.1.7 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 5.1.8 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 5.1.9 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582; Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/385

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Жаргалант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Жаргалант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Жаргалант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /1/хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг:Жаргалант сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020765

**ТӨВ АЙМГИЙН ЖАРГАЛАНТ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 ОНЫ АЙМАГ,
СУМДЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус
- 5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

Хүний хөгжлийг хангаж иргэдэд үзүүлэх нийгмийн салбарын үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулан, бүх шатны боловсрол, сургалтын байгууллагыг хүний хөгжлийн төв болгон хөгжүүлж, эрүүл ахуй, ээлтэй орчин, чанартай, хүртээмжтэй үйлчилгээг бий болгоно.

- 1.1.1 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.2 **“Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.3 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.4 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.5 Сургуулиудад байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.6 Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, “Хүүхэд-Эрдэнэ” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.7 Бүх шатны боловсролын байгууллагад “Хүүхэд хамгааллын бодлого”-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.8 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан **“Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан”**-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлж, тогтмол ажиллуулна.
- 1.1.9 Сургуулийн спорт заалны өргөтгөл барина.
- 1.1.10 Иргэд хөгжлийн төв байгуулна.

1.2 Эрүүл мэнд

Нийгмийн эрүүл мэндийн асуудлыг анхаарлын төвд байлгаж, иргэдэд эрүүл мэндээ хамгаалах, эрүүл аж төрөх дадал хэвшил олгох мэдээлэл, сургалт сурталчилгааны ажлыг эрчимжүүлэн, халдварт болон халдварт бус өвчнийг бууруулж, эрүүл дадал хэвшил, идэвхтэй амьдралын хэв маягтай иргэн төлөвшүүлэн, эрүүл мэндийн чанар, хүртээмж, үр дүнтэй тогтолцоог хөгжүүлнэ.

- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

- 1.2.3 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.4 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулна.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн байгууллагын барилга байгууламж, дэд бүтцийг сайжруулан, стандарт, чанарын шаардлага хангасан тэгш, хүртээмжтэй, чанартай үйлчилгээг хүргэнэ.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.7 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлагажуулна.
- 1.2.8 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.9 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ. Нийтийн биеийн тамир, спортоор хичээллэгсдийн тоог нэмэгдүүлж, эрүүл хооллолт, дасгал хөдөлгөөний дадал хэвшлийг бий болгох аян, хөдөлгөөн өрнүүлнэ. Нийтийн биеийн тамирын талбай байгуулна.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Монгол хэл, бичгээ иргэн бүр чанартай эзэмшиж, төрийн албан хэрэг хөтлөлтийг хос бичгээр хөтлөх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.3.2 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадварыг төлөвшүүлнэ.
- 1.3.3 Үндэсний гар урлаач, зураач, уран дархан, уран барималчин, хувцас урлаач иргэн аж ахуйн нэгжийг дэмжин, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.
- 1.3.4 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.5 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.6 Нийтийн номын санд цахим мэдээллийн сан бүрдүүлэн “Хүний хөгжил-мэдээллийн төв” болгон хөгжүүлнэ.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 **Спорт аяллыг хөгжүүлнэ.**
- 1.4.3 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, идэвхтэй амьдралын хэвшилтэй иргэн, гэр бүлийг дэмжиж, биеийн тамир, спортын ээлтэй орчин бүрдүүлж санал санаачилгыг дэмжиж хамтран ажиллана.
- 1.4.4 Их спортыг хөгжүүлэн, бэлтгэл сургуулилыг чанаржуулан, шилдэг тамирчдыг бэлтгэн гаргана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

Төр, хувийн хэвшлийн дэмжлэгтэйгээр хөтөлбөр, төслийг хэрэгжүүлж, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлэн, ажлын байр бий болгон хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин нэмэгдүүлнэ.

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож байгаа иргэд, ААН-г дэмжиж ажиллана.
- 1.5.2 Хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.4 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нутгаа зорьё” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.7.1 Төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.2 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт, хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Сумын Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.
- 1.7.4 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.5 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.6 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.7 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.8 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.9 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.10 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.11 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.12 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.13 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.14 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.
- 1.7.15 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

Ажилтан

- 1.7.16 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.17 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.

Иргэн бүрд

- 1.7.18 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

НН0А0064 9060464

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

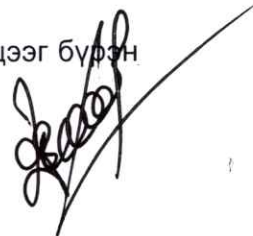
- 2.1.1. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.

- 2.1.2. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, үндэсний хэмжээний гол үйлдвэрлэгч аймаг болж чадсан давуу тал, нөөцдөө тулгуурлан, нийслэл болон төвийн бүсийн зах зээлийн интеграцид манлайлан оролцоно.
- 3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.6 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.7 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.8 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар "Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс"-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.9 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.10 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээгдэх, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, услалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологийг нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.12 Үр үржүүлгийг дэмжин үрийн аж ахуй байгуулж, аймагтаа үйлдвэрлэсэн бүс нутагт тохирсон, нутагшсан үрээр тариалалт хийж, жилд тариалах үрийн 70 хүртэл хувийг хангана.
- 3.1.13 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.14 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.15 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.

- 3.1.16 Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж, тэжээлийн тариалалтаар улсдаа тэргүүлсэн амжилтаа бататган, улсын хэмжээний малын тэжээлийн 50-аас доошгүй хувийг үйлдвэрлэнэ.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникуудийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.5 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг бүс нутгаар, олон давтамжтай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

- 3.3.1 “Хөдөө аж ахуйн стратегийн бүс нутаг”, “Хүнс үйлдвэрлэгч, экспортлогч улс болох Засгийн газрын зорилтыг хангах түшиц аймаг болох, “Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг болох аймгийн урт хугацааны бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.3.2 Газар зүйн заалттай болон орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх талаар мэргэжлийн байгууллага, ардэмтэн судлаачидтай хамтарч ажилланэ.
- 3.3.3 Бүтээгдэхүүн сурталчлах, борлуулах үзэсгэлэн худалдааг дотоод гадаадад олон хэлбэрээр зохион байгуулна.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

4.2. Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

- 4.2.1 Дотоодын аялал жуулчлалд зориулсан соёлын хөтөлбөр, худалдаа үйлчилгээг өргөжүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулах ажлыг зохион байгуулна.
- 5.1.4 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.6 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.7 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, “Эко жорлон” арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 4 Үнэт баялаг ус

ННДА00064 9050364

- 5.2.1 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.2 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.2.3 Сумын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1 Уул уурхайн үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.
- 5.3.2 Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийн унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.

**ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН
ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО**

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, эх засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутаг, хувийн хэвшил, гадаадын зээл тусламж, хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Газрын нөөцийн ашиглалт хамгаалалтыг сайжруулж, тариалангийн болон бэлчээрийн газруудын зүй зохистой ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.5 Сум суурины үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.6 Сумын хүүхэд залуучуудын чөлөө цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх соёл амралтын хүрээлэнгийн ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.
- 6.1.7 Хямд өртөгтэй орон сууц хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, иргэдийн ая тухтай амьдрах орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 6.1.8 Раман дээр 100 хүүхдийн цэцэрлэг барих ажлыг холбогдох дээд шатны байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлэх ажлыг зохион байгуулна.
- 6.1.9 Орон нутгийн чанартай авто зам дээр угтах хаалга барьж байгуулна.
- 6.1.10 Сумын эмнэлгийг бүрэн засварлаж хүн амын эрүүл мэндийн үйлчилгээг сайжруулна.
- 6.1.11 Цэвэрлэх байгууламж байгуулах ажлыг судлан холбогдох дээд шатны байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлэх.
- 6.1.12 Багуудын автомашины зам болон гудамж талбайн замыг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт болон хувийн хэвшлүүдтэй хамтран хатуу хучилттай зам тавих.
- 6.1.13 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.4 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно.

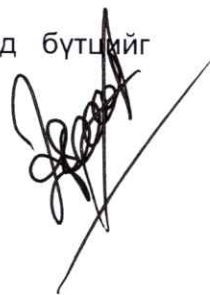

6.1.14. хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.1.5 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.1.6 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.1.7 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.1.8 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.1.9 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 7.1.10 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.

7.2. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.2.1 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.2.2 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/386

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Заамар сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Заамар сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Заамар сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Заамар сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020766

**ТӨВ АЙМАГ ЗААМАР СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМАГ ЗААМАР СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 -
2028 ОНД АЙМАГ, СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

БАТ-ӨЛЗИЙТ

Нэг: ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН ХҮРЭЭНД:

- 1.1 “Шинэ сум төсөл”-ийн санаачилгыг дэмжиж 50 айлын орон сууцны хороололд 5-н давхар нийтийн орон сууцны байр барих төсөл хэрэгжүүлэх
- 1.2 Эрүүл амьдралын хэв маягийг дэмжсэн дасгал хөдөлгөөн, спорт, нийтийн биеийн тамираар хичээллэх, эрүүл, зөв хооллох, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх нийгмийн эрүүл мэндийн тогтолцоог бэхжүүлэх үйл хэрэгт сумын иргэд, олон нийтийг хамруулах талаарх санаачилгыг дэмжих
- 1.3 Анагаах ухааны салбарыг аялал жуулчлалын баримжаатай хөгжүүлэх зохицуулалттай уялдуулан “Цайдам нуур”-ыг эмчилгээ, сувиллын чиглэлээр ажиллуулах талаарх асуудлыг мэргэжлийн байгууллагуудад санал тавьж дүн шинжилгээ хийлгэх

Хоёр: ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГЫН ХҮРЭЭНД:

- 2.1 Малчид, хоршоологчдын үүсгэл санаачилгад тулгуурласан: Тэжээл үйлдвэрлэл, боловсруулалтын цех байгуулахад нь дэмжлэг үзүүлэх, хамтарч ажиллах
- 2.2 Малын түүхий эдэд анхан шатны боловсруулалт хийх сум дундын хоршоолол байгуулах төрийн бодлоготой уялдуулж, дэмжих ажлын уялдаа холбоог тогтоох
- 2.3 Бүсчилсэн малын тэжээл үйлдвэрлэлийн хуваарьт оруулах асуудлыг судлан шийдвэрлүүлэх
- 2.4 Бороо, гадаргын ус хуримтлуулах, жижиг нуур цөөрөм байгуулах ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлэх
- 2.5 Дөрвөн улирлын хүлэмж, агуулах, зоорины аж ахуйг хөгжүүлж, хүнсний ногоо, жимс жимгэсний аж ахуйн төрөл чанарын бүрэлдэхүүнийг нэмэгдүүлэхэд анхаарах
- 2.6 Малын гаралтай дайвар бүтээгдэхүүнийг хаягдалгүй боловсруулах, уургийн өндөр агууламжтай түүхий эд бэлтгэх, эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчдийг дэмжих

Гурав: ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГЫН ХҮРЭЭНД:

- 3.1 Мах, махан бүтээгдэхүүн, сүү сүүн бүтээгдэхүүний ЖДҮ-ийг хөгжүүлж, бүтээгдэхүүн борлуулалтыг төрийн худалдан авалтаар дэмжих, цэцэрлэг, сургууль, ЭМ-н байгууллагуудаа хангах ажлыг албажуулж, хариуцлагажуулахад анхаарах
- 3.2 Малчин иргэд, өрх, хоршоодын анхан шатны боловсруулалт хийгдсэн бүтээгдэхүүнүүдийн зах зээлд борлуулах ажиллагаанд туслалцаа дэмжлэг үзүүлэх ажлыг сумын удирдлагуудтай хамтран зохион байгуулах

Дөрөв: ШУДАРГА ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ БОДЛОГЫН ХҮРЭЭНД:

- 4.1 Бүх нийтээр авлигатай тэмцэх, шударга бус зүйлийг үл тэвчих сэтгэлгээ, хандлагыг төлөвшүүлэхэд намын гишүүд, дэмжигчид, иргэд, олон нийтийг

идэвхжүүлж, дэмжиж, урамшуулж, шударга ёсыг тогтооход идэвх оролцоотой байх

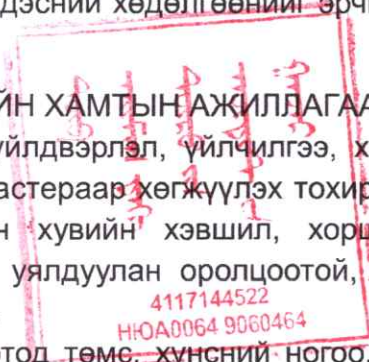
- 4.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг хангахад иргэд, олон нийтийн хяналт оролцоог сайжруулах

Тав: ХҮН БА ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧИН БОДЛОГЫН ХҮРЭЭНД:

- 5.1 “Бүдүүний рашаан”-аар ЦЭВЭР УС-ны цех байгуулах асуудлыг мэргэжлийн, эрдэм шинжилгээний байгууллагаар судлуулж сум, багийн иргэдэд ундны цэвэр усаар хангагдах нөхцөлд дэм болох үүднээс болон байгалийн цэвэр усны нөөцөө хамгаалах, арвилан хэмнэх сэтгэхүйд удирдах
- 5.2 Сум, багийн иргэдэд ундны цэвэр усаар хангагдах нөхцөлд дэм болох үүднээс болон байгалийн цэвэр усны нөөцөө хамгаалах, арвилан хэмнэх сэтгэхүйд удирдах.
- 5.3 “Бэлчээр ашиглалтын тухай” хуулийн хэрэгжилт, нийцэл, хандлагад ажиглалт, дүгнэлттэй хандах.
- 5.4 “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг эрчимжүүлэх аянд идэвх санаачилгатай оролцох.

Зургаа: БҮС НУТГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГААНЫ БОДЛОГЫН ХҮРЭЭНД:

- 7.1 Орон нутгийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, худалдаа, бирж, тээвэр логиستيкийн цогцолборыг кластераар хөгжүүлэх тохиромжтой 10 байршлыг санал болгож, хүсэлт гаргасан хувийн хэвшил, хоршоодыг дэмжинэ... гэсэн бодлого, зохицуулалттай уялдуулан оролцоотой, хамтарч ажиллах асуудлыг судлан шийдвэрлүүлэх,
- 7.2 Улаанбаатар хотод төмс, хүнсний ногоо, жимс, жимсгэнэ, махны хадгалалт, борлуулалтын цогцолбор байгуулах ... бодлого, зохицуулалттай уялдаа холбоо тогтоож ажиллах.

A handwritten signature in black ink is located in the bottom right corner of the page.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/387
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Лүн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Лүн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Лүн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /*Ц.Хишигжаргал*/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Лүн сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020709

Төв аймгийн Лүн сумын Монгол Ардын Намын хорооны
2024 оны 6 дугаар сарын 21-ны өдрийн
хуралдааны 02 тогтоолын хавсралт

**ЛҮН СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН ЛҮН СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС
СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

**ТӨВ АЙМГИЙН ЛҮН СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС
СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Манай сумын Намын хороо нь 2020 оны мөрийн хөтөлбөрийн биелэлтэд, дүгнэлт хийж Засгийн газрын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, аймгийн эдийн засаг нийгмийг тогтвортой хөгжүүлэх бодлого зэргийг удирдлага болгон хүний хөгжлийг дээдлэх эрхэм зорилго бүхий бодитой хэрэгжүүлэхүйц хөтөлбөрийг боловсрууллаа.

Нэг. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

Иргэн бүрд чанартай боловсрол эзэмших тэгш боломж бүрдүүлж бүх шатны боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааг чанартай, хүртээмжтэй дээшлүүлнэ.

- 1.1 Хүүхдийг Монгол улсын түүх, хэл, соёл, үндэсний өв, уламжлал, эх оронч сэтгэлгээ үндэсний үнэт зүйлээ дээдэлсэн зөв зан суртахуунтай хүмүүжил төлөвшилтэй хүн болгож “Хүүхдийн хүмүүжил төлөвшлийг сайжруулах” дэд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2 Сургуулийн өмнөх боловсролын бүлэг дүүргэлтийг норматив хэмжээнд барьж 5 настай хүүхдийн хамран сургалтыг нэмэгдүүлж “Хүүхэд бүр цэцэрлэгт” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.3 Боловсролын үйлчилгээнд хамрагдаж чадахгүй эрсдэлт бүлгийн суралцагч нэг бүрд шаардлагатай дэмжлэг туслалцаа үзүүлж боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.4 Бага, дунд боловсролын сургалтын чанарыг дээшлүүлж үр дүнд хүрэх “Оюунлаг Төв аймаг” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.5 Цэцэрлэг сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж аюулгүй сурах таатай орчныг бүрдүүлэхийн зэрэгцээ орчин үеийн ариун цэврийн байгууламжийг өргөтгөн хүртээмжтэй болгоно.
- 1.6 Үдийн хоолны орц, чанарыг шинэчилж амин дэмээр баялаг хоол, сүү, сүүн бүтээгдэхүүнээр хангана.
- 1.7 Хөгжсөн багшаас чадварлаг суралцагч ба дэд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.8 Сургуульдаа байгалийн ухаан технологийн хичээлийн лабораторийн туршилтын талбайтай болно.
- 1.9 Багш нарын хөгжилд дэмжлэг үзүүлж мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэхэд шат дараалсан арга хэмжээ хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2 Эрүүл мэндийн салбар

1.2.1 Эрүүл дадал хэвшилд эвхээтэй амьдралын хэв маягтай иргэнийг төлөвшүүлэх, эрүүл мэндийн чанар, хүртээмжийг үр дүнтэй тогтолцоотой хослон хэрэгжүүлнэ.

1.2.2 Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг чанартай хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

Үүний тулд: Эмч мэргэжилтний ёс зүй, оношилгоо, эмчилгээний бодит үр дүнг өвчтөнд мэдрүүлсэн үйлчилгээг эрхэмлэнэ.

1.2.3 Эрүүл "Төв аймаг", "Эрүүл хүүхэд" хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.2.4 Нотолгоонд суурилсан оношилгоо, эмчилгээний техник, технологийг практикт нэвтрүүлж иргэдийн сэтгэл ханамжийг нэмэгдүүлнэ.

1.2.5 Эм эмийн хэрэгсэл худалдаж авах, худалдах үйл ажиллагааг эмч мэргэжилтний хяналтад явуулж үнийн хөөрөгдөлгүй, чанартай эмээр үйлчлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ.

1.3 Соёл урлагийн салбарт

1.3.1 Төрт ёсны уламжлал, түүх соёлын дурсгал, утга зохиол, урлагийн бүтээлээр үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж эх оронч үзлийг дээдлэн, орон нутаг судлах музей байгуулж, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

1.3.2 Соёл урлагийн байгууллагын материаллаг баазыг нэмэгдүүлж мэргэжлийн боловсон хүчнээр хангах ажлыг хэрэгжүүлнэ.

1.3.3 Нийтийн номын санд цахим мэдээллийн сан бүрдүүлнэ. "Хүний хөгжил" – мэдээллийн төв бий болгоно.

1.3.4 Сумын хүн амын дунд "Иргэн бүр идэвхтэй хөдөлгөөнд оролцъё" урианы дор идэвхтэй хөдөлгөөн гимнастикийн нэгдсэн сургалт зохион байгуулж сумаараа биеийн тамирын идэвхтэй хөдөлгөөнийг хэрэгжүүлэгч болно.

1.4 Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгаалал.

1.4.1 Төр хувийн хэвшлийн дэмжлэг, оролцоотой хөтөлбөр, төслийг хэрэгжүүлэн ажлын байрыг нэмэгдүүлж хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшинг 2020 оныхоос 5%-р нэмэгдүүлнэ.

1.4.2 Хувийн хэвшлийг дэмжиж тусгай сангуудын хөнгөлөлттэй зээл, хөтөлбөрүүдэд хамруулж ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

1.4.3. Амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж ядуурлыг бууруулна.

1.4.4. Ахмад настны хөгжил хөдөлмөрийг дэмжих "Эрч хүч эрүүл амьдрал хөтөлбөр" хэрэгжүүлнэ.

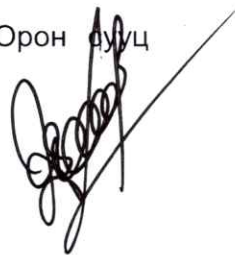
1.5 Орон сууцжуулах бодлого.

1.5.1 Бага өртөгтэй түрээсийн орон байрны хангамжийг нэмэгдүүлнэ.

1.5.2 Зорилтот өрхүүдэд чиглэгдсэн түрээсийн байрны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.5.3 Хувийн хэвшил иргэн хоорондын гэрээгээр хэрэгжүүлэх "Орон сууц хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг бодит ажил хэрэг болгоно.

Хоёр. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО.

2.1 Эдийн засаг, төсөв санхүү

2.1.1 Сумын эдийн засгийн бүтцийг төрөлжүүлж, төсвийн төлөвлөлтийг боловсронгуй болгож төсвийн тухай хуулийг чандлан мөрдөж дэвшилттэй технологи инновац шингэсэн шинэ нэр төрлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжих замаар хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг дээшлүүлэхийг зорино.

2.1.2 Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг хөгжүүлж иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.

2.1.3 Сумын төсвийн зарлагын ДНБ-д эзлэх хувийг өмнөх жилүүдээс бууруулна.

2.1.4 Эдийн засгийн үр өгөөжтэй ажлын байр бий болгох төсөл хөтөлбөрийг зорилтот бүлгүүдэд оновчтой хүргэж санхүүжүүлэх зарчмыг баримтлан ажлын байрыг өмнөх 4 жилээс 15-с дээш хувьд хүргэнэ.

2.1.5 Татварын бааз суурийг нэмэгдүүлэх, орлогын бусад эх үүсвэр нөөцийг дайчлах замаар ОНО-н хэмжээг жил бүр нэмэгдүүлнэ.

2.2 Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа.

2.2.1 Баялаг бүтээгчдийг дэмжин боловсруулах салбар давамгайлсан эдийн засгийн бүтцийг нэмэгдүүлнэ.

2.2.2 Сумын үйлдвэрлэгчдийг дэмжин тэдний гаргах бүтээгдэхүүний чанарыг дээшлүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, мах, арьс шир боловсруулах сум дундын үйлдвэрийг бий болгох зорилтыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

2.2.3 Сумын аялал жуулчлалын бүс, үндэсний болон орон нутгийн онцлог бүхий аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

2.2.4 БНХАУ-ын ӨМӨЗОрны Дархан муу мянганы холбоог хошуутай шууд харилцах уламжлалт найрамдалт харилцаагаа сэргээн эдийн засаг, бизнес, аялал жуулчлалын харилцааг өргөжүүлнэ.

Гурав. ХҮНС ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БОДЛОГО

3.1 мал аж ахуйн салбар.

3.1.1 “Монгол мал”, Монгол малчин”, “Шинэ хоршоо” үндэсний хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж мал сүргийг эрчимжүүлэх, ашиг шимийг сайжруулах тооноос чанарыг эрхэмлэж малыг генфондыг хамгаалан өргөжүүлнэ.

3.1.2 Мал сүргийн чанарыг сайжруулах үндэс нь тэсвэртэй, өндөр ашиг шимтэй омог үүлдрийн хээлтүүлэгч гэж үзэж тэдгээрийг нутагшуулан үржүүлж нутгийн өндөр ашиг шимтэй цөм сүргийг бий болгоно.

3.1.3 Мал эмнэлгийн урьдчилан сэргийлэх ба үржлийн ажил үйлчилгээг сайжруулах бодлогыг хэрэгжүүлж “Мал эмнэлэг” үржлийн “ажил үйлчилгээний иж бүрэн 6 төвийг шинээр байгуулна.

3.1.4 Хөдөөгийн сэргэлт шинэ хоршоо хөдөлгөөн.

Шинэ хоршоо хөдөлгөөнийг дэмжин “Сум дундын” хоршоог байгуулж нэгдсэн удирдлага, тусгай төлөвлөгөөг хэрэгжүүлнэ.

- 3.1.5 Малчид тариаланчдын дунд хамтран ажиллах бизнес төлөвлөгөөг боловсруулан хэлэлцүүлж ажил хэрэг болгоно.
- 3.1.6 Малчдын бизнес сэтгэлгээг хөгжүүлэх, мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх сургалтыг тусгай төлөвлөгөөгөөр хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.7 Арьс шир боловсруулах бүс дундын үйлдвэрийн паркийг сумандаа байгуулна.
- 3.1.8 Мах сүү төмс хүнсний ногоо хадгалах зоорь агуулахыг байгуулна.
- 3.1.9 Малын тэжээлийн үйлдвэр байгуулах ажлыг хөрөнгө оруулалтаар дэмжин хэрэгжүүлнэ.

3.2 ГАЗАР ТАРИАЛАНГИЙН САЛБАР.

- 3.2.1 Хүлэмжийн аж ахуйг дэмжин үр бордоо, усан хангамжийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.
- 3.2.2 Төмс хүнсний ногоо тариалах иргэдийн хөдөлгөөнийг дэмжихийн зэрэгцээ хамтран ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлж тариалах талбайг олгоно.
- 3.2.3 Тариаланчдын ажлыг дэмжин үр, бордоогоор хангахад зээл тусламжид хамруулна.
- 3.2.4 Атаршсан болон хуучин эдэлбэр газруудыг тариалангийн талбайд дахин ашиглах ажлыг хуулийн дагуу хэрэгжүүлж малчдын бүлэг хоршоодод эзэмшүүлнэ.

Дөрөв. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал.

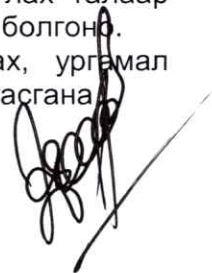
- 4.1.1 Сумын хог хаягдлыг ялган боловсруулах үйлдвэрийг байгуулна.
- 4.1.2 Ашигт малтмал, баялгийн хайгуул хийх, олборлох ажиллагааны нөхөн сэргээлтийг мэргэжлийн байгууллагын хяналтын дор чанартай гүйцэтгүүлнэ.
- 4.1.3 Сумын төвийн өрх бүр "Тэр бум мод" хөдөлгөөнийг дэмжигч урианы дор хашаандаа жимс жимгэсний болон гоёлын мод бут тариалж хашаагаа зүлэгжүүлэх ажлыг хийх хөдөлгөөн өрнүүлнэ.
- 4.1.4 Аялал жуулчлалын нэгдсэн төлөвлөгөө, жуулчлалын сүлжээ график гарган жуулчлалын үйлчилгээ эрхэлдэг аж ахуй нэгжтэй малчдыг холбож хамтран ажиллах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 4.1.5 Аялал жуулчлалын гол чиглэл, авто зам дагуу түр буудаллах цэгүүдийг байгуулна.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО.

5.1 Хүрээлэн буй орчин ногоон хөгжил.

- 5.1.1 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх, үр бордоо цацах, хуваарьтай ашиглах талаар сумын нэгдсэн төлөвлөгөөг иргэд малчдаар хэлэлцүүлэн ажил хэрэг болгоно.
- 5.1.2 Цөлжилтийн зэрэглэл бүхий газарт ойн зурвас байгуулах, ургамал тариалах төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн хөрсний элэгдлийг багасгана.

5.2 Үнэт баялаг ус.

5.2.1 Байгалийн бүтээл болсон нуур цөөрөм, булаг шандын орчмыг хашин хамгаалах, ус халиах, бороо цасны усыг нөөцлөх боломжийн аргуудыг ашиглан усны нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

5.2.2 Туул голын сав дагуух газар нутагт ЭКО цэвэр орчин бүрдүүлж хяналтад байлгана.

ЗУРГАА .БҮС НУТГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА .

6.1 Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа.

6.1.1 Баруун бүсийн сумдын үйлдвэржүүлэлт, хамтын ажиллагааны талаарх бодлого төлөвлөгөөг хамтран хээлэлцэж сүү, сүүн бүтээгдэхүүний, арьс шир их хэмжээгээр шаарддаг бус гүн боловсруулах сум дундын үйлдвэрийг улс аймгийн, хөрөнгө оруулалтаар байгуулна.

6.1.2 Орон нутгийн төв зам дагуух боомт газраа түшиглэн хувийн хэвшлийн оролцоотой тээвэр логистик, дамжуулал үйлчлэх үйлчилгээг хэрэгжүүлнэ.

6.2 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц сумын хөгжил.

6.2.1 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу ногоон хөгжийн цаг баримжаанд тулгуурлан зам тээвэр, инженерийн дэд бүлгийн төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн иргэдийн ая тухтай амьдрах тохилог орчин бүрдүүлнэ.

6.2.2 Аймаг, сумын бүсчилсэн ногоон хөгжлийн төсөл хэрэгжүүлнэ.

6.2.3 Суманд шинээр хашаа байшин, орон сууц барьж буй иргэдийг ипотекийн зээлд хамруулна.

6.2.4 Газрын талаар баримтлах сумын нэгдсэн бодлогыг ил тод болгож, нэн тэргүүнд иргэд, аж ахуй нэгжүүдэд газар өмчлөх, эзэмших бодлого хэрэгжүүлнэ.

6.2.5 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, инженерийн дэд бүтэц, дулаан, цэвэр, бохир усны шугам сүлжээний хангамжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2.6 Үерийн ус зайлуулах далан, суваг, шуудуу байгуулах

6.2.7 Орон нутгийн чанартай зам, гүүр тавих, засварлана.

ДОЛОО. ХҮНИЙ ЭРХ БА АМАР ТАЙВАН АЮУЛГҮЙ ОРЧИН.

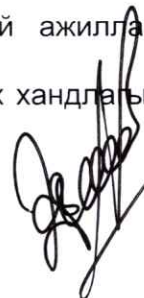
7.1.1 Залуу үе, хүүхэд багачуудаа өндөр боловсролтой ёс зуртахууны сайн төлөвшилтэй иргэн болгох, ахмад настнаа хүндлэн тэдэнд ээлтэй орчин бүрдүүлэх залуу дунд үеийн иргэддээ ажлын байр нэмэгдүүлж, ажиллаж амьдрах тааламжит орчин тус тус бий болгоно.

7.1.2 Сургуулийн дотуур байрны хүрэлцээг нэмэгдүүлж, ая тухтай гэрийн орчин бүрдүүлнэ.

7.1.3 Сурлага хөдөлмөрөөр тэргүүлж онц дүнтэй төгссөн төгсөгчдийг урамшуулан дэмжиж сумын боловсон хүчин бэлтгэхэд анхаарч гэрээгээр их дээд сургуульд суралцуулна.

7.1.4 Тэргүүний тогтвортой гэр бүлийг дэмжин хувь хүн, гэр бүлтэй ажиллах нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйчдийг ажиллуулах орчин бүрдүүлнэ.

7.1.5 Гэр бүлийн хүчирхийллийг бууруулж хүчирхийллийг үл тэвчих хандлагыг бий болгох нөлөөллийн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

7.1.6 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжин орлогыг нэмэгдүүлэх, тэдний мэдлэг арга туршлагыг залуучуудад өвлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

7.1.7 Зудын эрсдэлийг даван туулах, шинэ хоршоо хөдөлгөөнийг хэрэгжүүлэх сумын дэд хөтөлбөр гарган хэрэгжүүлнэ.

7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн баталгаа.

7.2.1 төрийн албаны шинэчилсэн хууль дүрэм, журмын хэрэгжилтийг бүрэн хангуулж иргэдэд нээлттэй ил тод хүнд сурталгүй үйлчилгээг эрхэмлэн хэрэгжүүлнэ.

7.2.2 Сум багийн ажлын уялдаа холбоог сайжруулан багийн ИНХ, өдөрлөг, зэрэгт иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэн санал бодлогод нь тулгуурласан үйлчилгээг шуурхай хэрэгжүүлнэ.

7.2.3 Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл нийгмийн баталгааг хангахад анхаарч орон нутгийн онцлогт тохирсон тусламж үйлчилгээг үзүүлж тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

7.2.4 Төсөвт байгууллагуудад ISO 9001:2015 стандарт нэвтрүүлэх замаар үйлчилгээнд чанарын ахиц гарган иргэдийн сэтгэл ханамжийг нэмэгдүүлнэ.

7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ.

7.3.1 Цахим засаглалыг ашиглан төрөөс иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээг бүрэн хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэхийн тулд цахим үйлчилгээг ашиглах талаар иргэдийн дунд сургалтыг явуулна.

7.3.2 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.

7.3.3 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх замаар хэрэг зөрчлийн гаралтыг бууруулна.

7.3.4 Төрийн албаны бүх төрлийн үйлчилгээнд өгөх иргэдийн санал дүгнэлтийг жилд нэгээс доошгүй удаа социологийн судалгаагаар авч тэдний санал дүгнэлтэд тулгуурлан сайн засаглалыг хэрэгжүүлнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/388

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Мөнгөнморьт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Мөнгөнморьт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Мөнгөнморьт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /*Зуудас/-*ийг хавсаргав.

Хувийг: Мөнгөнморьт сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020771

**МӨНГӨНМОРЬТ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**МӨНГӨНМОРЬТ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 ОНЫ
СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

БУЛАГ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2 Хөдөөгийн сэргэлт-Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

ЗУРГАА. БҮС НУТГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

**ТӨВ АЙМГИЙН МӨНГӨНМОРЬТ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН
ХОРООНООС СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ 2024-2028 ОНЫ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

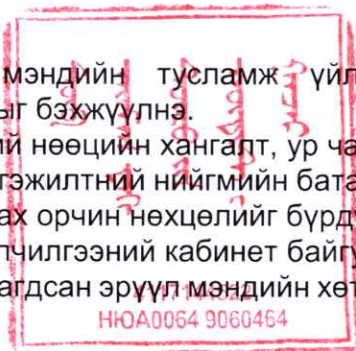
НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсролын талаар

- 1.1.1 Малчин өрхийн хүүхдүүдэд сургуулийн өмнөх боловсрол олгох бүх талын сургалт үйлчилгээг эцэг эхчүүдийн боловсролыг дээшлүүлэх замаар хэрэгжүүлж, тэдний оролцоонд түшиглэсэн хүүхдийн хөгжлийг дэмжинэ.
- 1.1.2 Ерөнхий боловсролын сургуулийн багш нарын 70-аас дээш хувийг магистрын хөтөлбөрт хамруулна.
- 1.1.3 Ерөнхий боловсролын “Сургууль хөгжил”-ийн хөтөлбөр боловсруулан батлан “Аймгийн тэргүүний сургууль” болно.
- 1.1.4 Хүүхэд багачуудын амьдрах арга ухаанд сургах, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох хүүхдийн хөдөлмөр зусланг байгуулна.
- 1.1.5 Боловсролын ерөнхий хуулийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Сум, багийн засаг дарга нартай хамтран хамран сургалтыг 96 хувьд хүргэнэ.
- 1.1.6 5 настай хүүхдийн хүүхдийн хамрагдалтыг 100 хувьд хүргэнэ.
- 1.1.7 СӨБ-ын 2024-2028 онд хамран сургалтын эзлэх хувийг 90-94 хувьд хүргэх.
- 1.1.8 Жаргалант багийн нутаг дэвсгэрт хүүхдийн “Зуны цэцэрлэг”-ийн байр байгуулах.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлж, чадавхыг бэхжүүлнэ.
- 1.2.2 Эрүүл мэндийн хүний нөөцийн хангалт, ур чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.2.3 Эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний нийгмийн баталгааг хангах, орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажиллах орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.2.4 Шүдний тусламж үйлчилгээний кабинет байгуулах.
- 1.2.5 Засгийн газраас батлагдсан эрүүл мэндийн хөтөлбөр арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.3 Соёл

1.3.1 Соёл урлагийн үзвэр үйлчилгээг сайжруулах соёлын өвийг хадгалж хамгаалах, сэргээн засварлах, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх чиглэлээр орон нутгийн онцлогт тулгуурласан дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөг баталж, хэрэгжилтийг хангана.

1.3.2 Соёл урлагийн байгууллагын материаллаг бааз мэргэжлийн боловсон хүчний хангалтыг сайжруулна. Хүүхдэд зориулсан уран бүтээл, шинээр туурвисан болон шинэчилсэн уран бүтээлийг хүн амын бүхий л давхаргад хүргэж, нийгмийг соён гэгээрүүлэхэд чиглэсэн санал санаачилгыг дэмжсэн арга хэмжээ зохион байгуулж ажиллана.

1.3.3 Соёл, урлагийн байгууллагын материаллаг бааз, мэргэжлийн боловсон хүчний хангалтыг сайжруулна.

1.4 Спорт

1.4.1 Соёл спортын төвийн дотор засвар тохижилтыг сайжруулж иргэдийн биеийн тамираар хичээллэх орчин нөхцөлийг сайжруулж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.4.2 Идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх иргэдийн тоог нэмэгдүүлнэ.

1.4.3 Иргэдийг сорил судалгаанд хамруулан зохих түвшинд хүрсэн хүний эзлэх хувийг нэмэгдүүлнэ.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

1.5.1 Залуучуудын хөгжлийг дэмжих сан байгуулж, "Залуу гэр бүл" хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, залуучуудын санаачилсан төсөл хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлж дэмжиж ажиллана.

1.5.2 Хувийн хэвшлийн дэмжлэг, тусгай сангуудын хөнгөлөлттэй зээл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх замаар шинэ ажлын байр бий болгоно.

1.5.3 Шинээр зохистой ажлын байр бий болгох төлөвлөгөө боловсруулж ажилгүйдлийн түвшнийг тууштай бууруулах бодлого баримтална.

1.5.4 Амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.

1.5.5 Салбар хоорондын хамтын ажиллагааг өрнүүлэх замаар хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

1.6.1 "Миний түрээсийн орон сууц" хөтөлбөрийн хүрээнд сумын иргэдийг түрээслэх, түрээслээд өмчлөх орон сууцны төсөлд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

1.6.2 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлэх ипотекийн зээлд төрийн албан хаагч нарын хамрагдах нөхцөлийг бүрдүүлэх.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

1.7.1 Төрөөс үзүүлж буй нийгмийн халамжийн тусламж, үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

1.7.2 Халамжаас хөдөлмөрт бодлогын хүрээнд зорилтод бүлгийн иргэдийг тогтвортой ажилд зөвлөн чиглүүлэх, ур чадвар эзэмшүүлэх хөтөлбөрт хамруулан зуучлах үйлчилгээг хөгжүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1 Эдийн засаг, төсөв санхүү

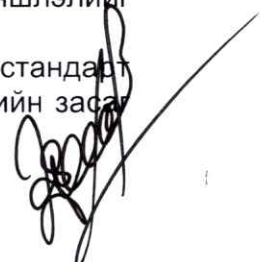
2.1.1 Эдийн засгийн тэргүүлэх салбаруудыг хөгжүүлж, бэлтгэн нийлүүлэгчээс үйлдвэрлэгч сум болох зорилтыг хэрэгжүүлж, экспортын баримжаатай эдийн засгийг бий болгоно.

2.1.2 Ирээдүйд учирч болзошгүй эрсдэл, хүндрэлийг даван туулах тусгай хөтөлбөрийг боловсруулж, бэлэн байдлыг хангана.

2.1.3 Сумын нийгэм, эдийн засгийн статистик мэдээллийн санг баяжуулан, хүртээмжийг дээшлүүлэн, төлөвлөлт, хяналт, удирдлагын хэрэглэгдэхүүн болгоно.

2.1.4 Хөрөнгө оруулалтын таатай орчныг бүрдүүлж, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг сайжруулна.

2.1.5 Орон нутгийн хэрэгцээг өөрийн сумын үйлдвэрлэгч нарын чанарын стандарт хангасан бүтээгдэхүүнээр ханган мөнгөний гадагш урсгалыг сааруулж, эдийн засаг үйлдвэрлэлээ тэтгэн тэлнэ.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

3.1.1 Хувийн хэвшлийн оролцоотойгоор малын үүлдэр угсааг сайжруулах ажил зохион байгуулж, баг бүрд мал хээлтүүлэх байрыг байгуулна.

3.1.2 Суманд үйл ажиллагаа явуулж буй мал эмнэлгүүдтэй хамтын ажиллагааг эрчимжүүлж, үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

3.1.3 Орон нутгийн онцлогт тохирсон үржлийн цөм сүрэг бий болгох ажлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, хүртээмжтэй зохион байгуулна.

3.1.4 Малын өвс, тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.

3.1.5 Мал, амьтны тандалт, хяналт үйлчилгээний стандартыг мөрдүүлэн өвчний тархалтыг хязгаарлана.

3.1.6 Малын эрүүл мэнд ийг хамгаалах гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтыг шинжлэх ухааны нотолгоо, тархвар зүйн судалгааг үндэслэн төлөвлөх, мал, амьтны шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар өвчин гарах, тархах шалтгаан нөхцөлийг таслан зогсоож гоц халдварт өвчингүй байдлыг баталгаажуулна.

3.1.7 Бэлчээрийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлнэ.

3.1.8 Малын тоо толгойн албан татварын зарцуулалтыг ил тод болгож малчдад тайлагнана.

3.1.9 Орон нутагт ажиллах хөдөө аж ахуйн мэргэжилтнүүд (Малын эмч, тархвар зүйч) тэтгэлэгт хөтөлбөрөөр бэлтгэн хүний нөөцийг чадавхжуулна.

3.1.10 Дөрвөн улирлын хүлэмж, агуулах, зоорины хэрэгжүүлнэ.

3.1.11 Малын тэжээл тариалах малчдын нөхөрлөл, иргэдийг дэмжиж газар олголтын асуудлыг тухайн жилийн төлөвлөгөөнд оруулж батлуулна.

3.2 Хөдөөгийн сэргэлт-Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

3.1.1 Малчдад өвөлжөө, хаваржааны газрыг урт хугацаатай эзэмших, ашиглах, тэжээлийн ургамал тариалах боломжийг олгох эрх зүйн орчин бий болгоно.

3.1.2 Хоршоололд суурилсан хагас эрчимжсэн мал аж ахуйг дэмжих хөрөнгө оруулалт хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

3.1.3 Малчид хоршоолох замаар мах, сүү, цагаан идээ боловсруулах цех байгуулах, мал бордох чиглэлийн үйл ажиллагаа, малын тэжээл ургамал тариалах, тэжээл үйлдвэрийн цех байгуулах ажлын байр суманд нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

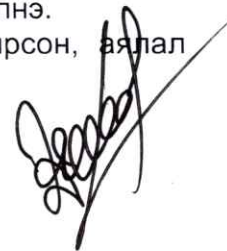
ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

4.1.1 Хэрлэн голын сав газрын аялал жуулчлалыг зохион байгуулалттай хөгжүүлж, голын сав дагуух амралт, сувиллын газрыг дэмжин хөгжүүлж, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлалыг нэмэгдүүлнэ.

4.1.2 Сумын аялал жуулчлалын хөгжүүлэх менежментийг үндэслэн малчдаас аялагчдад нийлүүлэх сүүн бүтээгдэхүүний чанарын стандартыг мөрдүүлнэ.

4.1.3 Аялал жуулчлал хөгжүүлэх бүсэд орон нутгийн онцлогт тохирсон, аялал жуулчлалын стандартын шаардлагад нийцсэн дэд бүтэц бий болгоно.

4.1.4 Аялал жуулчлалын бүтээн байгуулалтын төслүүдийн техник эдийн засгийн үндэслэл, зураг төслийг боловсруулж, санхүүжилт, хөрөнгө оруулалт татна.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

5.1.1 Агаарын хөрсний бохирдлыг бууруулах, хог хаягдлын зохистой менежментийг хэрэгжүүлж, хүн амыг эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

5.1.2 Ойг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх чадавхыг дээшлүүлж, ойн талаар улс, орон нутгаас баримтлах бодлого хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

5.1.3 Цөлжилт, газрын доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх ажлыг хэрэгжүүлнэ.

5.1.4 Сумын ойн менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэн тухайн жилд ойн сангаас бэлтгэх модны хэмжээг 5000-8000 шоо метрээр багасгана.

5.1.5 Аж ахуй нэгж байгууллага, ойн нөхөрлөлүүдийн менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэн мод бэлтгэлийн хуваарийг сумын ИТХ-аар батлуулна.

5.1.6 Байгалийн дагалдах баялгийн нөөцөд тулгуурласан зөв зохистой ашиглалтыг сайжруулж, төрийн байгууллагын хяналтыг сайжруулна.

5.1.7 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газрыг орон нутгийн хамгаалалтад бүрэн авна.

5.1.8 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг эрчимжүүлж, тарьц, хүлэмж байгуулах ажлыг төр хувийн хэвшлийн хамтын хүрээнд шийдвэрлэнэ.

5.1.9 Доройтсон ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажил, Ойн гэрэлтүүлэх арчилгааны ажил зохион байгуулах.

ЗУРГАА. БҮС НУТГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил

6.1.1 Багануур-Мөнгөнморьт чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын ажлын гүйцэтгэлд хяналт тавьж ашиглалтад оруулна.

6.1.2 Хэрлэн гол дээгүүрх төмөр бетон гуур барих ажлыг холбогдох яам агентлагаар дамжуулан тухайн ажлыг зохион байгуулна.

6.1.3 Байдлаг багийн төвд иргэдийн чөлөөт цаг өнгөрүүлэх биеийн тамирын талбай байгуулна.

6.1.4 Сумын ЗДТГ-ын байр, шинээр өргөтгөл /цэвэр бохир шугам, дулааны шугам сүлжээнд холбох цогц ажлыг улсын төсвийн хөрөнгөөр хийгдэх 2025 оны эрэмбийн саналд оруулж өргөтгөл шинэчлэлийн ажлыг эхлүүлнэ.

6.1.5 Шилэн кабельд холбох ажлыг эрчимжүүлнэ.

6.1.6 Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын аюулгүй сурч боловсрох орчин нөхцөлийг сайжруулж гадна хашааг хашаажуулж авто зогсоолтой болгоно.

6.1.7 Ерөнхий боловсролын сургуулийн Их засварын ажлыг эхлүүлнэ.

6.1.8 Сумын төвийн айл өрхүүдийг нэгдсэн халаалт дулаанд холбох ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

6.1.9 Үүрэн холбооны сүлжээний өргөтгөлийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин

7.1.1 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлж, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийг оролцуулах замаар гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг бууруулна.

7.1.2 Хүний эрхийн салбар хорооны үйл ажиллагааг сайжруулж, орон нутагт хүний эрхийн зөрчлийг бууруулна.

7.1.3 Иргэдийн амар тайван аюулгүй байдлыг хангах үүднээс сумын гэр хорооллын камержуулалтын цэгийг нэмэгдүүлнэ.

7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

7.2.1 Орон нутагт ажиллах боловсон хүчний хангалтыг нэмэгдүүлж тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

7.2.2 Сумын хэмжээнд төрийн албаны ажлын зохион байгуулалт, сахилга хариуцлага, ёс зүйг сайжруулах бодлого хөтөлбөр батлан хэрэгжүүлж өндөр ёс суртахуунтай төрийн албыг бий болгож төлөвшүүлнэ.

7.2.3 Орон нутагт ажиллаж байгаа ажилтан, албан хаагчдыг сургаж дадлагажуулах, бусад хэлбэрээр мэдлэг чадварыг дээшлүүлэх гадаадын болон дотоод сургалтад хамруулж мэргэшүүлэх ажлыг зохион байгуулах.

7.2.4 Төрийн байгууллага, албан хаагчдын үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, үр дүн, ёс зүйн байдлыг иргэдээр үнэлүүлэх ажлыг зохион байгуулж, хариуцлага тооцдог тогтолцоог бий болгоно.

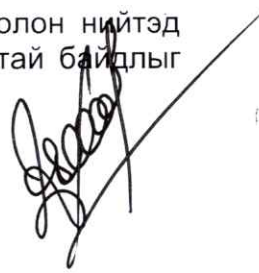
7.2.5 Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааг хангах, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох замаар ажлын үр дүн, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.

7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн түшээ

7.3.1 Цахим засаглалыг хэрэгжүүлж төрөөс иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлэн төрийн үйлчилгээг хялбаршуулан, хурдан шуурхай, ил тод байдлыг ханган и монголиа платформын тогтмол ажиллуулж, түргэн цэгийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

7.3.2 Сум, багийн ажлын уялдаа холбоог сайжруулан багийн түвшинд шийдвэрлэх асуудлыг багийн ИНХ, багийн өдөрлөг "Нээлттэй өдөрлөг" зэрэг олон нийтийн оролцоо санал бодол дээр тулгуурлан шийдвэрлэх ажлыг сайжруулна.

7.3.3 Төрийн байгууллагыг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэн, олон нийтэд шударга ёсны үзэл санааг төлөвшүүлж, ил тод нээлттэй, хариуцлагатай байдлыг дээшлүүлнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

ТӨВ АЙМГИЙН ӨНДӨРШИРЭЭТ СУМЫН
СОНГУУЛИЙН ХОРООНД

2024.08.05 № 01/389
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Өндөрширээт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Өндөрширээт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Өндөрширээт сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /Хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Өндөрширээт сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020773

**ТӨВ АЙМГИЙН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН ӨНДӨРШИРЭЭТ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС
2024 ОНЫ АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ӨНДӨРШИРЭЭТ СУМ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус
- 5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НАЙМ. ОРОН НУТГИЙН ХОТУУД

- 8.1 Шинэ төрх - Өндөрширээт

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 **"Оюунлаг Төв аймагчууд"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 **"Хүүхэд бүр цэцэрлэгт"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 **"Багш бүрт компьютер"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.9 Англи хэлний сургалтын чанарт онцгойлон анхаарч, олон талын нөөц боломжийг ашиглан хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, нээлттэй боломжийг бий болгоно.
- 1.1.10 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.11 Сургуульд байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.12 Сургуулиудын "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.13 **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.14 **"Төв +100"** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.15 Бүх шатны боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.16 **"Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.

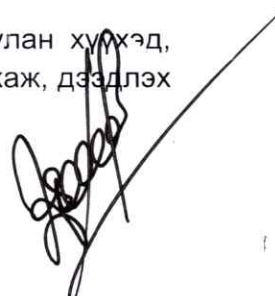
- 1.1.17 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **“Хүүхэд -Эрдэнэ”** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.18 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгжүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.4 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, хиймэл оюун ухаанд суурилсан тусламж үйлчилгээг нэвтрүүлж эхэлнэ.
- 1.2.5 Түргэн тусламжин автомашины парк шинэчлэлийг эрэмбийн дагуу хийнэ.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.7 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.8 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэлжүүлэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвихад соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.4 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолиор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.

- 1.3.5 Үндэсний гар урлаачид, уран зураачид, уран дархчуул, уран барималчид, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллана.
- 1.3.6 Сумын соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.7 Соёлын салбарын мэргэжилтгүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 1.3.8 Соёлын салбарт ажиллагсадын цалин хөлс, нийгмийн баталгааны талаархи арга хэмжээг бусад салбарын төрийн албан хаагчидтай нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Суманд нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт залыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Хүүхэд залуучуудын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх цогцолбор газрыг бий болгох, спорт залны өргөтгөлийг шинээр барина.
- 1.4.3 Хүүхдийн цэцэрлэгийн барилгыг шинээр барих ажлыг шийдвэрлүүлнэ.
- 1.4.4 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтэц, орчинг төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.5 Спорт зал шинээр барина.
- 1.4.6 Сумын хүүхэд, залуучуудын авъяас чадварыг нээн илрүүлж, бэлтгэл сургуулилтыг сайжруулж, аймаг, улс, тив, дэлхийд өрсөлдөх амжилтад хүргэх зорилт тавьж ажиллана.
- 1.4.7 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.8 Аймаг болон аймгийн чанартай спортын тэмцээн, уралдааныг сумандаа зохион байгуулна.
- 1.4.9 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоодууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.

- 1.5.4 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.5 Сумдын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.6 “Өндөрширээт суманд үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээний үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.7 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.8 Бизнесийн хөгжлийн төвүүд, хөдөлмөрийн бирж, бизнес холбоодтой төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар харилцаж, гадаад, дотоод хамтын ажиллагаагаар дэмжинэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.6.1. Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.2 Суманд төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.3 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

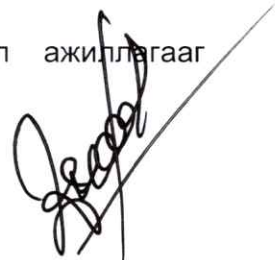
1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.7.2 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.3 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.4 Сумын Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.

- 1.7.5 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.6 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.7 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.8 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.9 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.10 Тэтгэвэр, тэтгэмжийг үнийн өсөлттэй уялдуулан жил бүр нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэврээ өвлүүлэх, урьдчилан ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.11 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настуудыг амралтын газар амрах ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.12 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ"-г нэмэгдүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.13 Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендэрийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.14 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.15 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.16 Эмэгтэй эрэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүүг багасгахад чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.18 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.
- 1.7.19 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн талаарх зөв ойлголт, хандлагыг нийгмэд төлөвшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.20 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.21 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.22 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажилагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

- 1.7.23 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.24 Нийгмийн даатгал төлөгч бүр орон сууцтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.25 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.26 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрт

- 1.7.27 Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 2 хувийг иргэн бүрийн нэрийн дансанд байршуулж, хуримтлалын санг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.28 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

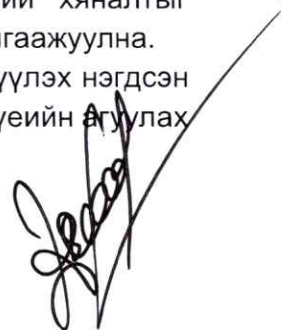
2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.2. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.3. Төсвийн талаархи хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, үндэсний хэмжээний гол үйлдвэрлэгч аймаг болж чадсан давуу тал, нөөцдөө тулгуурлан, нийслэл бог эн төвийн бүсийн зах зээлийн интеграцид манлайлан оролцоно.
- 3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Тодорхой бүс нутагт эрчимжсэн мал аж ахуйг түлхүү хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.6 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.7 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсадын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.8 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэх аймгийн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.9 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.10 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорийн аж ахуйг хөгжүүлнэ.

- 3.1.11 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.12 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.13 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”- нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Гадаад орнуудын хоршооны сайн туршлагыг дэлгэрүүлж, хоршоодын гадаад дотоод хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.5 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг олон давтамжтай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч аймаг

- 3.3.1 Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө, түүний хүрээнд хэрэгжүүлэх төслүүдийг гадаад, дотоод хөрөнгө оруулагчидтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 3.3.2 Газар зүйн заалттай болон орон нутгийн бренд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх талаар мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачидтай хамтарч ажиллана.
- 3.3.3 Бүтээгдэхүүн сурталчлах, борлуулах үзэсгэлэн худалдааг дотоод гадаадад олон хэлбэрээр зохион байгуулна.

**ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ
БОДЛОГО**

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

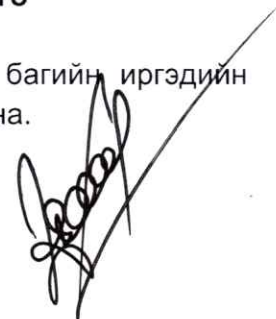
- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.3 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.4 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг сайжруулна.
- 5.2.4 Сумын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1 Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.

- 5.3.2 Бичил уурхай болон уул уурхайн хариуцлагагүй үйл ажиллагааны улмаас хөндөгдөн эвдэрч эзэнгүй орхигдсон талбайн нөхөн сэргээлтийн ажлын санхүүжилтийн эх үүсвэрийн асуудлыг шийдвэрлэж хэрэгжүүлнэ.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц

- 6.1.1 Сумын төвийн инженерийн дэд бүтцийн хангамжийг сайжруулж айл өрхүүдийг төвлөрсөн халаалтын шугамд холбох ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд өөрийн сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 6.1.5 Сумын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 6.1.6 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.7 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Сумын төвийг улсын чанартай авто замтай холбох хатуу хучилттай 30км замын ажлыг шийдвэрлүүлнэ.
- 6.2.2. Гүүрэн байгууламжид үнэлгээ хийлгэж, гүүрийн их засвар хийнэ.
- 6.2.3. Цасны шар ус болон ширүүн усархаг борооны улмаас орон нутгийн хөрсөн зам эвдэрч гуу жалга, ганга үүссэн тохиолдолд техник тоног төхөөрөмж ашиглан засварлах ажлыг тухай бүрт зохион байгуулна.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлнэ..

7.2 хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн захиргааны албан хаагчдын тоон өсөлтийн зохистой харьцааг тогтооно.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.3 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.4 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.5 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.6 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрөөс иргэн, бизнест үзүүлж буй гол үйлчилгээнүүдэд процессын шинжилгээ хийж цахимжуулах, хиймэл оюун ухаан ашиглах, автоматжуулах боломжийг тодорхойлж, үйлчилгээ авах хугацаа болон үе шатыг 2 дахин бууруулна.
- 7.3.3 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.4 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.5 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.

- 7.3.6 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.7 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- 7.3.8 Аливаа контентын жинхэнэ эсвэл хиймэл оюун ухаанаар бүтээгдсэн эсэхийг тодорхойлох, байгууллагын болон иргэдийн нэр хүндэд халдах аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх системийг бүрдүүлнэ.

8.1. Шинэ төрх – Өндөрширээт сум

- 8.1.1. Сумын өнгө үзэмжийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн бүтээн байгуулалтыг өрнүүлж, түүнд иргэдийн оролцоог ханган гудамж, талбайн тохижилт ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлж, иргэдэд сумандаа амьдрах хүсэл эрмэлзлийг бий болгон хөгжүүлнэ.
- 8.1.2. Сумын ахуйн үйлчилгээний төвийн шугам сүлжээг засварлаж үйл ажиллагааг жигдрүүлэн иргэдэд байнга үйлчлэх нөхцлөөр хангана.
- 8.1.3. Сумын төвийг иж бүрэн камержуулж, ажиллагааг тогтворжуулснаар иргэдийн аюулгүй тайван ажиллаж, амьдрах нөхцлийг бий болгоно.
- 8.1.4. Суманд шатахуун түгээх станцыг нэмж бий болгох, авто болон ахуйн газ түгээх станц шинээр байгуулна. Ингэснээр ард иргэд хот, аймаг, зэргэлдээ сумд гэс худалдан авалт хийхээр зорьчих, цаг хугацаа, хөрөнгө мөнгөө хэмнэх болно.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/390.

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Сэргэлэн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Сэргэлэн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Сэргэлэн сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сэргэлэн сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020775

**ТӨВ АЙМГИЙН СЭРГЭЛЭН СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН СЭРГЭЛЭН СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024
ОНЫ ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

СЭРГЭЛЭН

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн
- 3.3. Нийлүүлэгчийн зэрэгцээ үйлдвэрлэгч сум

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус
- 5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Босоо тэнхлэгийн Мянганы зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НАЙМ. ОРОН НУТАГ

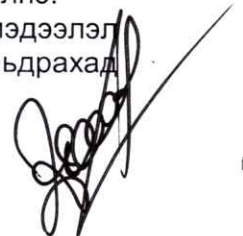
- 8.1 Шинэ зууны шинэ төрх - Сэргэлэн
- 8.2 Шинэ Сэргэлэн сумын бүтээн байгуулалт
- 8.3 Хөшгийн хөндийн бүтээн байгуулалт

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 "Оюунлаг "Сэргэлэн" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 "Хүүхэд бүр цэцэрлэгт" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 "Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 "Багш бүрд компьютер" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.9 Англи хэлний сургалтын чанарт онцгойлон анхаарч, олон талын нөөц боломжийг ашиглан хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, нээлттэй боломжийг бий болгоно.
- 1.1.10 Бүх шатны боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.11 Сургуулийг байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.12 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.13 "Хүүхэд бүрд сүү" хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.14 "Сэргэлэн+50" хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.15 Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.16 Бүх шатны боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.17 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, "Хүүхэд -Эрдэнэ" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.18 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулна "Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан"-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.1.19 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад

чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

- 1.1.20 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, өрсөлдөх чадвартай мэргэжлийн ажилтан бэлтгэж, хөдөлмөрийн зах зээлд нийлүүлнэ.
- 1.1.21 Мэргэжлийн өндөр ур чадвартай, гагнуурчин, цахилгаанчин, инженер техникийн мэргэжилтнийг орос, солонгос, хятад улстай хамт сургаж, дадлагажуулна.

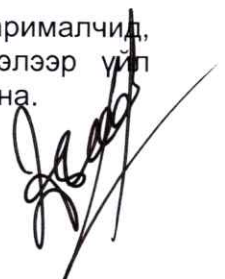
1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх **“Эрүүл мэндийн төв”**-ийн үйл ажиллагааг сайжруулан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж тэгш, хүртээмжтэй, чанартай үйлчилгээг хүргэнэ.
- 1.2.2 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Сэргэлэн”**-чүүд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг хүүхэд бүрийг хамруулна.
- 1.2.6 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэл хийнэ.
- 1.2.7 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.8 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаатай улсад сургаж, дадлагажуулна.
- 1.2.9 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.10 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвихад соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соёл гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.4 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.5 Үндэсний гар урлаачид, уран зураачид, уран дархчуул, уран барималчид, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх зорилгоор спорт фитнес төвийг төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.3 Өсвөр үе, залуучуудын баг тамирчдын бэлтгэл сургуулийг сайжруулж, олон улсын болон, улсын аваргын тэмцээнд өрсөлдөх амжилтад хүргэх зорилт тавьж ажиллана.
- 1.4.4 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.5 Улс, аймгийн болон олон улсын чанартай спортын тэмцээн, уралдааныг сумандаа зохион байгуулна.
- 1.4.6 Спорт аяллыг хөгжүүлнэ.
- 1.4.7 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.
- 1.5.4 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.5 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.6 “Сэргэлэнд үйлдвэрлэв” худалдаа үйлчилгээний агентуудыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.7 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нутгаа зорьё” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.8 Бизнестэй холбоодтой төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжиж ажиллана.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.6.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.2 Төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.3 “Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, түрээслэх, түрээслээд өмчлөх орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөл байгуулна.
- 1.7.4 Сумын харьяат оюутан залуусыг орон нутагтаа ажиллах боломжоор хангаж ажиллана.
- 1.7.5 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.6 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан "Залуус" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.7 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.8 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.9 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.10 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.11 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг дэмжинэ.
- 1.7.12 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ" -г дэмжиж ажиллана.

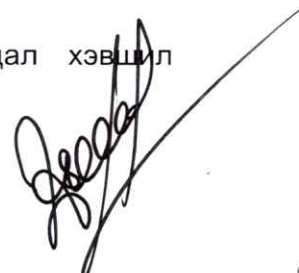
Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.13 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангаж салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.14 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.15 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээ авна.
- 1.7.19 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдийг жил бүр хоёр удаа эрүүл, мэндийн оношилгоо, үйлчилгээнд хамруулна.
- 1.7.20 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

Ажилтан

- 1.7.21 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.22 Нийгмийн даатгал төлөгч бүр орон сууцтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.23 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууцтай бууруулна.
- 1.7.24 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл хэрэгжүүлнэ.

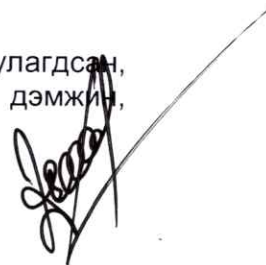
Иргэн бүрд

- 1.7.25 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 6-12 хувиар өсгөн, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Эдийн засгийн чөлөөт бүс, үйлдвэр технологийн парк байгуулах ажлыг орон нутгийн бодлогоор дэмжиж, тус бүсэд байгуулагдах худалдаа, үйлчилгээ, хөнгөн үйлдвэрийг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт татах замаар хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.3. Сэргэлэн сумын бүс нутагт “Үйлдвэр технологийн парк” байгуулна.
- 2.1.4. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин,

- ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.5. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.6. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

2.2 Олон тулгуурт эдийн засаг ба гадаад харилцаа

- 2.2.1 Харилцаат муж, хотуудад аймгийн төрийн болон хувийн аж ахуй нэгжүүдийн албан хаагчдыг урт, богино хугацааны сургалтад хамруулж орчин үеийн техник, технологийн дэвшилд мэргэшсэн алба хаагчдыг бий болгох.
- 2.2.1 Гадаад харилцаагаа өргөжүүлж хөдөө аж ахуйн салбарт тэргүүлэгч гадаад улсын муж, хотуудтай харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулан хамтраах ажиллах.
- 2.2.2 Одоо байгаа харилцаат муж, хотуудтай хамтын ажиллагааны чиглэлийг шинэчлэн тогтоож гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалт, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.2 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.4 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.5 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.6 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.7 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.8 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.9 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.10 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологи нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.

- 3.1.12 Өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.13 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 3.1.14 “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүнүүдийн дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Бусад аймаг сумын хоршооны сайн туршлагыг судалж, хоршоодын хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.5 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

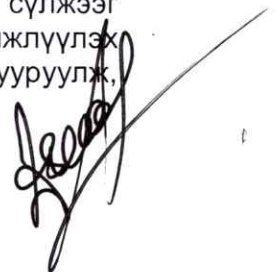
ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

- 4.1.1. Сумын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг сумынхаа эдийн засгийг тэлэх суурь салбар болгон хөгжүүлнэ.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болсон “Ээж хайрхан”-ыг түшиглэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Хортон шавжийн, тархалтын судалгаа, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж.

- Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.5 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.6 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.7 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хороолол айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлнэ.
- 5.2.4 Сумын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

5.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 5.3.1 Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.
- 5.3.2 Бичил уул уурхайн үйл ажиллагаанд хяналт, шалгалт хийж, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулан, шаардлагатай арга хэмжээ авна.
- 5.3.3 Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийг унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.
- 5.3.4 Бичил уурхай болон уул уурхайн хариуцлагагүй үйл ажиллагааны улмаас хөндөгдөн эвдэрч эзэнгүй орхигдсон талбайн нөхөн сэргээлтийн ажлыг орон нутгийн төсөвт тусган ажиллана.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 "Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж" төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын

- талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Хот суурины үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Сумдын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 6.1.6 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.
- 6.1.7 Сэргэлэн сумыг аймгийн төвтэй холбох 8 км авто замыг үргэлжлүүлнэ.

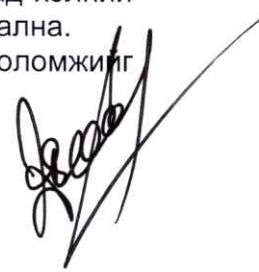
ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно.
- 7.1.6 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.

7.2 Хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.3 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.4 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.5 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн, төрийн албаны сургалтад хамруулж олон улсын жишигт нийцүүлнэ.
- 7.2.6 Төрийн албанд таваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж, сүүлийн гурван жилд нь "маш сайн" үнэлэгдсэн төрийн албан хаагчийг "1+2" буюу гадаадад хэлний бэлтгэл болон ахисан түвшний сургалтад хамруулах бодлого баримтална.
- 7.2.7 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.

- 7.2.8 Төрийн түрээсийн орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлж, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээл олгох бодлого баримтална.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.3 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.4 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.5 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.6 Мэдээлэл харилцаа холбоо, хиймэл оюун ухаан, шинэ технологийг уул уурхай, боловсруулах аж үйлдвэр, эрчим хүч, зам тээвэр, логистик, эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй зэрэг бүх салбарт өргөнөөр нэвтрүүлж, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.7 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- 7.3.8 Эх хэл дээрх боловсруулалтыг сайжруулахад төрөөс дэмжих, төрийн үйлчилгээнд ухаалаг чатбот нэвтрүүлнэ.
- 7.3.9 Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, харилцаанд "блокчейн" технологийг ашиглан маргааныг бууруулна.

НАЙМ. ОРОН НУТАГ

8.1. Шинэ зууны шинэ төрх - Сэргэлэн

- 8.1.1. Сумын өнгө үзэмжийг дээшлүүлэхэд чиглэсэн бүтээн байгуулалтыг өрнүүлж, түүнд иргэдийн оролцоог ханган гудамж, талбайн нэр, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандарт нэвтрүүлэн, иргэдэд хотдоо амьдрах зөв дадал, хэвшил, хандлагыг бий болгож, шинжлэх ухаан, технологи, аялал жуулчлалын сум болгон хөгжүүлнэ.
- 8.1.2. Чингис хаан Олон улсын нисэх буудлыг түшиглэн стандарт жишигт нийцсэн зочид буудал байгуулах хөрөнгө оруулалтыг дэмжин хамтран ажиллана.

**ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

ТӨВ АЙМГИЙН СҮМБЭР СУМЫН
СОНГУУЛИЙН ХОРООНД

2024.08.05 № 01/391
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Сүмбэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Сүмбэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Сүмбэр сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /12 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сүмбэр сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020777

**ТӨВ АЙМГИЙН СҮМБЭР СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН СҮМБЭР СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024
ОНЫ АЙМАГ, СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД
ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

СҮМБЭР СУМ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1. Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 4.2. Үнэт баялаг ус
- 4.3. Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

ТАВ. ДЭД БҮТЭЦ САЙЖРУУЛАХ БОДЛОГО

- 5.1. Сумын төвийн дэд бүтцийг сайжруулж газрын ашиглалт өмчлөлийн асуудлыг сайжруулах бодлого

ЗУРГАА. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 6.1. Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 6.2. Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 6.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized cursive letters, is written over the bottom right portion of the page, extending from the list of items 6.1-6.3 towards the right margin.

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 **"Оюунлаг Төв аймагчууд"** хөтөлбөрийг дэмжин хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 **"Хүүхэд бүр цэцэрлэгт"** хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үргэлжлүүлэн, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 **"Багш бүрд компьютер"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8 Боловсролын байгууллагын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.9 Боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан танхимыг байгуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.1.10 Ерөнхий боловсролын сургуульд байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.11 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.12 **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.13 Боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.14 **"Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 1.1.15 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **"Хүүхэд -Эрдэнэ"** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.16 Хүүхдэд багачуудын зуны амралтаараа мэдлэгээ дээшлүүлэх, бие даах чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор зуны сургалт, хүүхдийн зусланд хамрагдах боломжийг нэмэгдүүлнэ.

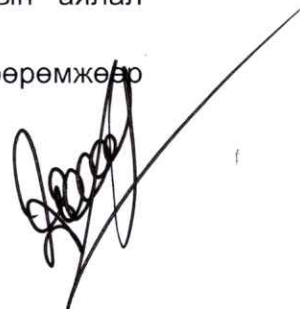
- 1.1.17 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.3 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, уламжлалт анагаах ухааны үйлчилгээ авах боломжоор хангана.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн төвийн барилгыг өргөтгөн стандарт, чанарын шаардлага хангасан тэгш, хүртээмжтэй, чанартай үйлчилгээг хүргэнэ.
- 1.2.7 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.8 Эмч, сувилагч, эрүүл мэндийн ажилтнуудыг сургаж, дадлагажуулах ажлыг үе шаттай зохион байгуулна

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.3 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, **тэх хэл**, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.4 Эрдэмтдийн зөвлөлтэй хамтран түүхэн дурсгалт газрууд, археолсги, палеонтологи, угсаатны зүйн чиглэлээр судалгаа хийж, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 1.3.5 Соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.

- 1.3.6 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийн нөөцийг хангах, давтан сургахад их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Хүүхэд багачуудын бие бялдрыг сайжруулах зорилгоор сургуулийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг тохижуулж тогтмол ажиллуулна. Мөсөн спортыг хөгжүүлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулна.
- 1.4.2 Нийтийн биеийн тамираар хичээллэх ажлыг нэмэгдүүлж орон нутагт уралдаан тэмцээн зохион байгуулж идэвхжүүлнэ.
- 1.4.3 Хөдөлгөөний дутагдал, илүүдэл жингээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлийн иргэдийн болон насны бүлгүүдийн идэвхтэй үйл ажиллагааг дэмжиж дэлгэрүүлнэ.
- 1.4.4 Хүүхэд залуучуудын чөлөөт цагаа биеийн тамираар хичээллэн өнгөрүүлэх ахмадын биеэ чийрэгжүүлэх спорт тоглоомын талбайг төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.5 Хүүхэд залуучуудын дунд үндэсний бөх, сур харваа, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.6 Сумын морин спорт уяачдын холбоо, шагайн товчоо, бөхийн холбооны үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж хамтарч ажиллаж үндэсний спортыг хөгжүүлэхэд анхаарч орон нутагт уралдаан тэмцээн зохион байгуулж хүүхэд залуучуудын оролцоог нэмэгдүүлж ажиллана

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

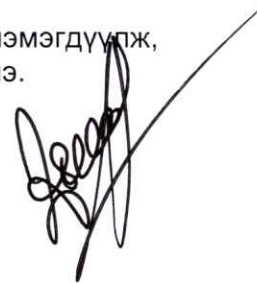
- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.
- 1.5.4 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.5 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах, "Төв аймагт үйлдвэрлэв" бүтээгдэхүүний төрлийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.6 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор "Нутгаа зорьё" төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

- 1.5.7 Бизнесийн хөгжлийн төвүүд, хөдөлмөрийн бирж, бизнес холбоодтой төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар харилцаж, гадаад, дотоод хамтын ажиллагаагаар дэмжинэ.

1.6 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

- 1.6.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.3 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.4 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан "Залуус" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.5 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.
- 1.6.6 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.7 Гэр бүлийн хүчирхийллийг эсрэг чиглэсэн үл тэвчих хандлагыг хэвшүүлнэ.
- 1.6.8 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.9 Тэтгэвэр, тэтгэмжийг үнийн өсөлттэй уялдуулан жил бүр нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэврээ өвлүүлэх, урьдчилан ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.10 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.6.11 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ"-г нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.12 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.6.13 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.6.14 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.15 Эмэгтэй эрэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүүг багасгахад чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.
- 1.6.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.19 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.

- 1.6.20 Малчид, тариаланчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.
- 1.6.21 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.22 Малчид, тариаланчдад зориулсан эмчилгээ, үйлчилгээ бүхий эрүүл мэндийн шуурхай үйлчилгээг бий болно.
- 1.6.23 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.6.24 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.6.25 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гэр” төсөл үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.26 Төрөөс үзүүлж буй нийгмийн халамж, тусламж, үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.
- 1.6.27 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Сумын үндсэн үйлдвэрлэл болох үр тариа, төмс хүнсний ногоо, ногоон тэжээлийн үйлдвэрлэлийн хэмжээг нэмэгдүүлэн борлуулалтын сувгийг сайжруулах, мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүн болох сүү махны үйлдвэрлэл, үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 6-12 хувиар өсгөн, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Эдийн засгийн хөгжлийг дэмжсэн нарны эрчим хүчний эх үүсвэрийн төсөл, ХАА-н бүтээгдэхүүнийг боловсруулах томоохон төслүүдийн төрийн болон төрийн бус байгууллагын оролцоог хангаж хамтран ажиллана.
- 2.1.3. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.4. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.5. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.2 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омгийн үүлдрээр сайжруулж, нутагшсан, ашиг шим өндөртэй малын эзлэх жин, тоо хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Тэжээлийн үйлдвэрлэл түшиглэсэн ашиг шим өндөр мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг тодорхой хэмжээнд хөгжүүлж, нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэн, дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх чадвартай мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Гахай, тахиа, өндөг, зөгийн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.5 Малын тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, өвс малын тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг дэмжин ажиллана.
- 3.1.6 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.7 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хөдөө аж ахуйн сургалт үйлдвэрлэлийн төвүүд, тариалангийн аж ахуйн нэгж, хувийн хэвшлийн тариаланчидтай хамтран суралцагсдыг үйлдвэрлэлийн дадлага хийлгүүлэх тариалалт ургац хураалтад хамтарч ажиллуулах замаар зуучлан мэргэжилтэй боловсон хүчин ажилтан бэлтгэх боломжийг бий болгоно.
- 3.1.8 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар "Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс"-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.9 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх зорилгоор орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлэхэд иргэд, ААН-ийн үйл ажиллагааг дэмжин хамтран ажиллана.
- 3.1.10 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, услалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологу нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.12 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.

- 3.1.13 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, өрх бүр тариаланч байж дотоодын хэрэгцээгээ хангаж дэд бүтцийн давуу талыг ашиглан борлуулалтын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.14 Газар нутгийн онцлог тохируулан тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж, төрөлжсөн техник тоног төхөөрөмжийн хөрөнгө оруулалтыг сайжруулж малын тэжээл үйлдвэрлэлийн хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлнэ.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоог хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 Гадаад орнуудын хоршооны сайн туршлагыг дэлгэрүүлж, хоршоодын гадаад дотоод хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 3.2.3 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.5 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох өсвөр малууд бордох болон мах, сүүний ⁴⁴эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мал нядлах, дайвар бүтээгдэхүүн ангилах цех, амралт сувиллын чиглэлийн саам, сүүний зэрэг орон нутагт шаардлагатай төслүүдийг бодлогоор дэмжин хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1. Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 4.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.2 Модны үр суулгац бэлтгэх мод үржүүлгийн газар байгуулах төслүүдийг дэмжин байгалийн нөхөн ургах болон цэцэрлэгжүүлэлт жимс жимгэсний тариалалтын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.3 Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалгад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.

- 4.1.4 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 4.1.5 Ан амьтдын судалгаанд тулгуурлан тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлнэ.
- 4.1.6 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 4.1.7 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 4.1.8 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аж ахуйн нэгжийн нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, “Эко жорлон” арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

4.2 Үнэт баялаг ус

- 4.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 4.2.3 Хаягдал усыг дахин боловсруулах, цэвэршүүлсэн усыг дахин ашиглах үйл ажиллагааг дэмжин хөгжүүлнэ.
- 4.2.4 Ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, засвар ашиглалтыг сайжруулж хүн амыг цэвэр усаар хангана.

4.3 Байгаль орчинд ээлтэй уул уурхайн бодлого

- 4.3.1 Уул уурхайн лиценз олгох үйл ажиллагаанд тухайн сум, багийн иргэдийн оролцоог хангаж, ил тод, нээлттэй болгон, хяналтыг чангатгана.
- 4.3.2 Хариуцлагатай уул уурхайг хөгжүүлэх, орон нутгийн хөгжилд нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хамтран ажиллаж нийгмийн хөгжлийн хөрөнгө оруулалт хийх, хэрэглээндээ орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийн бүтээгдэхүүнийг худалдан авах, тогтвортой ажлын байраар хангах, нэмэгдүүлэх, мэргэжилтэн сургаж дадлагажуулж ажлын байрыг нэмэгдүүлэх зэрэг нээлттэй ил тод хамтарч ажиллах.
- 4.3.3 Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд чацаргана, хайлс, улиас, харгана, гүйлс зэрэг төрөл бүрийн модлог ургамал, олон наст ургамал тарьж ургуулан байгалийн унаган төрхийг сэргээх ажлыг дэмжиж ажиллана.

ТАВ. СУМЫН ДЭД БҮТЦИЙГ САЙЖРУУЛАХ БОДЛОГО

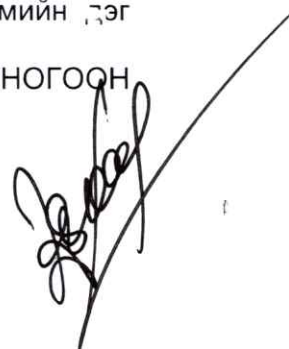

- 5.1.1 “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийн хүрээнд сумын төвийн байгууллагуудын ариун цэврийн байгууламжийн ашиглалтыг сайжруулж өргөтгөн, сумын төвд нийтийн ариун цэврийн байгууламж байгуулж ашиглалт үйлчилгээг хэвийн болгоно.
- 5.1.2 Сумын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төвд газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 5.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг төлөвлөж улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төслийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Эрчим хүчний дутагдалтай хороолол, шинэ төлөвлөгдсөн газар, ХАА-н үйлдвэрлэл явуулах боломжит газар зэрэгт цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, тавих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Эрчим хүчний дотоодын буюу нар салхины эрчим хүчний эх үүсвэрээр хангах ажлыг нэвтрүүлнэ.
- 5.1.6 Сумын төвийн үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.7 Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд аймаг сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 5.1.8 Сумын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 5.1.9 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ.
- 5.1.10 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

ЗУРГАА. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

6.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 6.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 6.1.3 Төрийн архивын үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 6.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын системийг нэвтрүүлж, “НОГООН БҮС”-ийг бий болгоно.

6.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 6.2.1 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 6.2.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 6.2.3 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 6.2.4 Төрийн албаны хүний нөөцийн бэхжүүлж, нийгмийн баталгааг сайжруулах бодлогыг баримтална.
- 6.2.5 Төрийн албан хаагчдын мэдлэгийг дээшлүүлж сурч хөгжих, туршлага судлах, сэлгүүлж ажиллан нөхцөлийг дээшлүүлнэ.
- 6.2.6 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 6.2.7 Төрийн албан хаагчдын орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээлд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

6.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 6.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээний "E-MONGOLIA" системийн ашиглалтыг сайжруулж Ухаалаг E-MONGOLIA системийг орон нутаг нэвтрүүлнэ.
- 6.3.2 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ. Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 6.3.3 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалтад тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.3.4 Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, харилцаанд "блокчейн" технологийг ашиглан маргааныг бууруулна.

**ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/392
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Угтаалцайдам сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Угтаалцайдам сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Угтаалцайдам сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр 12 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Угтаалцайдам сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020779

**ТӨВ АЙМГИЙН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН УГТААЛЦАЙДАМ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН
ХОРООНООС 2024 ОНЫ АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

УГТААЛЦАЙДАМ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

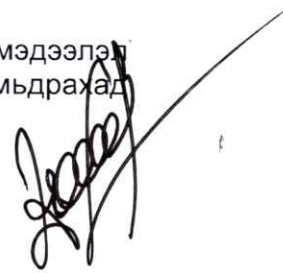
- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 **"Оюунлаг Төв аймагчууд"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 **"Хүүхэд бүр цэцэрлэгт"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.8 Боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.9 Ерөнхий боловсролын сургуулийн байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.10 Ерөнхий боловсролын сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.11 **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.12 **"Төв +100"** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.13 Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.14 Бүх шатны боловсролын байгууллагад **"Хүүхэд хамгааллын бодлого"**-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.15 **"Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 1.1.16 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, **"Хүүхэд -Эрдэнэ"** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.17 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан **"Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан"**-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлж, тогтмол ажиллуулна.
- 1.1.18 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад

чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

- 1.1.19 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, өрсөлдөх чадвартай мэргэжлийн ажилтан бэлтгэж, хөдөлмөрийн зах зээлд нийлүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

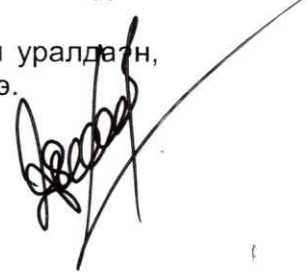
- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.3 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, хиймэл оюун ухаанд суурилсан тусламж үйлчилгээг нэвтрүүлж эхэлнэ.
- 1.2.6 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэлийг эрэмбийн дагуу хийнэ.
- 1.2.7 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.8 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.9 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвихад соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соёл гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.4 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.5 Сумын соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.6 Соёлын салбарт ажиллагсдын цалин хөлс, нийгмийн баталгааны талаарх арга хэмжээг бусад салбарын төрийн албан хаагчидтай нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Суманд нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.

- 1.4.3 Улс, аймгийн болон олон улсын чанартай спортын тэмцээн, уралдааныг сумандаа зохион байгуулна.
- 1.4.4 Спорт аяллыг хөгжүүлнэ.
- 1.4.5 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.
- 1.5.4 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.5 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.6 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор **“Нутгаа зорьё”** төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.7.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Суманд төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.3 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Сумын Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.
- 1.7.4 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.5 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.6 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.7 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.8 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсоход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.9 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.10 Тэтгэвэр, тэтгэмжийг үнийн өсөлттэй уялдуулан жил бүр нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэврээ өвлүүлэх, урьдчилан ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.11 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны амралтын газрын үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.12 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.13 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.14 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.15 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.19 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.20 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.21 Малчдын орлого нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд сүү хадгалах хөргүүрийн тоог нэмэгдүүлэх.

Ажилтан

- 1.7.22 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.23 Нийгмийн даатгал төлөгч бүр орон сууцтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.24 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.
- 1.7.25 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гарааны хүнс” төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрд

- 1.7.26 Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 2 хувийг иргэн бүрийн нэрийн дансанд байршуулж, хуримтлалын санг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.27 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГ

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, ДНБ-ий жилийн дундаж өсөлтийг 6-12 хувиар өсгөн, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.3. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.4. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.

- 2.1.5. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, үндэсний хэмжээний гол үйлдвэрлэгч аймаг болж чадсан давуу тал, нөөцдөө тулгуурлан, нийслэл болон төвийн бүсийн зах зээлийн интеграцид манлайлан оролцоно.
- 3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг бүсчлэн байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.5 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.6 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэх аймгийн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.7 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар "Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс"-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.8 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.9 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.10 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, усалалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологийг нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Үр үржүүлгийг дэмжин үрийн аж ахуй байгуулж, аймагтаа үйлдвэрлэсэн бүс нутагт тохирсон, нутагшсан үрээр тариалалт хийж, жилд тариалах үрийн 70 хүртэл хувийг хангана.
- 3.1.12 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.13 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.14 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.

3.1.15 Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж, тэжээлийн тариалалтаар улсдаа тэргүүлсэн амжилтаа бататган, улсын хэмжээний малын тэжээлийн 50-аас доошгүй хувийг үйлдвэрлэнэ.

3.1.16 “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн 19 бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.

3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумдын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.

3.2.3 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.

3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

3.2.5 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах зэрэг бүс нутгаар, олон давтамжтай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

4.1.1. Сумын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг сумынхаа эдийн засгийг тэлэх суурь салбар болгон хөгжүүлнэ.

4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, малчдад түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

4.2. Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

4.2.1 Аялал жуулчлалыг иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх нэг эх үүсвэр болгож, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэл, нийтийн хоол, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл, театр, музей, номын сан, үндэсний спорттой нягт уялдуулж хөгжүүлнэ.

4.2.2 Дотоодын аялал жуулчлалд зориулсан соёлын хөтөлбөр, худалдаа үйлчилгээг өргөжүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж, зориудаар хур тунадас нэмэгдүүлэх үйл ажиллагаанд технологийн шинэчлэл хийнэ.
- 5.1.4 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.6 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.7 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр аймгийн төв болон боломжтой сумдад байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.8 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.9 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор аймаг, сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг сайжруулна.
- 5.2.4 Сумын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил

- 6.1.1 “Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Сумын төвийн үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.6 Сумын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 6.1.7 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.8 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Сумын төв доторх авто замыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.2.2. Улсын чанартай хатуу хучилттай авто замуудын төслийг хэрэгжүүлж дуусгана.
- 6.2.3. Улсын чанартай авто зам дагасан байршилд иргэдийн орлого нэмэгдүүлэх хүрээнд газар олголтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, “НОГООН БҮС”-ийг бий болгоно.

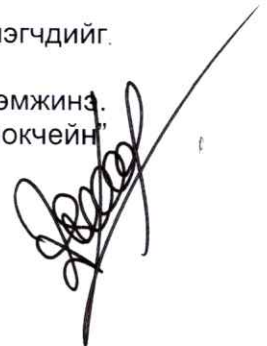
- 7.1.6 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.

7.2 хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн захиргааны албан хаагчдын тоон өсөлтийн зохистой харьцааг тогтооно.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.3 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.4 Монгол эрдэмтдийн олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн оновчтой шийдэл бүтээлийг төрийн үйлчилгээнд нэвтрүүлнэ.
- 7.2.5 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.6 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- 7.2.7 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.8 Төрийн түрээсийн орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлж, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээл олгох бодлого баримтална.
- 7.2.9 Төрийн албан хаагчдыг татварын хөнгөлөлтийн зургаа хүртэлх сая төгрөгийг орон байрны урьдчилгаанд тооцуулах, батлан даах боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрөөс иргэн, бизнест үзүүлж буй гол үйлчилгээнүүдэд процессын шинжилгээ хийж цахимжуулах, хиймэл оюун ухаан ашиглах, автоматжуулах боломжийг тодорхойлж, үйлчилгээ авах хугацаа болон үе шатыг 2 дахин бууруулна.
- 7.3.3 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.4 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.5 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.6 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.7 "Старлинк" зэрэг нам орбитын хиймэл дагуулын үйлчилгээ үзүүлэгчдийг дэмжинэ.
- 7.3.8 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- 7.3.9 Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, харилцаанд "блокчейн" технологийг ашиглан маргааныг бууруулна.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/393

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Цээл сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Цээл сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Цээл сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /Хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг:Цээл сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020781

**ТӨВ АЙМГИЙН ЦЭЭЛ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН ЦЭЭЛ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 ОНЫ
СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ОРГИЛ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт- Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал
- 4.2 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил
- 5.2 Үнэт баялаг ус

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Сумдын хөгжил
- 6.2 Зам дагасан хөгжил / Хөгжлийн зам, Хөгжил дагуулсан зам, Нутгийн зам/

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТҮЛГҮҮРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

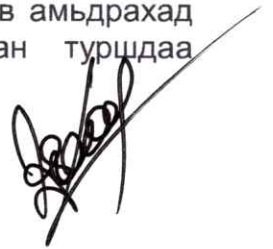
- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 "Оюунлаг Төв аймагчууд" хөтөлбөрийг сумандаа үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 "Хүүхэд бүр цэцэрлэгт" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд байлгаж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, хүүхэд бүрийг боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.6 "Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.7 Боловсролын салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.1.8 Боловсролын байгууллагуудад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, цахим системд тулгуурласан цахим анги танхимыг байгуулна.
- 1.1.9 Сургуулийн байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг үе шаттай байгуулна.
- 1.1.10 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.11 "Хүүхэд бүрд сүү" хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.12 "Төв +100" хөтөлбөр хэрэгжүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.13 Хувийн хэвшлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.14 Боловсролын байгууллагад "Хүүхэд хамгааллын бодлого"-ыг хэрэгжүүлж, цэцэрлэг, сургуулийн орчныг бүрэн камержуулж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.1.15 "Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, сэтгэл зүйн таатай орчныг бүрдүүлсэн шинэ дотуур байртай болно.
- 1.1.16 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, "Хүүхэд -Эрдэнэ" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.17 Хүүхдэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан "Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан" байгуулна.
- 1.1.18 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологи ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.

- 1.1.19 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, өрсөлдөх чадвартай мэргэжлийн ажилтан бэлтгэж, хөдөлмөрийн зах зээлд нийлүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Төв аймагчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.3 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, хиймэл оюун ухаанд суурилсан тусламж үйлчилгээг нэвтрүүлж эхэлнэ.
- 1.2.6 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэлийг эрэмбийн дагуу хийнэ.
- 1.2.7 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.8 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.
- 1.2.9 Эрүүл мэндийн салбарт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Орон нутгийн онцлог бүхий уламжлалт өв соёл, шилдэг бүтээлүүдийг олны хүртээл болгох, шинэ уран бүтээл туурвихад соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ.
- 1.3.3 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соёл гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.4 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.5 Сумын соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.6 Соёлын салбарт ажиллагсдын цалин хөлс, нийгмийн баталгааны талаарх арга хэмжээг бусад салбарын төрийн албан хаагчидтай нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Суманд нийтийн биеийн тамирын талбай, спорт заалыг бүрэн тохижуулж тогтмол ажиллуулна.
- 1.4.2 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.3 Улс, аймгийн чанартай спортын тэмцээн, уралдааныг сумандаа зохион байгуулна.
- 1.4.4 Спорт аяллыг хөгжүүлнэ.

- 1.4.5 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын томоохон төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.
- 1.5.3 Гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд хөдөлмөр эрхлэгчдийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.
- 1.5.4 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.5 Сумын эдийн засгийн бүтцийг бэхжүүлж, өөрийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ хэрэглэх, иргэд, өрхийн үйлдвэр эрхлэгчдийг хоршоогоороо дамжуулан, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ худалдаалах тогтвортой сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.6 Дутагдалтай байгаа хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “**Нутгаа зорьё**” төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.7.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ипотекийн зээлийн хүртээмж, хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Суманд төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.3 Инженерийн хангамжтай хувийн сууцны хангамжийг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрах, хөгжих, нийгмийн амьдралд оролцох, хамгаалуулах эрхийг хангахад эцэг эх асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

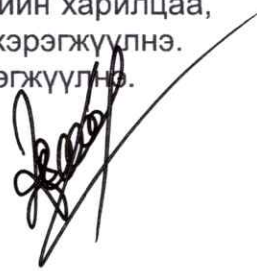
Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Сумын Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг эхлүүлнэ.
- 1.7.4 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.5 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.6 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.7 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.8 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.9 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.10 Тэтгэвэр, тэтгэмжийг үнийн өсөлттэй уялдуулан жил бүр нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэврээ өвлүүлэх, урьдчилан ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.11 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, ахмад настны өргөө байгуулна.
- 1.7.12 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ"-г нэмэгдүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.13 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, бүх нийтэд жендерийн боловсрол олгох нөлөөллийн ажлыг тогтмолжуулна.
- 1.7.14 Хүүхдээ асарч буй ээжүүдэд зориулсан нэмэлт орлого олох, бизнесээ өргөжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.15 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл зөв дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

- 1.7.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн нийгмийн бүх харилцаанд бүрэн дүүрэн, эрх тэгш оролцох боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.17 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.

Малчид, тариаланчид

- 1.7.18 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг эрчимжсэн мал аж ахуйд чиглүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.19 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.7.20 Малчид, тариаланчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах үйл ажиллагааг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.21 Малчдын орлог нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд сүү хадгалах хөргүүрийн тоог нэмэгдүүлнэ.

Ажилтан

- 1.7.22 Ажилтныг шударга үнэлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах, хөдөлмөр эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэх, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 1.7.23 Нийгмийн даатгал төлөгч бүр орон сууцтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

**Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур
орлоготой иргэд**

1.7.24 “Халамжаас-Хөдөлмөрт” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж, ядуурлын түвшинг тууштай бууруулна.

1.7.25 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих “Гарааны хүнс” төсөл хэрэгжүүлнэ.

Иргэн бүрд

1.7.26 Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 2 хувийг иргэн бүрийн нэрийн дансанд байршуулж, хуримтлалын санг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.

1.7.27 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

2.1.1. Эдийн засгийн бүтэц дэх боловсруулах үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.

2.1.2. Орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслүүдийг нийгэмд өгөөжтэй, хүртээмжтэй, эдийн засгийн ач холбогдолтой зэргээр эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.

2.1.3. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжүүдийг татварын уян хатан бодлогоор дэмжин, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, татварын бааз суурийг өргөтгөх бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.1.4. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.

2.1.5. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

3.1.1 Газар тариалан, мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, үндэсний хэмжээний гол үйлдвэрлэгч сум болж төвийн бүсийн зах зээлийн интеграцид манлайлан оролцоно.

3.1.2 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

3.1.3 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.

3.1.4 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг байгуулах бодлого хэрэгжүүлж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэх хүрээнд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.

- 3.1.5 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, бүтээмжийг нэмэгдүүлэх тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.6 Хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтыг сайжруулж, хөдөө аж ахуйн салбарын мэргэжилтэн бэлтгэх сумын бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.7 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар “Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс”-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.8 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн 4 улиралд бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн тогтолцоог төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлж, орчин үеийн агуулах зоорины аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 3.1.9 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.10 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, услалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологу нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.11 Үр үржүүлгийг дэмжин үрийн аж ахуй байгуулж, аймагтаа үйлдвэрлэсэн бүс нутагт тохирсон, нутагшсан үрээр тариалалт хийж, жилд тариалах үрийн 70 хүртэл хувийг хангана.
- 3.1.12 Тариалангийн талбайг хашаажуулах ажлыг үргэлжлүүлж, ойн зурвас байгуулах зэргээр хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.13 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэл, өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, газар тариаланг механикжуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.14 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.
- 3.1.15 Тэжээлийн таримлын нэр төрөл, тариалалтыг нэмэгдүүлж, тэжээлийн тариалалтаар аймагтаа төргүүлсэн амжилтаа бататган, аймгийн хэмжээний малын тэжээлийн 40-аас доошгүй хувийг үйлдвэрлэнэ.
- 3.1.16 “Хүнсний хувьсгал” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, гол нэр төрлийн 19 бүтээгдэхүүний дотоодын үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлт -Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1 Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөлтийн хүрээнд Хоршооны хөгжлийн талаар бий болгосон бүтэц арга зүй, туршлагаа “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөнтэй хослуулан боловсронгуй болгож хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 “Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн стратеги төлөвлөгөө”-нд тусган хэрэгжүүлж буй дундын хоршоо, гэрээт менежментийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумдын эдийн засгийн бүтцийг улам сайжруулна.
- 3.2.3 Хоршоодод хэрэгжүүлж буй хөдөлмөр хөнгөвчлөх, бүтээмж нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хонь хяргах, цагаан идээ боловсруулах, өвс хадлан тэжээл бэлтгэх, өрхийн тариалангийн техникүүдийг хөдөө аж ахуйн салбарт улам бүр нэвтрүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.

- 3.2.4 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.5 Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь, бяруу бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах төслүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО

4.1. Төрөлжсөн аялал жуулчлал

- 4.1.1. Сумын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, ашигтай байршил, байгалийн өгөгдөл, түүхэн дурсгалт газрууд зэрэг давуу талдаа түшиглэн аялал жуулчлалыг сумынхаа эдийн засгийг тэлэх суурь салбар болгон хөгжүүлнэ.
- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, **малчдад** түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчид хүлээн авах таатай орчин бүрдүүлнэ.

4.2. Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

- 4.2.1 Аялал жуулчлалыг иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх нэг эх үүсвэр болгож, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэл, нийтийн хоол, соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл, үндэсний спорттой нягт уялдуулж хөгжүүлнэ.
- 4.2.2 Дотоодын аялал жуулчлалд зориулсан соёлын хөтөлбөр, худалдаа үйлчилгээг өргөжүүлнэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн, “Ногоон сум” аяныг үргэлжлүүлэн өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг 20-оос доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.2 Ойн хортон шавж, өвчний тархалтын судалгаа, тэмцлийн ажил зохион байгуулах, ойг нөхөн сэргээх, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлж байгалийн гамшигт үзэгдлийн эрсдэлийг бууруулж, зориудаар хур тунадас нэмэгдүүлэх үйл ажиллагаанд технологийн шинэчлэл хийнэ.

- 5.1.4 Цөлжилт, хөрсний доройтол, бохирдлыг хязгаарлаж, бэлчээр хөнөөгч мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэх, шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.5 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, биологийн олон янз байдлын удмын санг хамгаалан, тархац нутаг, амьдрах орчныг тэтгэн, хомсдолоос сэргийлж, ашиглалтын нөөц бүрдүүлнэ.
- 5.1.6 Ховор, нэн ховор, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын нөөцийг тогтоох, ховордлын шалтгааныг тогтоож хамгаалах арга хэмжээг авна.
- 5.1.7 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр суманд байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.8 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.9 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор сумын төв, суурин газрын гэр хорооллын айл өрх болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

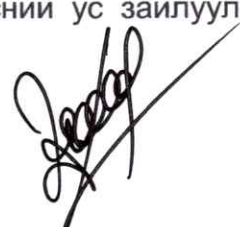
5.2 Үнэт баялаг ус

- 5.2.1 Усны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг чангатгаж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдож, хомсдолоос сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.2.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газар болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн газрыг орон нутгийн хамгаалалтад авна.
- 5.2.3 Худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, бэлчээр усжуулалтыг сайжруулна.
- 5.2.4 Сумын төвийн ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

ЗУРГАА. ХОТ ХӨДӨӨГИЙН ТЭНЦВЭРТ ХӨГЖЛИЙГ ХАНГАХ БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц

- 6.1.1 "Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж" төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын, болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, шинэ эх үүсвэрийг барих, шинэчлэх, өргөтгөх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.5 Сумын төвийн үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

- 6.1.6 Сумын хилийн цэсийн маргаантай асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 6.1.7 Хэрэглэгч, зорчигчийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, аюулгүй, ая тухтай нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлэн хөгжүүлнэ.
- 6.1.8 Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, техник технологийг нэвтрүүлнэ.

6.2. Зам дагасан хөгжил

- 6.2.1. Сумын төв доторх авто замыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.2.2. Улсын чанартай хатуу хучилттай авто замуудын төслийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 6.2.3. Улсын чанартай авто зам дагасан байршилд иргэдийн орлого нэмэгдүүлэх хүрээнд газар олголтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

7.1. Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 7.1.4 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 7.1.5 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно.
- 7.1.6 Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгаа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хамгаалах стандартад нийцсэн түр хамгаалах байртай болгоно.

7.2 Хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.2.1 Төрийн захиргааны албан хаагчдын тоон өсөлтийн зохистой харьцааг тогтооно.
- 7.2.2 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 7.2.3 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 7.2.4 Монгол эрдэмтдийн олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн оновчтой шийдэл бүтээлийг төрийн үйлчилгээнд нэвтрүүлнэ.
- 7.2.5 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 7.2.6 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.

- 7.2.7 Төрийн албан хаагч нь улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 7.2.8 Төрийн түрээсийн орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлж, гурваас дээш жил үр бүтээлтэй ажиллаж буй төрийн албан хаагчдын цалин хөлсөнд нийцсэн ипотекийн зээл олгох бодлого баримтална.
- 7.2.9 Төрийн албан хаагчдыг татварын хөнгөлөлтийн зургаа хүртэлх сая төгрөгийг орон байрны урьдчилгаанд тооцуулах, батлан даах боломжийг бүрдүүлнэ.

7.3. Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 7.3.1 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.3.2 Төрөөс иргэн, бизнест үзүүлж буй гол үйлчилгээнүүдэд процессын шинжилгээ хийж цахимжуулах, хиймэл оюун ухаан ашиглах, автоматжуулах боломжийг тодорхойлж, үйлчилгээ авах хугацаа болон үе шатыг 2 дахин бууруулна.
- 7.3.3 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.3.4 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно.
- 7.3.5 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.3.6 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 7.3.7 "Старлинк" зэрэг нам орбитын хиймэл дагуулын үйлчилгээ үзүүлэгчдийг дэмжинэ.
- 7.3.8 Төр, хувийн хэвшил, судалгааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.
- 7.3.9 Иргэний бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгө, газрын бүртгэл, гэх мэт үйлчилгээг үзүүлэх ТҮЦ машины хүртэмжийг нэмэгдүүлнэ.

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/394

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Эрдэнэ сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Эрдэнэ сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Эрдэнэ сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр 16 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг:Эрдэнэ сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

019020783

**ТӨВ АЙМГИЙН ЭРДЭНЭ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН ЭРДЭНЭ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 ОНЫ
СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Эрдэнэ

**ТӨВ АЙМГИЙН ЭРДЭНЭ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС СУМЫН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Манай нам өмнөх жилүүдэд орон нутгийн засаглалыг хэрэгжүүлсэн ажлын арвин туршлага, өнгөрсөн 4 жилд хэрэгжүүлсэн бодлого, шийдвэрийн үр дүнд дүн шинжилгээ хийж, иргэдийнхээ санал бодлыг тусган, эдийн засгийн тооцоо судалгаанд суурилсан, орон нутагтаа ажиллаж амьдрах таатай орчныг бүрдүүлэх, сумын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг тогтвортой өсгөх, хүний хөгжлийг дээдлэх эрхэм зорилго бүхий бодитой, хэрэгжихүйц мөрийн хөтөлбөр боловсрууллаа.

Өнгөрсөн бүрэн эрхийн хугацаа /2020-2024/ манай нам сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлыг бүрдүүлж, дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөрөө амжилттай хэрэгжүүлж, сумын Засаг даргын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөр 96 хувийн хэрэгжилттэй байна.

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Тэгш хүртээмжтэй, чанартай боловсрол

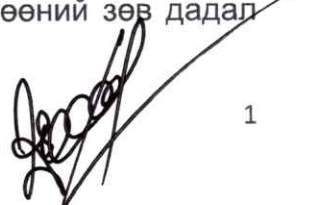
Иргэн бүрд чанартай боловсрол эзэмших эрх тэгш боломж бүрдүүлж, бүх шатны боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааны чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

- 1.1.1. СӨБ, ЕБС, МБС-ийн сурагчдыг түүх, хэл, соёл, үндэсний өв уламжлал, зан заншил, эх оронч сэтгэлгээ, үндэсний үнэт зүйлээ дээдэлсэн зөв зан суртахуун хүмүүжил төлөвшилтэй хүн болгож, **“Хүүхдийн хүмүүжил төлөвшлийг сайжруулах”** дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.2. Сургуулийн өмнөх боловсролын, бүлэг дүүргэлтийг норматив хэмжээнд барьж, орчны стандартын дагуу хүүхэд бүрд ээлтэй, эрүүл, аюулгүй орчин бүрдүүлэн 5 настай хүүхдийн хамран сургалтыг нэмэгдүүлж, **“Хүүхэд бүр цэцэрлэгт”** дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.3. Малчин өрхийн хүүхдүүдэд сургуулийн өмнөх боловсрол олгох зорилгоор нүүдлийн гэр цэцэрлэгийг ажиллуулан хүүхдийн хөгжлийг дэмжинэ.
- 1.1.4. Багш нарийг мэргэжил, заах арга зүйн хөгжлийг хангах ажлыг зохион байгуулж, багш нарыг гадаад дотоодын сургалтад хамруулж, **“Хөгжсөн багшаас чадварлаг суралцагч”** дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5. Ерөнхий боловсролын хамран сургалтыг нэмэгдүүлж сумын хөгжлийн тэргүүлэх чиглэлээр суралцаж байгаа, болон сурлагын амжилтаар тэргүүлэгч оюутнуудад сургалтын төлбөрийн тэтгэлэг олгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.6. Мэргэжлийн боловсролын сургуулийг орон нутгийн онцлог, эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан эрэлтэд суурилсан мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэнэ.
- 1.1.7. Ерөнхий боловсролын сургуулийг гадаад хэлний гүнзгийрүүлсэн сургалт олгох хөтөлбөрт хамруулах ажлыг эрчимжүүлнэ.

1.2. Эрүүл мэндийн салбар

Эрүүл дадал хэвшил, идэвхтэй амьдралын хэв маягтай иргэн төлөвшүүлэн, эрүүл мэндийн чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

- 1.2.1. Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлж, халдварт болон халдварт бус өвчнөөс сэргийлж “Эрүүл Монгол хүн” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.2. Нийтийн биеийн тамир, их спортоор хичээллэгсдийн тоог нэмэгдүүлж, материаллаг баазыг хангаж эрүүл хооллолт, дасгал хөдөлгөөний зөв дадал хэвшлийг бий болгох аян, хөдөлгөөн өрнүүлнэ.

- 1.2.3. Сумын эрүүл мэндийн төвийг бүсийн оношилгооны төв болгон хөгжүүлэх.
- 1.2.4. Өвчлөлийн судалгаанд тулгуурлан эрэлт хэрэгцээт эмийн судалгааг гарган эргэлтийн эмийн сангийн санхүүжилтийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.2.5. “Эрүүл хүүхэд-Эрүүл шүд” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлэн, мэргэжлийн эмчийн хангалтыг сайжруулна.
- 1.2.6. Багийн эмч нарын чадавхжуулан иргэддээ хүрч эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.2.7. Иргэн бүрийг эрүүл монгол хөтөлбөрт үргэлжлүүлэн хамруулан хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулна.
- 1.2.8. Эрүүл мэндийн төвийг техник, багаж хэрэгслээр хангаж иргэдийг эрүүлжүүлэх ажлыг зохион байгуулах.
- 1.2.9. Боловсон хүчний залгамж халааг бэлтгэж эмч мэргэжилтнүүдийн мэдлэг чадвар мэргэшүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжин хэрэгжүүлнэ.

1.3. Соёл урлагийн салбар

Төрт ёсны уламжлал, түүх соёлын дурсгал, утга зохиол, урлагийн бүтээлээр үндэсний бахархал төлөвшүүлж, эх оронч үзэл бий болгоно.

- 1.3.1. Сумын нутаг дэвсгэрт байгаа түүхт дурсгалт газрын соёлын өвийг хадгалж хамгаалах, сэргээн засварлах, орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авна.
- 1.3.2. Соёл, урлагийн байгууллагын материалыг бааз, мэргэжлийн боловсон хүчний хангалтыг сайжруулна.
- 1.3.3. Хүүхдийн урлагийн авьяасыг нээн хөгжүүлэх, дугуйлан секц хичээллүүлэх ажлыг үргэлжлүүлэн зохион байгуулах.
- 1.3.4. Орон нутаг судлах музейг өргөтгөх үйл ажиллагааг сайжруулан иргэдэд сурталчлан үзмэрийн санг баяжуулна.
- 1.3.5. Хөдөөгийн иргэдэд соёлын үйлчилгээг хүргэх, төрлийг нэмэгдүүлэх

1.4. Нийтийн биеийн тамир, спорт

Нийтийн биеийн тамирыг эрүүл аж төрөх ёсны салшгүй хэсэг болгон иргэдийг идэвхтэй хөдөлгөөнд уриалан, шилдэг тамирчдыг төрүүлэн гаргах орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

- 1.4.1 Нийтийн биеийн тамир их спортыг иргэд, олон нийтэд сурталчлах, иргэдийн биеийн тамираар хичээллэх ээлтэй орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.4.2 Их спортыг хөгжүүлэн, бэлтгэл сургуулийг чанаржуулан, шилдэг тамирчдыг бэлтгэн гаргана.
- 1.4.3 Төрийн албан хаагчдын иргэдийн дунд спортын уралдаан тэмцээн зохион байгуулж эрүүл дадал хөдөлгөөн өрнүүлнэ.

1.5 Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжил

Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийг хангаж, хөгжих таатай орчныг бүрдүүлнэ.

- 1.5.1 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжиж хариуцлагатай гэр бүлийг төлөвшүүлэн, хүүхэд, залуучуудын сурч, хөгжих, идэвхтэй амьдрах орчин, нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.5.2 Залуучуудын хөгжлийг дэмжих төв байгуулна.

1.6 Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгаалал

Төр, хувийн хэвшлийн дэмжлэгтэйгээр хөтөлбөр, төслийг хэрэгжүүлж, ажлын байрыг нэмэгдүүлэн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.

- 1.6.1 Хувийн хэвшлийн дэмжлэг, тусгай сангуудын хөнгөлөлттэй зээл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн шинэ ажлын байр бий болгоно.

- 1.6.2 Ажилгүй иргэдийг мэргэжил олгох сургалтад хамруулан ажлын байраар хангах, хувь хүнийг хөгжил, хөдөлмөрт хандах зөв хандлагыг төлөвшүүлнэ.
- 1.6.3 Зорилтот бүлгийн иргэдийг нийгмийн халамжийн үйлчилгээнд бүрэн хамруулна.
- 1.6.4 Ахмадын төв байгуулан материаллаг баазыг бэхжүүлэн ахмадуудаа дэмжинэ.
- 1.6.5 Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, малчид, иргэдийг сайн дурын нийгмийн даатгалд хамрагдах хувийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.6 Цөөн малтай иргэдийг малжуулах, төсөл хөтөлбөрт хамруулан өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 Өсөлттэй өгөөжтэй эдийн засаг

Төсвийн төлөвлөлтийг боловсронгуй болгож, батлагдсан төсвийг чанд мөрдөж, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчимд тулгуурлан үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжих замаар хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг дээшлүүлнэ.

- 2.1.1 Хөрөнгө оруулалтын таатай орчин бүрдүүлж, төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг сайжруулж, дэд бүтцийн болон нийгмийн салбарт хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.

Баялаг бүтээгчдийг дэмжин үйлдвэрлэгч сум болно.

- 2.2.1 Аж үйлдвэрийг хөгжүүлэн үйлдвэр технологийн цогцолбор байгуулна.
- 2.2.2 Сумын үйлдвэрлэсэн стандартын шаардлага хангасан бүтээгдэхүүнээр орон нутгийн хэрэгцээний тодорхой хувийг хангаж мөнгөний гадагш урсгалыг бууруулна.
- 2.2.3 Үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан мах, сүү, хүнсний бүтээгдэхүүний хэмжээг нэмэгдүүлж эдийн засгийн эргэлтэд нийлүүлэх
- 2.2.4 Ноос, ноолуур, арьс ширэнд анхан шатны боловсруулалт хийх, оёмол сүлжмэл бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.2.5 Сумын баялаг бүтээгчдийн үйлдвэрлэсэн болон брэнд бүтээгдэхүүнийг борлуулах сүлжээтэй болох.
- 2.2.6 Нийтийн хоол, зочид буудал, ахуйн үйлчилгээний төвийг бий болгож соёлтой үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

4117144522
НЮА0064 9060464

2.3 Аялал жуулчлал

Орон нутгийн иргэдийн оролцоонд тулгуурласан аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

- 2.3.1 Аялал жуулчлалын маршрутуудыг нарийвчлан тогтоож, аялал жуулчлалын сүлжээнд холбоно.
- 2.3.2 Нутгийн иргэдийг түшиглэсэн морин аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 2.3.3 Эмчилгээ, сувилгааны чиглэлээр амралт, сувиллын газруудыг тоог нэмэгдүүлнэ.
- 2.3.4 Дархан цаазат газар, Горих Тэрэлжийн байгалийн цогцолбор газар, байгалийн нөөц газрын эко системийг хамгаална

2.4 Хөгжилд хөтлөх төслүүдийг бодлогоор дэмжинэ.

- Сүүн, махны үнээний фермийн тоог нэмэгдүүлнэ
- Мах боловсруулах үйлдвэрийг дэмжинэ
- Тэжээлийн цехийг дэмжинэ
- Гахай, тахианы аж ахуй
- Хүлэмжийн аж ахуй /цогцолбор/
- Бордооны үйлдвэрийг дэмжинэ
- Чацаргана, жимс, жимгэсний аж ахуй

- Арьс шир, ноос, ноолуур боловсруулах цех

2.5 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц - төв суурингийн хөгжил

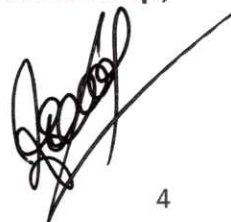
Ногоон хөгжлийн хүрээнд эдийн засаг, инженерийн дэд бүтцийн төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, иргэдийн ая тухтай амьдрах, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.

- 2.5.1 Сумын төвийн инженерийн хангамж дэд бүтцийн хангамж төслийн хоёрдугаар шатны төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж дулаан, цэвэр усны шугам сүлжээгээр айл өрхүүд болон албан аж ахуй нэгжүүдийг холбон, иргэдийн ая тухтай амьдрах, үйлдвэрлэл үйлчилгээ хөгжүүлэх таатай орчин бий болгоно.
- 2.5.2 Сумын онцлог хэв шинжийг тодорхойлж, түүнтэй уялдуулсан хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг, нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулна.
- 2.5.3 Соёлын төвийн барилга, байгууламжийг шинэчилнэ.
- 2.5.4 ЕБС-ийн бага сургуульд их засвар хийх.
- 2.5.5 МБС-ийн спорт заал бариулах.
- 2.5.6 Орон сууцжуулах хөтөлбөрийн төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар шийдвэрлэж иргэдийн ая тухтай амьдрах орчин нөхцөлийг сайжруулна.
- 2.5.7 Замтын даваа, сумын төвийн замыг сайжруулан үерийн уснаас хамгаалах далан байгуулна.
- 2.5.8 Босгын гармын гүүрийг шинэчлэх
- 2.5.9 Төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар төрийн албан хаагчийн орон сууц төсөл, хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 2.5.10 Шинэ суурьшлын бүсийг цахилгаан эрчим хүчээр хангах, Баянхангай, Харзтай болон өмчлөл олгосон суурингийн цахилгааны ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 2.5.11 Сумын газрын зохион байгуулалтын талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлж, газрын ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулан, газар өмчлөл, эзэмшлийг зохион байгуулж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах боломж, нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.5.12 Газрын нөөцийн ашиглалт хамгаалалтыг сайжруулж, тариалангийн болон бэлчээрийн газруудын зүй зохистой ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.5.13 Сум хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу сумын төвийн гудамжнуудыг сэргээн засварлаж "Жишиг гудамж", авто зам, дугуйн замуудыг нэмэгдүүлэх.
- 2.5.14 Гудамж талбайн гэрэлтүүлгийг нэмэгдүүлэх, бүрэн камержуулах, иргэдийн эрүүл, аюулгүй байдлыг хангах, гудамж, талбайн хаягийн нэгдсэн стандарт хангуулна.
- 2.5.15 Хүүхдийн тоглоомын талбай, Ногоон байгууламж бий болгож хүүхэд, залуучуудын чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх орчин бүрдүүлнэ.
- 2.5.16 Хог хаягдлыг ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээнд технологийн шинэчлэл хийж, хог хаягдлын төвлөрсөн цэгүүдийг цэвэрлэж цэгцлэн, нөхөн сэргээлт хийнэ.
- 2.5.17 Нутгийн удирдлагын байгууллагын байрыг шинээр барих, багийн төвүүдийг шинэчлэн засварлах материаллаг баазыг нь нэмэгдүүлнэ.

ГУРАВ. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БОДЛОГО

Хөдөө, аж ахуйн үйлдвэрлэлийг тэргүүлэх чиглэлээр төсөл, хөтөлбөр, хувийн хөрөнгө оруулалтыг татах замаар хөгжүүлнэ.

3.1 Мал аж ахуйн салбар

- 3.1.1 “Монгол мал-2”, “Монгол малчин” үндэсний хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийг ханган мал сүргийг эрүүлжүүлэн, үүлдэр угсааг нь сайжруулан, ашиг шимийг нэмэгдүүлж, бэлчээрийг хамгаалах, нөхөн сэргээх, хортон мэргэчдээс хамгаалах ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 3.1.2 Малын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлж, хүн амыг эрүүл, аюулгүй хүнсээр хангах, боловсруулах үйлдвэрийг чанартай түүхий эдээр хангаж, мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг гадаад, дотоодын зах зээлд борлуулах боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Суманд ажиллах хөдөө, аж ахуйн мэргэжилтнүүд (Малын эмч, зоотехник)-ийг бодлогоор дэмжиж хүний нөөцийг чадавхжуулна.
- 3.1.4 Шинэ хоршоо хөдөлгөөнд малчдыг хамруулж өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.

3.2 Газар тариалангийн салбар

- 3.2.1 Газар тариалан, эрчимжсэн мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлж, үнээний ферм, гахай аж ахуй, тахианы аж ахуй, тэжээлийн цех байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 Айл, өрхүүдийг хашаандаа хүнсний ногоо, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдийн тоог нэмэгдүүлэн иргэдийг хүнсний ногоогоор хангана.
- 3.2.3 Мод бутлаг ургамлын тариалалт, мод үржүүлгийн ажлыг нэмэгдүүлж, чацаргана, жимс, жимгэсний аж ахуй хөгжүүлэх төслийг дэмжинэ.
- 3.2.4 Тариалангийн талбай, ногоон тэжээлийн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэн ашиглалтыг сайжруулна.
- 3.2.5 Тариалангийн талбайг хашаажуулах, үржил шимийг сайжруулах чиглэлээр төр хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.6 Ил талбай, хүлэмжийн тариалалтыг нэмэгдүүлж, төрөлжсөн зоорины аж ахуйг шинээр бий болгоно.
- 3.2.7 “Өрх бүр хүнсээ бэлтгэе” уриалга дор өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 3.2.8 Малчдын бүлэг, хоршоо байгуулахыг дэмжиж, хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн бэлтгэн нийлүүлэлтийн тогтолцоог хоршоонд түшиглэн хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.9 Сумын нөөц бэлтгэх тарималжуулсан хадлангийн талбайг нэмэгдүүлэх.

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН-НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

Байгалийн үнэ цэнэ, өгөөжийг үнэлэн хамгаалж, байгалийн нөөц баялгийг нөхөн сэргээж, хомсдолыг бууруулан, ашиглалтын нөөц бий болгож, байгалийн үр өгөөжийг ирээдүй хойч үедээ өвлүүлнэ.

- 4.1 Хөрсний бохирдлыг / био жорлон / бууруулах, хог хаягдлын зохистой менежментийг хэрэгжүүлж, хүн амыг эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.2 Гол мөрний урсац бүрдэх эхийн хилийн заагийг тогтоосон газрыг орон нутгийн хамгаалалтад бүрэн авна.
- 4.3 Ойг хортон шавжаас хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх чадавхыг дээшлүүлж, ойн талаар засгийн газар, орон нутгаас баримтлах бодлого хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 4.4 Цөлжилтийн зэрэглэл бүхий газарт ойн зурвас байгуулах, ургамал тариалах төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн хөрсний элэгдлийг багасгана. Булаг шандын эхийг хашиж хамгаалах.
- 4.5 Иргэд, байгууллагуудын идэвх оролцоог нэмэгдүүлэн, төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 4.6

ТАВ. НУТГИЙН УДИРДЛАГА, ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН БОДЛОГО

- 5.1 Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, гүйцэтгэх засаглал, төрийн болон хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн ажлын уялдааг сайжруулан ил тод, шударга хариуцлагатай засаглалыг бүрдүүлнэ.
- 5.2 Нутгийн удирдлагын байгууллагын бодлогыг хэрэгжүүлэхэд иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагуудын оролцоог нэмэгдүүлж төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид хяналт тавих
- 5.3 Сумын гадаад харилцааг өргөжүүлж төрийн болон орон нутгийн өмчийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдэд эдийн засгийн хувьд ашигтай байх түншлэлийг бий болгоно. Болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, гамшгийн эрсдэлийг бууруулна.
- 5.4 Багийн түвшинд шийдвэрлэх асуудлыг багийн ИНХ, багийн өдөрлөг, "Нээлттэй өдөрлөг" зэрэг асуудлаар багт тулгамдсан асуудлыг тухай бүр шийдвэрлэнэ.
- 5.5 Төрийн байгууллага, албан хаагчдын үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, үр дүн, ёс зүйн байдлыг иргэдээр үнэлүүлэх ажлыг эхлүүлж, сахилга хариуцлагыг чангатган урамшуулал, хариуцлага тооцно.
- 5.6 Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааг хангах, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох замаар ажлын үр дүн, бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 5.7 Төрийн албан хаагчид, шинэ боловсон хүчний ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааг хангах зорилгоор орон сууц барих ажлыг зохион байгуулна.
- 5.8 Сумын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал, Засаг даргын зүгээс иргэдтэй хийх уулзалт ярилцлагыг тогтмолжуулж, иргэдээс гаргасан санал хүсэлт, өргөдөл гомдлыг шуурхай шийдвэрлэх, цахимжуулалтын механизм бүрдүүлнэ.
- 5.9 Гамшгийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх, аврах, хор, уршгийг арилгах ажлыг мэргэжлийн удирдлагаар хангах, сургалт, сурталчилгаа, үйл ажиллагаанд иргэдийг оролцуулан, мэдлэг, чадварыг дээшлүүлэх, аюулгүй амьдрах ухамсарт соёл болон болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж гамшгийн эрсдэлийг бууруулна.
- 5.10 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд олон нийтийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх замаар гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг бууруулна.

---оОо---

ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

ТӨВ АЙМГИЙН ЭРДЭНЭСАНТ СУМЫН
СОНГУУЛИЙН ХОРООНД

2024.08.05 № 01/395
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Эрдэнэсант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Эрдэнэсант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Эрдэнэсант сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр /6 хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг:Эрдэнэсант сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

• 019020785

**ТӨВ АЙМГИЙН ЭРДЭНЭСАНТ СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ТӨВ АЙМГИЙН ЭРДЭНЭСАНТ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024
ОНЫ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН
ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

УЛААНХУДАГ

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү
- 2.2. Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1. Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

ДӨРӨВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

ТАВ. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 "Оюунлаг Төв аймагчууд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 "Хүүхэд бүр цэцэрлэгт" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартын түвшинд хүргэж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 5 настай хүүхдийг цэцэрлэгт бүрэн хамруулж, сургуульд бэлтгэхэд онцгойлон анхаарна.
- 1.1.4 Суралцагчдад ээлтэй, сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5 "Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш нарын ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, мэргэжлийн багшийн хангалт, ур чадварыг сайжруулна.
- 1.1.6 "Багш бүрд компьютер" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.7 Сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.8 "Хүүхэд бүрд сүү" хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.9 "Хүүхдэд ээлтэй дотуур байр" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдүүлэх, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.1.10 Хүүхдэд Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв төлөвшил хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, үндэсний бахархлыг төлөвшүүлж, "Хүүхэд-Эрдэнэ" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.11 Хүүхэд багачуудыг амьдрах арга ухаанд сургах, хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор байгуулагдсан "Баялагхан-Хүүхдийн хөдөлмөр зуслан"-ын үйл ажиллагааг өргөжүүлж, тогтмол ажиллуулна.
- 1.1.12 Ажил хөдөлмөр эрхлэх, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх, шинэ шинэлэг мэдээлэл технологио ашиглах, нийгэмдээ дасан зохицох, эрүүл саруул зөв амьдрахад чиглүүлсэн иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн насан туршдаа суралцахуйн тогтолцоог бэхжүүлнэ.
- 1.1.13 Орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулан, шаардлагатай мэргэжлээр сурч байгаа оюутнуудад дэмжлэг үзүүлнэ.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, өвчнийг эрт илрүүлэх бодлого хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.2 Хавдрын эсрэг "Эрүүл Төв аймагчууд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.3 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, "Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, суманд шүдний тусламж үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэн "Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.5 Эрүүл мэндийн байгууллагын тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлж, ашиглалтыг сайжруулна.
- 1.2.6 Эрүүл мэндийн төвийн барилгад их засвар хийж, ая тухтай орчин бүрдүүлнэ.
- 1.2.7 Түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэлийг эрэмбийн дагуу хийнэ.
- 1.2.8 Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.
- 1.2.9 Эмийн төлөвлөлт, худалдан авалт, хангамжийг стандартын дагуу зохион байгуулж, эм, эмнэлгийн хэрэгслийн чанар аюулгүй байдлыг бүрэн хангуулна.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах арга хэмжээг олон хэлбэрээр зохион байгуулна.
- 1.3.2 Иргэдэд зориулсан соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, тэдний санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.3 Түүх соёлын дурсгал, урлагийн бүтээл, утга зохиолоор дамжуулан хүүхэд, залуучуудад үндэсний үнэт зүйл, эх хэл, бичиг соёлоороо бахархаж, дээдлэх үзэл санаа, мэдлэг чадвар олгоно.
- 1.3.4 Соёлын төвийг орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.5 Соёлын салбарын мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, давтан сургахад гадаад дотоодын их дээд сургууль, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамран ажиллана.

1.4 Спорт

- 1.4.1 Спорт заалыг стандартад нийцүүлэн үе шаттай засварлана.
- 1.4.2 Нийтийн биеийн тамираар хичээлдэгсдийн тоог нэмэгдүүлж, их спортын тодорхой төрлүүдээр хичээллэн амжилт гаргах боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.3 Орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэсэн үндэсний бөх, морин уралдаан, шагайн харваа, сур харваа зэрэг үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлнэ.
- 1.4.4 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тогтвортой, шинэ ажлын байрыг бий болгож ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 Бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын төслүүд болон хоршоо, жижиг дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг дэмжин хөгжүүлж, шинэ ажлын байрууд бий болгоно.

1.6 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

- 1.6.1 Насанд хүрсэн иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байхад чиглэсэн хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлуудыг өргөжүүлж, хүүхдийг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.2 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.3 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.4 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, турцлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор "Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ"-г нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.5 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.
- 1.6.6 Малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, цөөн малтай болон зудад өртсөн малчдыг малжуулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.7 Малчдын нийгмийн хамгааллын үйлчилгээ авах боломжийг нэмэгдүүлж, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хувааж төлөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.6.8 Малчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд зориулсан алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, үйлчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.
- 1.6.9 "Халамжаас-Хөдөлмөрт" бодлогыг хэрэгжүүлж ажиллана.
- 1.6.10 Зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд нийцүүлж, бие даан амьдрах, амьжиргааг дэмжих "Гэр" төсөл хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ БОДЛОГО

2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

- 2.1.1. Татварын бааз суурийг өргөтгөх замаар хоршоолол, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих чиглэлээр хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Төсвийн талаарх хууль тогтоомжийг бүх шатанд хэрэгжүүлж, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг боловсронгуй болгоно.
- 2.1.3. Төрийн албан хаагчдын орон сууц барих, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.4. Нийтийн зориулалттай орон сууцны гадна фасад, дээврийг засварлах ажлыг үе шат хэрэгжүүлнэ.

2.2. Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц

- 2.2.1. "Сумын төвийн хөгжил-инженерийн дэд бүтцийн хангамж" төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.2. Хот байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан сумын төв суурин газарт явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 2.2.3. Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.4. Газрын талаар баримтлах аймгийн бодлогыг хэрэгжүүлэн нэн тэргүүнд сумын иргэд, аж ахуйн нэгжид газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- 2.2.5. Мэдээлэл, харилцаа холбооны хамрах хүрээг өргөтгөж, үүрэн холбооны сүлжээний хүчин чадлыг нэмэгдүүлж ашиглалтыг сайжруулна

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил

- 3.1.1 Хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагсдын хөдөлмөрийг хөнгөвчлөх, уламжлалт багаж хэрэгсэл, жижиг дунд оврын техник тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлнэ
- 3.1.2 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалт, шилжилт хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах замаар "Гоц халдварт өвчингүй тайван бүс"-ийг баталгаажуулна.
- 3.1.3 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэн тариалангийн талбайн ашиглалтыг 80-аас доошгүй хувьд хүргэж, салбарын бүтээмж, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.4 Усалгаатай газар тариаланг дэмжиж, усалтын системүүдийн өмчлөлийн асуудлыг шийдвэрлүүлж, ашиглалтыг сайжруулан, засвар шинэчлэлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлж, орон нутгийн онцлогт зохицсон эрчимжсэн агро-технологийг нэвтрүүлэн, усалгаатай тариалангийн хэмжээг 20 хүртэл хувиар нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.5 Төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг дэмжиж, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.6 Хоршоодод олгож буй хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хоршоодыг хамруулах, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад нилтэсэн мэргэжил, арга зүйн сургалт, зөвлөгөөг нэмэгдүүлж хоршоодын үйл ажиллагааг тогтмолжуулах, үр ашигтай байлгах бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.7 Бэлчээрийн даац, чадамж төлөв байдлын үнэлгээнд тулгуурлан зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, хамгаалах болон бэлчээрийн доройтол, мэргэчтэй тэмцэх ажлыг хэрэгжүүлж, бэлчээрийн худаг, уст цэгийг сэргээн засах, шинээр гаргах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 3.1.8 Малчдын хөдөлмөр хорших үйл ажиллагааг дэмжин хадлан тэжээлийн олон наст ургамал, ногоон тэжээл тарих ажлыг зохион байгуулна

ДӨРӨВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 4.1.1 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудын идэвх оролцоотойгоор төв суурин газрын ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.2 Ус цаг уурын ажиглалтын болон орчны хяналт шинжилгээний сүлжээг өргөжүүлж, цаг агаарын аюулт үзэгдлээс урьдчилан мэдээлэх сэрэмжлүүлэх чадавхыг бэхжүүлнэ.
- 4.1.3 Ховор, нэн ховор ан амьтдыг тархац нутгаар нь хамгаалж, нөхөн үржүүлэх шинжлэх ухааны үндэслэлтэй тогтоосон нөөц дээр нь тулгуурлан хяналт тавьж хэрэгжүүлнэ
- 4.1.4 Ахуйн хог хаягдлыг төрөлжүүлэн ялгах, дахин боловсруулах, булшлах ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 4.1.5 Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд, малчдад түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх
- 4.1.6 Хайгуулын зөвшөөрөл олгогдсон газруудад хяналт тавьж ажиллана.

ТАВ. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

5.1 Цахим засаглал ба иргэдэд ойр үйлчилгээ

- 5.1.1 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгож, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 5.1.2 Төрийн үйл ажиллагаа, төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.4 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулна.
- 5.1.5 Төрийн архивын цахим үйлчилгээг байгууллага, иргэдэд шуурхай хүргэж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.6 Иргэд олон нийтийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар нийгмийн дэг журам, иргэдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана.
- 5.1.7 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 5.1.8 Багш, эмч, төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- 5.1.9 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог бүрдүүлэн нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.

---000---

**ТӨВ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

41100, Төв аймаг, Зуунмод сум
Утас: 70272582, Цахим шуудан: tuv@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.08.05 № 01/396

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох Төв аймгийн Зуунмод сумын "Монгол Ардын Нам"-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Төв аймгийн Зуунмод сумын "Монгол Ардын Нам"-ын Аймаг, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Төв аймгийн Зуунмод сумын "Монгол Ардын Нам"-ын мөрийн хөтөлбөр хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг:Зуунмод сумын Монгол Ардын Намын хороонд

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ц.ХИШИГЖАРГАЛ

• 019020786

**ЗУУНМОД СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ЗУУНМОД СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНООС 2024 оны СУМЫН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛЭН ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ЗУУНМОД ХОТ

Зуунмод сумын Монгол Ардын
Намын Хорооны Тэргүүлэгчдийн 2024 оны
06 дугаар сарын 24-ны өдрийн тоот
тогтоолын хавсралт.

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Боловсрол
- 1.2. Эрүүл мэнд
- 1.3. Соёл
- 1.4. Нийтийн биеийн тамир, Спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6. Орон сууцжуулах бодлого
- 1.7. Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСАГ, ТӨСӨВ САНХҮҮ

- 2.1. Эдийн засаг, төсөв санхүү

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1 Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил
- 3.2 Нийлүүлэгчээс үйлдвэрлэгч сум-Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

ДӨРӨВ. НОГООН ЭДИЙН ЗАСАГ БА АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

ЗУРГАА. БҮС НУТГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

- 6.1 Хөгжлийг тэтгэсэн дэд бүтэц-Зуунмод хот

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

- 7.1 Хүний эрх ба амар тайван аюулгүй орчин
- 7.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа
- 7.3 Цахим засаглал ба төрийн үйлчилгээ

НАЙМ. НОГООН УХААЛАГ ЗУУНМОД ХОТ

- 8.1 Шинэ зууны Зуунмод хот

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Боловсрол

- 1.1.1 **"Оюунлаг Зуунмодчууд"** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.1.2 **"Хүүхэд бүр цэцэрлэгт"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, сургуулийн өмнөх боловсролын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 1.1.3 Багш ажилчид ажиллахад ээлтэй, хүүхэд, багачууд сурч хөгжихөд таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.4 Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн сурах боломж нөхцөлийг сайжруулж, боловсролд тэгш хамруулна.
- 1.1.5 **"Хөгжсөн багшаас-Чадварлаг сурагч"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, багш ажлын байрандаа сурч хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэн, гадаад, дотоодод сурах, туршлага судлах үйл ажиллагаанд үе шаттай хамруулна.
- 1.1.6 Зуунмод хотын хэмжээнд гадаад хэлний /англи, солонгос, япон, хятад, орос гэх мэт/ сургалтын чанар болон сургалтын төвийн үйл ажиллагааг дэмжиж, хүүхэд, залуус, иргэдэд гадаад хэл сурах орчин, нөхцөл, боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.7 Ерөнхий боловсролын сургуулийн "Үдийн хоол" хөтөлбөрийн үйлчилгээний менежментийг боловсронгуй болгож, сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын хоол үйлчилгээний чанар стандартыг мөрдөж ажиллана.
- 1.1.8 **"Эрүүл шүд-эрүүл Зуунмодчууд"** аяны хүрээнд **"Хүүхэд бүрд сүү"** хөтөлбөрийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.9 **"Зуунмод хотын нэрэмжит"** тэтгэлэгт хөтөлбөрөө үргэлжлүүлж, гадаад, дотоодын шилдэг их сургуульд тэтгэлгээр сурах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.10 Зуунмод хотод хувийн хэвшлийн дээд сургууль, ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг байгуулах хөрөнгө оруулалтыг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.11 Бүх шатны боловсролын байгууллагын гадна зам талбай, доторх орчныг хүүхдэд ээлтэй аюулгүй, таатай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.1.12 Монгол ёс заншлаа дээдэлсэн, зөв эерэг хандлагатай, эх оронч, эрх чөлөөт сэтгэлгээтэй, хотын соёл төлөвшсөн **"Зуунмод хотын хүүхэд"** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.13 Зуунмод политехникийн коллежтой хамтран ажиллаж, өндөр ур чадвартай, гагнуурчин, цахилгаанчин, инженер техникийн мэргэжилтнийг хөдөлмөрийн зах зээлд гаргахад дэмжин ажиллана.

1.2 Эрүүл мэнд

- 1.2.1 Зуунмод хотын Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн үйл ажиллагаанд менежмент хийж, тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

- 1.2.2 Зуунмод хотын хүн амыг аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлж, 2 жил тутамд урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд хамруулна.
- 1.2.3 Хавдрын эсрэг **“Эрүүл Зуунмодчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл эцэг эхээс эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5 Хүүхдийн шүдний урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, **“Эрүүл шүд-Эрүүл Зуунмодчууд”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- 1.2.6 Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг болон Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн үйл ажиллагаанд шаардлагатай тоног төхөөрөмжийн стандарт хангалтыг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж хөрөнгө оруулалтыг хийнэ.
- 1.2.7 Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг болон Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн хүний нөөцийн хангалт, нийгмийн хамгааллыг сайжруулахад бүх талаар дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.2.8 Зуунмод хотод орчин үеийн шаардлага хангасан хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллага барихад дэмжлэг үзүүлнэ.

1.3 Соёл

- 1.3.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг судлах, бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, олон нийтэд таниулах, сэргээн хөгжүүлэх, өвлүүлэн уламжлуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.3.2 Зуунмод хотын иргэдэд соёл, урлагийн үзвэр үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, иргэдийн санал санаачилга, хүсэл сонирхолд нийцсэн үйл ажиллагааг хүртээмжтэй зохион байгуулна.
- 1.3.3 Монголын Үндэсний археологи, палеонтологи, угсаатны музей үйл ажиллагаа явуулахад дэмжиж орон нутгийн оролцоог хангаж ажиллана.
- 1.3.4 Зуунмод хотыг гар урчууд, уран зураачид, уран дархчуул, уран барималчид, хувцас урлаачид болон соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллаж, дэмжинэ.
- 1.3.5 Манзуширын хийдийн туурь болон Богд Хан уулын талаар хүүхэд залуучуудад мэдлэг олгох, сурталчлах ажлыг зохион байгуулж, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
- 1.3.6 Зуунмод хотын Соёлын төвд орчин үеийн шаардлага хангасан техник тоног төхөөрөмжөөр үе шаттай хангаж, соёл урлаг, сургалт мэдээллийн төв болгоно.
- 1.3.7 Зуунмод соёлын төвийн ажилтан албан хаагчдыг чадавхжуулах, давтан сургах, нийгмийн баталгаа хангахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.3.8 Зуунмод сумын Соёлын төвийн дэргэдэх дугуйлангийн нэр төрлийг нэмэгдүүлж, шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг хийж, соёл урлагаар хүүхэд залуусыг хүмүүжүүлэх ажлыг бүх талаар дэмжинэ.

1.4 Нийтийн биеийн тамир, спорт

- 1.4.1 Баг бүрд стандартын шаардлага хангасан нийтийн биеийн тамирын талбай, тоглоомын талбайг нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.2 Иргэдэд эрүүл идэвхтэй амьдралын дадал, хэвшил төлөвшүүлэх, дэд бүтэц, орчин төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд бий болгоно.
- 1.4.3 Төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд орчин үеийн шаардлага хангасан спорт цогцолбор шинээр барина.
- 1.4.4 Хүүхэд залуучуудад зориулсан усан спортын төв цогцолбортой болно.
- 1.4.5 Зуунмод хотод спортын тодорхой төрлөөр өсвөр үе, залуучуудын шигшээ баг байгуулж, аймаг, улс, тив, дэлхий, олимпод өрсөлдөхөд дэмжлэг үзүүлж ажиллана.
- 1.4.6 Үндэсний өв соёлоо түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор үндэсний бөх, морин уралдаан, үндэсний сур, шагайн харваа зэрэг үндэсний спортын төрлийг бодлогоор дэмжиж хөгжүүлнэ.
- 1.4.7 Спортын төрөлжсөн сургалттай ерөнхий боловсролын сургуулийн үйл ажиллагааг жигдрүүлж, ирээдүйн тамирчдыг бэлтгэнэ.
- 1.4.8 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллага, холбоонууд, сайн дурын дэмжигч, зүтгэлтнүүдийн санал санаачилгыг нэгтгэж, хамтран ажиллана.

1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.5.1 Хувийн хэвшил болон хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих замаар шинэ ажлын байрыг бий болгож, ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна.
- 1.5.2 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг яслийн үйлчилгээнд хамруулан, залуу эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.3 Зуунмод хотын гадаад харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд харилцаат муж дүүрэгт мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах, ур чадвартай ажилтан бэлтгэх, урт богино хугацааны сургалтад иргэдийг хамруулна.
- 1.5.4 Нөхөрлөл хоршоо, иргэд, гэр бүлээрээ ба хувиараа бизнес эрхлэхийг дэмжиж, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг дэмжинэ.
- 1.5.5 Зуунмод хотод эрэлттэй болон дутагдалтай ажлын байрны судалгааг хагс жил тутам гаргаж, хүний нөөцийн хангалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор **“Зуунмодоо зорьё”** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.6 Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, албан бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэд, малчид, өрхийн болон хувиараа үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ.

1.6 Орон сууцжуулах бодлого

- 1.6.1. Зуунмод хотын иргэдийг орон сууцжуулах, орон сууцны хороолол барих ажлыг бодлогоор дэмжиж, нийгмийн бүлгүүдийг хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр орон сууцны зээлд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.2. “Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, түрээслэх, түрээслээд өмчлөх орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

- 1.6.3. Зуунмод хотын ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдсан, шинэ суурьшлын бүсийн 2 дахь ээлжийн 2000, 3 дахь ээлжийн 2500 айлын орон сууцны хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.4. Баруун-Зуунмод багийн айл өрхийг инженерийн шугам сүлжээнд бүрэн холбож, Баянхошуу, Нацагдорж, Зүүндэлгэр багийн ажлыг эхлүүлж, гэр хорооллын иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.
- 1.6.5. Нийтийн зориулалттай орон сууцны гадна фасад, дээвэр, орц, гадна тохижилт засварлах ажлыг эрэмбэ тогтоон үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.6. Ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга, орон сууцны барилга, байгууламж, байруудыг дахин төлөвлөлтөд хамруулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 1.6.7. Дулааны хэмнэлттэй болон ногоон зээлээр барилга, орон сууц барих, засварлах, тохижуулах ажлыг гадаад, дотоодын төсөл хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

1.7 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрд чиглэсэн хөгжлийн бодлого

Хүүхэд

- 1.7.1 Хүүхэд хөгжил, хамгаалалд эцэг эх, асран хамгаалагч, олон нийтийн үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.2 Иргэн бүр хүүхэд хамгаалагч байх хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн ажлыг өргөжүүлж, хүүхэд хамгааллын цахим системийг иж бүрэн нэвтрүүлнэ.

Өсвөр үе ба оюутнууд

- 1.7.3 Засаг даргын дэргэдэх оюутны зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.
- 1.7.4 Оюутан залуусыг түр ажлын байр, цагийн ажилд зуучлах ажлыг дэмжинэ.
- 1.7.5 Дотоод, гадаадын их дээд сургуульд тэтгэлгээр суралцах оюутны тоог нэмэгдүүлнэ.

Залуучууд

- 1.7.6 Залуучуудын эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээнд тулгуурлан “Зуунмод залуус” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.7 Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжиж хөгжүүлнэ.

Гэр бүл

- 1.7.8 Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн, гэр бүлд ээлтэй хөгжил хамгааллын бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.9 Гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 1.7.10 Иргэдийн ажил амьдралын тэнцвэрт байдлыг хангаж, гэр бүлдээ чанартай цаг гаргах боломж нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Ахмад настан

- 1.7.11 Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлж, Зуунмод сумын Ахмадын хорооны үйл ажиллагаанд менежмент хийнэ.

- 1.7.12 Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, туршлагыг нь түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ”-г нэмэгдүүлнэ.

Малчид

- 1.7.13 Эрчимжсэн мал аж ахуйг хөгжүүлэх замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, зудад өртсөн малчдыг малжуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.14 Малчдыг 2 жил тутам эрүүл мэндийн үзлэг оношилгоонд хамруулж, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлнэ.
- 1.7.15 Малчдыг аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлд өртсөн малчин өрх бүлд нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

Эхчүүд эмэгтэйчүүд

- 1.7.16 Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын уялдааг хангах төлөвлөгөөг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.17 Хүүхдээ асарч буй ээжүүд нэмэлт орлого олох, бизнесээ эргөжүүлэх, тэдний хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааг дэмжинэ.

Эрэгтэйчүүд

- 1.7.18 Эрэгтэйчүүдийн эрүүл зөв амьдралын дадал хэвшил эзэмшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7.19 Эрэгтэй хүмүүсийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх нөлөөллийн ажил зохион байгуулна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд

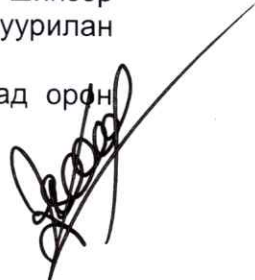
- 1.7.20 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй дэд бүтцийн болон мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулна.
- 1.7.21 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үзүүлэх нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулна.
- 1.7.22 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн талаарх зөв ойлголт, хандлагыг төлөвшүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээг хэрэгжүүлж, “**Аз жаргалын өргөө**” төвийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

Амьжиргааны баталгаажих түшингээс доогуур орлоготой иргэд

- 1.7.23 “**Халамжаас-Хөдөлмөрт**” бодлогыг хэрэгжүүлж амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлж ядуурлын түвшинг бууруулна.
- 1.7.24 Нийгмийн зорилтот бүлэгт чиглэсэн “**Гэр**” төсөл, түрээсийн орон сууцны хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСАГ, ТӨСӨВ САНХҮҮ

- 2.1.1. Зуунмод хотын хэмжээнд үйлдвэр, цех, үйлчилгээний салбарыг шинээр байгуулахыг бодлогоор дэмжин дэвшилтэт технологи, инновацад суурилан хөгжүүлж, иргэдийн бодит орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.2. Зуунмод сумын бүс нутагт “Үйлдвэр технологийн парк” байгуулахад орон нутгийн оролцоог хангаж оролцоно.

- 2.1.3. Төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд Худалдааны гудамжны дахин төлөвлөлтийг эхлүүлж, тохижилтыг хийнэ.
- 2.1.4. Орон нутгийн төсвийг бүрдүүлэх бааз суурийг өргөжүүлж, төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслийн өгөөж, хүртээмжийг эдийн засгийн ач холбогдлоор эрэмбэлж, санхүүжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.1.5. Хот хөдөөгийн сэргэлтийн бодлогын хүрээнд орон нутагт шинээр байгуулагдсан, шилжин ирэх аж ахуйн нэгжийг нэмэгдүүлж, татварын бааз суурийг нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.6. Сумын төсвийн бие даах чадварыг нэмэгдүүлж, өөрөө өөрийгөө санхүүжүүлэх бодлогыг баримтална.
- 2.1.7. Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу зарцуулах, үргүй зардлыг багасгах, төсвийн үр ашигтай байдалд тавих хяналтыг сайжруулна.

ГУРАВ. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО **Хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжил**

- 3.1.1 Орон нутгийн онцлогт тохирсон нүүдлийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйн зохистой бодлогыг хэрэгжүүлж, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.2 Малын үүлдэр угсааг нутгийн шилмэл омог, үүлдрээр сайжруулж, цэвэр эрлийз малын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Гахай, тахиа, зөгий болон туслах аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
- 3.1.4 Малын тэжээлийн цех үйлдвэрийг байгуулах бодлогоор дэмжин, хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- 3.1.5 Мал, амьтныг эмчлэх, гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг чанартай хийж, дархлаажуулалтыг товлот хугацаанд зохион байгуулна.
- 3.1.6 Хамгаалагдсан хөрсний үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжин талбайн хэмжээ, хүлэмжийн тоог 2 дахин нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.7 Өрхийн тариалан эрхлэлтийг дэмжин төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын хэрэгцээний хангах хувь хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

Нийлүүлэгчээс үйлдвэрлэгч сум-Шинэ хоршоо хөдөлгөөн

- 3.2.1. Малчид, өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэгчид, аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа хүмүүсийг хоршоо байгуулан ажиллахыг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.2.2. Хоршооны хамтын хариуцлагын хөнгөлөлттэй зээл олгох хөтөлбөрт хамруулж, зээлийн ашиглалт, өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хоршоодын санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад дэмжиж ажиллана.
- 3.2.3. Бэлчээрийн мал аж ахуйн эдийн засгийн эргэлтийн хугацааг богиносгох хонь бордох болон мах, сүүний эрчимжсэн үхрийн аж ахуй, мах боловсруулах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО **Төрөлжсөн аялал жуулчлал**

- 4.1.1. Зуунмод хотын аялал жуулчлалын мастер төлөвлөгөөг дахин тодотгож хэрэгжилтийг зохион байгуулж ажиллана.

- 4.1.2. Орон нутгийн онцлог болон нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, 4 улирлын аялал жуулчлалын хөтөлбөрүүдийг бий болгож, жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.3. Зуунмод хотын өндөрлөг байгуулж, тохижилтыг хийнэ.
- 4.1.4. Манзуширын түүхэн дурсгалт газрыг түшиглэн, соёл, шашин, аялал жуулчлалын цогцолборыг ТЭЗҮ-ийн дагуу төсөл хөтөлбөр, хувийн хөрөнгө оруулалт татах замаар үе шаттай байгуулж эхлүүлнэ.
- 4.1.5. Зуунмод хотын нутаг дэвсгэрт байрлах Өв соёлын өргөөний үйл ажиллагааг сайжруулж, дотоод, гадаадын жуулчдад зориулсан эвент арга хэмжээг тогтмол зохион байгуулна.
- 4.1.6. Үндэсний археологи, палентологи, угсаатны музейн үйл ажиллагаа тогтмолжуулахад дэмжлэг үзүүлж хамтран ажиллаж, Зуунмод хотын ах ахуй эрхлэгчдийн орлогыг нэмэгдүүлэхэд зуучилж ажиллана.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН - НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

Хүрээлэн буй орчин ба ногоон хөгжил

- 5.1.1 Зуунмод цэцэрлэгжүүлэлт ОНӨААТҮГазрын үйл ажиллагааг дэмжин жил бүр хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж явна.
- 5.1.2 Нийтийн эзэмшлийн гудамж талбайн бичил тохижилтыг үе шаттай хийж, хотын ногоон массыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.3 Зуунмод хотын Номт багт Тээвэрчдийн цэцэрлэгт хүрээлэнг шинээр байгуулна.
- 5.1.4 Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлж, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагын оролцоотой Зуунмод хотын ногоон байгууламжийн хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.5 Зуунмод гол дагуу хиймэл нуур байгуулах зураг төсөв хийж, байгуулах ажлыг эхлүүлнэ.
- 5.1.6 Ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах боловсруулах, шатаах үйлдвэр байгуулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.7 Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ачих, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээний менежментийг сайжруулна.
- 5.1.8 Хөрсний бохирдлыг бууруулах зорилгоор гэр хорооллын айл өрхийн болон аялал жуулчлалын баазуудад нүхэн жорлонгийн стандартыг хангуулах арга хэмжээ авч, "Эко жорлон" арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.9 Гэр хорооллын айл өрх, ААН-нэгж байгууллага, нийтийн эзэмшлийн гудамж талбайд тарьсан мод бут, ногоон байгууламжийг бүртгэх "НОГООН ПАСПОРТ" төслийг үргэлжлүүлж, хөрөнгийн үнэлгээ тогтоон данс бүртгэлд тусгана.
- 5.1.10 Зуунмод хотын цэцэрлэгт хүрээлэнг ашиглалт хамгаалалтыг сайжруулж, нийтийн эзэмшлийн гудамж талбайн ногоон байгууламжийг төрийн байгууллагуудад хуваарилан эзэнжүүлж арчлалт хамгаалалтыг хариуцуулна.
- 5.1.11 Зуунмод голыг бохирдуулж буй хүчин зүйлсийн нөлөөллийг зогсоож, цэвэршүүлэх, хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.12 Зуунмод хотын хэмжээнд ундны усны худагт ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулж, хүн амыг цэвэр усаар хангана.

ЗУРГАА. БҮС НУТГИЙН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА
Хөгжлийн тэтгэсэн дэд бүтэц-Зуунмод хот

- 6.1.1 Баруун-Зуунмод, Баянхошуу, Зүүндэлгэр, Нацагдорж багийн айл өрхийг инженерийн шугам сүлжээнд холбох төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.2 Зуунмод хотын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан явган хүний болон дугуйн зам, биеийн тамирын талбай, хүүхдийн тоглоомын талбай, гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, тохилог орчныг бүрдүүлнэ.
- 6.1.3 Төсөвт байгууллагуудын барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, их засвар хийх ажлуудыг улсын болон орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламж, төсөл, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.4 Шинэ суурьшлын бүсүүдэд эрчим хүчний шугам сүлжээ татаж, ундны усны эх үүсвэрийг шийдвэрлэнэ.
- 6.1.5 Зуунмод хотын үерийн далан, суваг борооны болон хөрсний ус зайлуулах шугам сүлжээний ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.6 Зуунмод хотын автозамын эвдрэлд үнэлгээ хийж эрэмбэлэн насжилт өндөртэй автозамыг засварлах ажлыг үе шаттай хийнэ.
- 6.1.7 Зуунмод хотын төв хэсгийн автозамуудыг холбох, 6 багийн нутаг дэвсгэрт авто замын өргөтгөл шинэчлэл, шинээр автозам барилга угсралтын төслийг үе шаттай хийнэ.
- 6.1.8 Зуунмод хотын сургууль, цэцэрлэг орчим, нийтийн орон сууцны авто зогсоолын тоо, хэмжээг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 6.1.9 Зуунмод хот доторх нийтийн тээврийг боловсронгуй болгож, хот доторх тасви үйлчилгээг бүрэн шинэчилнэ.

ДОЛОО. ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛ

Хүний эрх ба амар тайван, аюулгүй орчин

- 7.1.1 Бүх шатны боловсролын байгууллагад суралцаж буй хүүхэд, залуучуудад хүний эрх болон эрх зүйн соёл ухамсрын талаар сургалтын хөтөлбөр боловсруулж сургалтад хамруулна.
- 7.1.2 Төрийн байгууллага, албан тушаалтныг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй байдлыг хангана.
- 7.1.3 Дэвшилтэт технологид суурилсан камерын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, "НОГООН БҮС"-ийг бий болгоно.

Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- 7.1.4 Төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 7.1.5 Төрийн албан хаагчийн ажлын бүтээмжийг нэмэгдүүлэн ажлын сахилга хариуцлага үр дүнг сайжруулна.
- 7.1.6 Төрийн албан хаагчдын тасралтгүй сурч хөгжих тогтолцоог эргэн авч үзэж, хөтөлбөр төлөвлөгөөг олон улсын жишигт нийцүүлнэ.
- 7.1.7 Төрийн албан хаагчдыг ажлын байрыг сэлгэх, дотоод гадаад улсад богино хугацааны солилцооны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ажиллана.
- 7.1.8 Зуунмод хотын харьяа төрийн байгууллагуудад ажилтны ажиллах орчин нөхцөлийг бүрдүүлж амралтын өрөө, хүүхдийн өрөө гэх мэт ажлын байрны ээлтэй орчин бий болгоно.

Цахим засаглал ба төрийн үйлчилгээ

- 7.1.9 Төрийн бүх үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хүний оролцоогүй, хиймэл оюуны тусламжтайгаар хүсэлт шийдвэрлэх чадавх бүхий "УХААЛАГ E-MONGOLIA" системийг хөгжүүлнэ.
- 7.1.10 Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.
- 7.1.11 Төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг хэвлэл, олон нийтэд нээлттэй, ил тод тавина.
- 7.1.12 Төр, иргэн, хувийн хэвшил цахимаар мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг сайжруулна.

НАЙМ. НОГООН УХААЛАГ ЗУУНМОД ХОТ
Шинэ зууны Зуунмод хот

- 8.1.1 Зуунмод хотын Номт, Нацагдорж багуудыг хувааж засаг захиргааны оновчтой зохион байгуулалт хийнэ.
- 8.1.2 Зуунмод хотын өнгө үзэмжийг сайжруулах бүтээн байгуулалтыг өрнүүлж, түүнд иргэдийн оролцоог ханган гудамж, талбайн нэр, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандарт нэвтрүүлэн, иргэдэд хотдоо амьдрах зөв дадал, хэвшил, хандлагыг бий болгож, хотын соёлыг төлөвшүүлж, Зуунмод хотыг шинжлэх ухаан, технологи, аялал жуулчлал, бизнесийн ногоон, ухаалаг "Шинэ зууны Зуунмод хот" болгон хөгжүүлнэ.
- 8.1.3 "Шинэ Зуунмод" хотын төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтад орон нутгийн оролцоог хангаж ажиллана.
- 8.1.4 Олон улсын нисэх буудал, Богд хаан төмөр зам, авто замын зангилаа бүхий олон улсын тээвэр, логистикийн төвийг барьж байгуулахад орон нутгийн оролцоог хангана.
- 8.1.5 Зуунмод хотод 30 Мвт хүчин чадал бүхий Дулааны станцыг ашиглалтад оруулан, станцаас хэрэглэгч хүртэлх 2, 3-р хэлхээний шугам сүлжээг шинэчлэн дулаан хангамжийн чанар хүртээмжийг сайжруулна.
- 8.1.6 Улаанбаатар-Зуунмод чиглэлийн 43 км хатуу хучилттай авто замыг дөрвөн эгнээ болгон өргөтгөнө. Зуунмод хотын төвөөр том оврын тээврийн хэрэгслийн зорчих хөдөлгөөний зохицуулалт хийнэ.
- 8.1.7 Хуучин барилга, байгууламж, орон сууцыг дахин төлөвлөлтөд хамруулж, шинэ хороолол байгуулах ажлыг эхлүүлнэ.
- 8.1.8 Зуунмод хотод олон улсын стандарт жишигт нийцсэн уулзалт, үзэсгэлэн худалдаа зохион байгуулах цогцолбор, зочид буудал байгуулах хөрөнгө оруулалтыг дэмжин хамтран ажиллана.
- 8.1.9 Ухаалаг хотын суурь дэд бүтцийг бүрэн хийж, нийтийн тээвэр, хог хаягдал, дулаан цахилгаан гэх зэрэг аж ахуйн зарим үйлчилгээнд ухаалаг системийг нэвтрүүлнэ.

